

Mall Stålhammar

Engelskan i svenskan

1. Engelska lånord under 1800-talet

Januari 2002

Projektet Det svenska ordförrådets utveckling 1800–2000

Projektet Det svenska ordförrådets utveckling 1800–2000 finansieras med generösa bidrag från den kulturvetenskapliga donationen, som administreras av Riksbankens Jubileumsfond. I projektet deltar forskare från fem olika universitets- och högskoleorter och lika många discipliner. Projektet startade den 1 januari 2000. Den gängse förkortningen av projektnamnet är ORDAT (Det svenska **ord**förrådets utveckling från **ar**tonhundra till **tj**ugohundra).

Resultat från projektets olika delundersökningar publiceras till stor del i föreliggande rapportserie. Redaktörer för rapportserien är prof. Sven-Göran Malmgren och FD Hans Landqvist, båda verksamma vid Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.

Skrifter som ingår i rapportserien säljs till självkostnadspris och kan rekvireras från ORDAT (att. Hans Landqvist), Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet, Box 200, 405 30 Göteborg.

ISSN 1650-2582

© Författaren

Produktion:
Institutionen för svenska språket
Göteborgs universitet
Box 200
SE - 405 30 GÖTEBORG

Reprocentralen, Humanisten
Göteborg 2002

Innehållsförteckning

1.	Inledning	1
1.1.	Syfte	1
1.2.	Tidigare forskning	2
2.	Material och metoder	5
2.1.	Primärmaterialet	5
2.2.	Bortfall	5
2.3.	Etymologiska uppgifter	6
2.4.	OSA:s källuppgifter	7
2.5.	Övrigt material	8
3.	Historisk bakgrund	10
3.1.	Allmänt	10
3.2.	Verksamhet och termbehov	10
3.3.	Bildningshunger och uppslagsverk	10
3.4.	Nyhetsförmedling	11
3.5.	Översättandets betydelse	11
4.	Ämneskategorier	12
4.1.	Val av kategorier	12
4.2.	Kategorier: definitioner och exempel	12
4.3.	Enskilda ordlistors urval	15
5.	Kronologisk översikt	17
5.1.	Ordlån genom 1800-talets årtionden	17
5.2.	När lånas vad? Kort karakteristik av respektive årtionde	18
5.3.	Tillbakablick på 1800-talet	23
6.	OED – OSA: tidsskillnader mellan förstabelägg	25
6.1.	Långsamma – snabba inlån	26
6.1.1.	Långsamma inlån	27
6.1.2.	Snabba inlån	28

7.	Inlån: lånetyper	30
7.1.	Indelning	30
7.2.	Direktlån	30
7.2.1.	Direktlån med eller utan anpassning	31
7.2.2.	Direktlån baserade på ljudintryck	32
7.2.3.	Direktlån baserade på eponymer	33
7.2.4.	Lånord från andra språk via engelskan	34
7.3.	Översättningslån	35
7.3.1.	Partiella översättningslån	35
7.3.2.	Översättningslån av hela ord	36
7.3.3.	Betydelselån	37
8.	NEO – OSA: mått på överlevnad?	39
9.	Sammanfattning och diskussion	41
	Litteratur	44
	Appendix	47

1. Inledning

Denna rapport är första delen av en inventering av engelskans inflytande på det svenska ordförrådet under perioden 1800–2000. Här behandlas engelska lånord av olika typer under 1800-talet, medan 1900-talet kommer att bli föremål för delvis andra analyser i en kommande rapport.

På grund av utgångsmaterialets beskaffenhet kan de bägge perioderna inte analyseras från likartade utgångspunkter: eftersom SAOB inte uppdateras, kan den svårligen utgöra underlag för en undersökning av svenskt ordförråd under hela 1900-talet. Medan SAOB (mestadels i nätversionen OSA) utgör det främsta primärmaterialet i denna delundersökning, kommer denna funktion att huvudsakligen övertagas av NEO i undersökningen av 1900-talet, då kompletterat med nyordlistor från 1900-talets slut.

1.1. Syfte

Denna del av undersökningen syftar till att kartlägga inte bara vilka ord av engelskt ursprung som under 1800-talet lånats in i det svenska ordförrådet och när detta skett, fördelat över perioden (5.2). Till denna tidsrelaterade analys hör också en jämförelse av de intervall som föreligger mellan varje ords belägg i OED och OSA (6). Sådana mått kan bidra till den sammanlagda bilden av de processer som omger ordlån.

Jag har också velat spåra tänkbara orsaker till ords inlån, samt de vägar sådana lån tagit. För detta ändamål har orden undersökts efter ämnesinnehåll (teknik, vetenskap, sjöfart, sport, exotismer, dvs. ord för engelska företeelser m.m.), i kapitel 4, samt typ av källa för förstabelägg i SAOB (ordböcker, press, reseskildringar, skönlitteratur m.m.), i avsnitt 2.4.

Eftersom engelskan genom kontakter (handel, kolonier) med ett stort antal andra språk inlånat ord, har den fungerat som förmedlande länk. Sådana förmedlade ordlån redovisas här separat i 7.2.4.

2

De olika typerna av ordlån som förekommer i materialet behandlas i huvudsak enligt sedvanlig uppdelning i direktlån, översättningslån och betydelselån, i kapitel 7. Inom respektive avdelning förekommer även särfall: bland direktlån görs en åtskillnad mellan grafisk och fonetisk återgivning (7.2.2), och eponymer behandlas separat (7.2.3).

En jämförelse mellan de ord som kvarstår i NEO och de som enbart förekommer i OSA (ev. med angivande om bruklighet) kan ge en antydning om ords fortsatta användning (8). Sammantaget skulle man utifrån ovannämnda aspekter kunna skissera en prognos för ords inlåning: när, var, hur lånas ett ord in – och vad krävs för att det ska överleva? Dessa frågor diskuteras i kapitel 9.

1.2. Tidigare forskning

Forskningen inom området semantisk förändring har återkommande utpekat behov att uttrycka nya betydelser som drivande faktor (Lehmann 1962: kap. 12; Ullmann 1959:206ff., 1962:197–210; Aitchison 1981: kap. 7). I några fall har kulturelaterade faktorer särskilt behandlats (Barfield 1953:75–77; Williams 1976:16–22); i synnerhet betydelseförändringar inom centrala områden som t.ex. politisk teoribildning utgör intressant material (jfr Williams ofta citerade *Keywords*).

Dessvärre finns relativt lite forskning inom detta område vad gäller svenskan under 1800-talet. Resultat från andra nordiska språk har fått fylla dessa luckor; här har främst använts exempel i Jespersens tidiga artikel om inlån mellan engelskan och nordiska språk (1902) samt Graedler (1998), som dock i stort baseras på Jespersens rön. Övriga analyser av engelska inlån i nordiska språk behandlar främst 1900-talet, t.ex. Stene (1940), eller Sørensen (1973), där dock ett fåtal äldre inlån omnämns. Båda dessa verk bidrar med viss information om bakgrunden till engelska inlån i nordiska språk.

Jespersen nämner exempel som illustrerar hur ”[K]ulturens ström” (Jespersen 1902:502) avspeglas i lånord. De ca 70 ord som han räknar upp indelas i olika yttringar av engelsk kultur, såsom offentligt liv, högreståndsliv (inklusive klädedräkt o.d.), idrottsuttryck, kortspel, järnväg, lantbruk (endast två ex.), sjöfart, litteratur. Han finner att samtliga kan ses som tekniska termer för begrepp och ting som introducerats av engelsmän, samt påpekar att största delen används internationellt, dvs. att även fransmän och tyskar lånat samma ord (här

bör dock nämnas att flera av de uppräknade orden har franskt ursprung).

De ordböcker som omnämns hos Graedler (förutom Jespersen) är för 1800-talets del Hansen, *Fremmed-Ordbog* (14 000 uppslagsord) från 1851, samt en samtida, mindre *Kortfattet lexikon* (5 000 ord, förf. okänd). Engelska ord utgör knappt 2%, drygt 200 ord i den förra, samt ca 0,5%, ca 25 ord i den senare. Uppslagsorden i Hansen avspeglar enligt Graedler (1998:11) handelskontakter i form av termer för måttenheter, men också socialt och kulturellt inflytande (termer för mat och dryck, klädedräkt, fritidssysslor), som Graedler ser som uttryck för den dåtida uppkomsten av en norsk medelklass.

Graedler berör också en artikel om sjömansspråk från 1902, Alnaes, ”Bidrag til en ordsamling over sjømandssproget”. Exempelen från Alnaes bekräftar intrycket av muntligt överförda ordlån i motsvarande svenska terminologi; dock finns i Graedlers översikt inga exempel på motsvarande tendens i industriell terminologi.

Som en motsvarighet till de ovannämnda norska ordböckerna över främmande ord har jag använt Ekbohrns *Förklaringar över 30,000 främmande ord och namn* från 1878 (se även avd. 2.5). Denna är delvis av encyklopedisk karaktär (”En handbok för vetgirige av alla samhällsklasser”) och upptar ca 280 engelska lånord, inklusive egenamn som *Great Britain*, *Green Park* och *Mansion House*, samt företeelser som *Rule Britannia*. Andelen engelska lånord utgör knappt 1% och är därmed jämförbar med de norska ordböckernas 2% respektive 0,5%, men fördelningen över ämnesområden skiljer sig i vissa avseenden radikalt från såväl de ovannämnda som undersökningens övriga material (se Tabell 4, avd. 5.4, för en jämförelse av fördelningen över ämneskategorier i SAOB/NEO resp. Ekbohrn). Tonvikten hos Ekbohrn ligger mycket markerat på information om brittiska företeelser: kategorin Exotismer uppgår till mer än hälften av samtliga engelska lånord, mer än tre gånger andelen för samma kategori i det övriga materialet. I gengäld är förekomsten av mer specialiserade termer markerat lägre inom Sjöfart, Teknik och i synnerhet Vetenskap.

Som ytterligare jämförelsematerial har använts Bergsten, ”Om engelska lånord i svenskan”, en uppsats från 1915. Där upptas ca 390 ord, varav knappt 50 är belagda i OSA/NEO före 1800 samt ca 40 efter 1900 (varav 4 efter artikelns publicering). Enligt Bergsten utgörs de största grupperna av främst sportord (inkl. hundraser), därefter sjötermer; därpå följer uppfinningar; redskap och åkdon; maträtter och drycker; tygsorter och klädesplagg; handels- och börstermer. En närmare granskning visar dock att samtliga dessa kategorier är täm-

4

ligen jämnstora (ca 40 ord i varje), med undantag för handelstermer (ca 15). Även denna artikel behandlas i avd. 2.5.

Variationen mellan dessa individuella redovisningar av lånord inom ordförrådet i respektive språk tycks understryka betydelsen av författarens egna intresseområden. Hos samtliga återkommer dock ett antal ämnesområden, som kan ses som en kärna i det samtida intresset för utbyte med den engelsktalande världen: seder och bruk, inklusive mat, dryck och mode; tekniska termer; sjöfart och handel, samt sport.

2. Material och metoder

2.1. Primärmaterialet

Insamlandet av materialet har i huvudsak gjorts med elektroniska hjälpmedel: SAOB:s nätupplaga OSA samt NEO:s CD-upplaga (jämte begränsad användning av NEO:s nätupplaga vid Göteborgs universitets Språkbank). Kompletteringar i respektive bokupplaga har gjorts vid behov; i synnerhet gäller detta OSA/SAOB, eftersom svårigheter vid skanningen av SAOB resulterat i fel i OSA, trots att ett omfattande kontrollarbete utförts inom ORDAT-projektet. (Tyvärr kan sådana fel ha undgått upptäckt och därmed fortplantats i denna rapport.) Den elektroniska behandlingen av SAOB omfattar ännu inte hela den bibliografiska databasen, varför undersökningen av källmaterialet har gjorts med stöd av bokupplagan.

Då SAOB inte avslutats, har uppslagsorden på T–Ö kompletterats med hjälp av Dalins *Ordbok öfver svenska språket* (1850) där dock endast ett fåtal (inklusive sammansättningar totalt 8 ord) återfunnits. NEO har därutöver stått för materialet efter T, inklusive dateringar.

Samtliga ords inlånedatering har jämförts med ordets första belägg (i den aktuella betydelsen) i OED, CD-versionen, i kapitel 6.

Totalt har drygt 800 ord registrerats från primärkällorna OSA/SAOB (kompletterat med Dalin, se nedan) samt NEO.

2.2. Bortfall

Överslagsberäkningar pekar på att de delar av alfabetet som ännu inte behandlats av SAOB (huvudsakligen T–Ö) utgör ca en femtedel av ordförrådet (jfr Malmgren 2000). Detta skulle motsvara ett bortfall på ca 20%, ett bortfall som dock motverkas av NEO-materialet, som motsvarar drygt hälften av OSA:s; därmed minskas bortfallet i motsvarande mån. En sådan avvikelse är knappast av avgörande betydelse i en undersökning där kvantitativa angivelser påverkas även av andra faktorer, såsom behandlingen av sammansättningar och dubbelformer. Där-

emot orsakar naturligtvis avsaknaden av material ett beklagligt bortfall av information, i synnerhet beträffande förstabelägg och därmed källor. Sådan information saknas för ett hundratal ord, dvs. mer än en tiondel av materialet. Utöver ord på T-Ö tillkommer här sådana ord som inte upptagits i SAOB (däremot ofta i SAOL), huvudsakligen direktlån där ingen anpassning skett, t.ex. *banjo*, *college*, *collie*, *curling*, etc.

2.3. Etymologiska uppgifter

Vid närmare granskning visar det sig att inte bara tekniska svårigheter kan ge upphov till felaktigheter i form av felläsning vid scanning, i synnerhet av siffror och vissa bokstäver. Större delen av felaktiga etymologiska hänvisningar har rättats av Thorwald Lorentzon och Susanne Mankner inom ORDAT-projektets ram. Det finns därutöver ett mindre antal etymologiska uppgifter, framför allt i NEO, som kräver kommentarer: *kex* dateras i NEO till 1823, medan SAOB har belägg från 1755; det nordiskt klingande *sköldvall* uppges i OSA komma av *shield-wall*, som dock enligt OED visserligen används i *Beowulf*, dvs. i den med nordiska språk besläktade fornengelskan, men därpå av Tennyson först 1888, 46 år senare än det svenska första belägget.

En speciell typ av felaktig datering härrör från uppgifter om t.ex. författares dödsår, som då angivits som datering för första förekomst. Sådana fall, som alltså kan hamna inom fel århundrade, är av naturliga skäl svåra att upptäcka.

I några fall tycks engelskan alltför snabbt förutsättas som långivande språk. NEO anger för *tonår* första belägg 1843, ”troligen av engelska *teenage*”, men OED anger 1921 som första belägg för detta ord. Här, liksom i fallet *frasmakare*, vilket NEO jämför med eng. *phrasemaker* (OED 1822, dvs. 15 år senare än svenskan) tycks den uppenbara möjligheten av analogi med befintlig svensk ordbildning förbises. *Tonår* kan ju lätt bildas på *-ton*, liksom *frasmakare* kan bildas analogt med det befintliga *pratmakare*. (Ett liknande nutida exempel föreligger i *användarvänlig*, som ibland uppges vara ett översättningslån från engelskan, medan sammansättningsledet *-vänlig* dock redan tidigare inlånats från tyskan.) Som framgår i 5.1, försvårar skillnader i etymologiska uppgifter såväl jämförelser mellan OSA och NEO som en mer fullständig undersökning av NEO:s engelska lånord.

Andra felaktigheter kan förekomma bland de etymologiska uppgifterna, som kan försvåra jämförelser: *registerton* uppges komma av

register ton, medan den korrekta engelska termen är *register tonnage*. Då OSA:s uppgifter om engelskan skilt sig från OED:s (vilket ofta är fallet vid sammanskrivningar), har OED:s version följts.

Den största felkällan är dessvärre till sin natur svår att lokalisera: översättningslån är både svåra att finna och att med säkerhet definiera. I närbesläktade kulturer med språk som följer liknande ordbildningsmönster kommer ursprunget för sådana ord att ofta förbli en öppen fråga.

2.4. OSA:s källuppgifter

För drygt fyra femtedelar (ca 670 ord) av hela materialet finns källa till förstabelägg. Dessa källor har indelats i typer enligt nedanstående översikt. Här är att märka att ordens ämneskategorier inte sammanfaller med källtyper. En stor andel av källmaterialet, såsom periodica, ordböcker och uppslagsverk, representerar en mångfald ämneskategorier; som framgår av kapitel 6, särskilt 6.2, utgör dessa en betydande källa för inlån, i vissa ämnen kvantitativt överlägsna ämnesspecifika källor. Genom en uppdelning på källor enligt andra kriterier än ordens ämneskategorier framgår sådana skillnader. Se tabell 1.

TABELL 1. *Fördelningen av ord över typ av källor*

	OSA	NEO	totalt
Periodica (tidningar, tidskrifter)	96	66	162
Ordböcker (inkl.spec.), uppslagsverk, handb.	105	42	147
Vetenskapliga publikationer	53	33	86
Allmänt (brev, memoarer, off kung o.likn.)	54	27	81
Översättningar (ca hälften skönlitteratur)	34	34	68
Teknik o. industri (t.ex. Jernkontorets publ.)	31	19	50
Reseskildringar	12	15	27
Sport och spel	20	14	34
Sjöfart	7	12	19
Skönlitteratur (svensk)	6	8	14

Att ordböcker och uppslagsverk utgör den största källtypen kan vara rationellt ur resurssynpunkt, men medför andra olägenheter. För en användare av både SAOB och OED framstår avsaknaden av de sammanhang som utgörs av autentiska excerpter som en avsevärd nackdel. OED:s föresats, att i första hand använda sig av goda engelska texter och att alltid ge exempel på ords användning i sammanhang, har tveklöst stora fördelar, även om principen kan leda till senare förstabelägg.

Genom att källorna för orden hålls åtskilda för OSA respektive NEO (där obsoleta ord inte upptagits), framgår att ord som introducerats genom ordböcker tycks ha blivit mindre brukliga än andra, vilket kan tyda på att konstruerade inlån kan få en kort överlevnad, t.ex. *handelsmärke* för *trade mark*, dvs. *varumärke* (Jungberg, *Handelslexikon*). Risken tycks vara mindre med källor som reseskildringar, svensk skönlitteratur och översatt litteratur, där orden används i ett sammanhang – dock kan även sådana texter innehålla kortlivade förslag, som *shoppera* i en översatt och kommenterad reseskildring (Hauswolff, även Ekbohrn). Skillnaderna mellan fackområdena kan däremot avspegla olika grad av omsättningshastighet för olika kunskapsområden: ord inom vetenskap och teknik tycks till exempel mista sin bruklighet snabbare än inom sjöfart (se exempel under denna rubrik i avsnitt 4.2), sannolikt p.g.a. snabbare innovationstakt.

Som framgår av periodöversikten (5.2) kan en enda källa ge kraftiga utslag i de relativt små tal som det här rör sig om (tydliga exempel är Berzelius skrifter, med drygt 20 exempel, Nordisk Familjeboks utgivning, publicerandet av vissa ordböcker). En genomgång av källmaterialet visar att den kraftiga uppgången i antalet källor (och ordlån) under 1800-talets sista årtionden (tabell 3) härrör från den ökade utgivningen av tidningar och tidskrifter, en trend som under 1900-talet allmänt förstärks i lexikalt arbete (jfr Nyordböckerna 1986 respektive 2000, Språkbanken vid Göteborgs universitet samt engelskspråkiga databaser som COBUILD och BNC).

2.5. Övriga källor

Utöver SAOB/OSA och NEO, kompletterade med Dalin, har ett par ordlistor av individuella författare använts. Ekbohorns *Förklaringar över 30,000 Främmande Ord* ("Godtköps-upplagan" från 1878), en ordbok som ingår i SAOB:s underlag i en tidigare version (*Förklaringar öfver 23,000 främmande ord och namn*, 1868), samt en artikel av Bergsten från 1915, "Om engelska lånord i svenskan".

Då detta material, särskilt Ekbohrn, skiljer sig avsevärt från såväl OSA/SAOB som Dalins ordbok, har inte uppslagsorden integrerats med primärmaterialet, utan resultatet kommenteras separat under respektive rubriker, särskilt 4.3 (Tabell 2, jämförelse av ämneskategorier i OSA/NEO respektive Ekbohrn) samt kap. 7. Likaså redovisas orden i separata tabeller i Appendix.

En jämförelse mellan Ekbohrns engelska lånord och OSA/NEO visar att endast ca 110 finns belagda i OSA/NEO. Av dessa finns belägg före 1800 för ca 30, mellan 1800 och 1900 för närmare 80, samt efter 1900 för tre. Den övervägande delen av de ca 170 ord (ca 60% av samtliga Ekbohrns engelska lånord) som inte upptagits i OSA/NEO är direktlån.

Ekbohrn väljer undantagslöst engelsk stavning, där OSA har anpassad stavning, t.ex. *pony* (Ekbohrn) – *ponny* (OSA), *fashionable* (Ekbohrn) – *fashionabel* (OSA), respektive engelsk form: *farmer*, jfr det redan i svenskan förekommande *farmare* (1753). Enligt samma princip föredrar Ekbohrn direktlån, t.ex. *roundheads*, jfr motsvarande, befintliga översättningslån i SAOB: *rundhuvuden* (1829), liksom *Stilton cheese*, jfr *stiltonost* (1845). Så gott som samtliga ord som enbart förekommer hos Ekbohrn är beteckningar för detaljer i brittiskt samhällsliv: titlar, maträtter, politiska och juridiska företeelser (jfr 4.3 samt Tabell 2). I materialet finns även för engelskt språkbruk sällsynta termer, t.ex. *hustings* (valförsamling, -slokal), *livery* (valberättigade borgare i London), *Commonplace division* [sic] (*Common Pleas*, högre domstol för civilmål).

Bergsten, ”Om engelska lånord i svenskan” upptar ca 390 ord, varav knappt 50 är belagda i OSA/NEO före 1800 samt ca 40 efter 1900 (varav 4 efter artikelns publicering). För endast ca 60, dvs. ca 15% (även här mestadels direktlån) saknas belägg i OSA/NEO, vilket gör Bergstens lista till en betydligt mer tillförlitlig redovisning av det faktiskt använda förrådet av engelska lånord i svenskan. Då flertalet av Bergstens ord finns belagda i OSA/NEO, görs ingen analys av ev. skillnader i ämnesfördelning (jfr Tabell 2).

En jämförelse mellan dessa två insamlare av lånord visar tydligt, hur stor betydelse individuella preferenser har för urvalet av ord: där Ekbohrn framhäver det engelska samhällslivet på bekostnad av t.ex. teknik och sjöfart, har Bergsten en jämnare fördelning över ämnesområden, dock med en tydlig övervikt för sjöfartstermer (trots beklagandet att han inte haft tillfälle att få ”en rik ytterligare skörd ... vid systematisk genomgång av förefintliga sjölexika”). De båda författarnas respektive syften tycks ha varit olika: Bergsten kartlägger det befintliga förrådet av engelska lånord, medan Ekbohrn tycks se som sin uppgift att förklara engelska ord som kan förekomma i svenska texter.

3. Historisk bakgrund

3.1. Allmänt

Artonhundratalet förknippas ofta med industrialisering, nya transportmedel, ökade kommunikationer, faktorer med självklara samband som dessutom förstärker varandras effekter. I språket ger sådana aktiviteter upphov till termer för att beskriva och kommunicera nya företeelser. En värld av ökad produktion och handel gynnar tillväxten av en medelklass, som i en föränderlig värld ser ett bildningsbehov, vilket i sin tur bidrar till ökad produktion av olika typer av publikationer. Ordböcker och uppslagsverk, handböcker i olika ämnen, liksom reseskildringar (t.ex. Almqvist, Bremer, Geijer) svarar mot ett ökande intresse för en växande värld.

3.2. Verksamhet och termbehov

I den framväxande industrialismen framstår järnindustrin och textilindustrin som dominerande bland export-importindustrierna; övriga, som t.ex. energiindustrin, har främst lokal betydelse. Järnindustrins betydelse sammanfaller därtill med det ökande järnvägsbyggandet; i båda fallen är handels- och kunskapsutbytet med England av vikt. Termer relaterade till teknik och industri är följaktligen den största ämneskategorin bland lånorden under denna period.

3.3. Bildningshunger och uppslagsverk

Stora historiska ordböcker, som t.ex. SAOB (1893–) och OED (1884–1928 med senare upplagor och supplement), båda föregångna av långvariga förberedelser, tillkommer under denna tid. Likaså börjar utgivningen av svenska uppslagsböcker, som *Nordisk Familjebok* (1875–), efter mönster av den stora franska encyklopedin (1751–80). Den framväxande folkbildningsrörelsen, tillsammans med universitetens ökande

betydelse, bidrar antagligen till denna utveckling. Utöver dessa publikationer tycks utgivningen av ordböcker (två- eller flerspråkiga, mer eller mindre specialiserade) öka, liksom av handböcker i olika ämnen, att döma av SAOB:s källförteckning. I materialet utgör ordböcker och uppslagsverk en dominerande andel, dock med avsevärda skillnader mellan OSA respektive NEO (se sammanställningen ovan).

3.4. Nyhetsförmedling

Tidningsutgivningen växer i både omfattning och betydelse: vid mitten av seklet är pressens makt sådan att uttrycket ”tredje statsmakten” skapas. I materialet avspeglas pressens språkliga betydelse: tidningar och tidskrifter utgör den näst största kategorin i källmaterialet.

3.5. Översättandets betydelse

Under 1800-talet ökar den översatta litteraturen kraftigt, jfr statistiken för perioderna 1866–1900 (Torgerson 1982, 1990, 1996). Mot bakgrund av siffrorna i dessa arbeten framstår antalet översatta källor som relativt lågt (siffran 68 för hela seklet ska då ställas i relation till uppgifter om 1326 verk översatta från engelskan under perioden 1866–1900, Torgersson 1996: Tabell 1).

Av Greta Hjelm-Milczyns skildring av svenska översättares villkor framgår också vilken betydelse både skönlitterära och mer faktabetonade översättningar haft för det svenska kulturlivet (Hjelm-Milczyn 1996:170ff). Översatt material är den kategori (jämte skönlitteratur och reseskildringar) där relativt sett flest lånord återfinns i både OSA och NEO, dvs. ord med längst överlevnad.

4. Ämneskategorier

4.1. Val av kategorier

Genomgången av hur de dominerande ordlånekategorierna fördelar sig över seklets årtionden kräver en kompletterande översikt av hur samtliga ord fördelar sig över ämnen. Härvid har ämneskategorierna definierats utifrån praktiska hänsyn till historiska omständigheter: som framgår av den skisserade bakgrunden i kapitel 3, föreligger vissa yttre faktorer såsom vetenskapliga rön, tekniska framsteg etc. Jag har här föredragit ett begränsat (och därmed mer lätthanterligt) antal kategorier som kan inrymma dessa företeelser, men även underlätta jämförelser med såväl andra långivande språk som nästa sekels ordförrådsförändringar (jfr övriga publikationer i ORDAT). Såväl NEO:s som OSA:s ämneskategorier är uppdelade på betydligt fler rubriker (i NEO:s fall visar antalet överlappningar och bortfall av ord som inte passar in i någon kategori på svårigheterna med fragmentering). Sådan uppdelning kan vara lämplig för vissa ändamål, men motsvarande uppdelning skulle här snarare verka förvillande än klargörande. Många facktermer inom t.ex. teknik skulle behöva föras till flera olika grupper: en *shunt* kan t.ex. ingå i många olika industriella eller andra processer.

4.2. Kategorier: definitioner och exempel

Allmänt: huvudsakligen abstrakta begrepp som inte kan hänföras till någon annan kategori. Här finns (jfr exemplen under 5.2) t.ex. geografiska beteckningar: *atlant*; *hindi*, *kanjon*, personbeteckningar: *clown*, *reporter*, *blockhuvud*; ord för icke specialiserade aktiviteter: *antikvera*, *flörta*, *intervju*; föremålsbeteckningar: *fingerskål*, *mankill*; mat och dryck: *curry*, *lapskojs*, *majsena*, *skäggtobak*.

Exotismer: här avses ord för begrepp och företeelser i engelskspråkiga länder, både som direktlån och översättningslån. (Termen,

som kan härledas till det tyska *Exotismus*, jfr Stene 1940:14, kan här tyckas missvisande, då den betecknar såväl engelska ord som inlån via engelskan, varför den ofta förtydligas.) Detta är en betydande kategori som omfattar såväl historiska brittiska begrepp: *domedagsbok*, *samvälde*, *speaker*, som en hel del ord för företeelser i andra engelskspråkiga länder: *bumerang*, *sepoy*, *yankee*.

Flora & Fauna: dessa ordlån avspeglar ny kunskap om hittills okända eller icke namngivna växter och djur, antagligen som resultat av ökande internationella kontakter. Här finns såväl växtnamn, ofta namn på arter av kolonialt ursprung: *advokatpäron*, *pekannöt*, *shiträd* (men även exempel som *trift*), som beteckningar på husdjur: *ayrshire*, *korthorn*, *leghorn*, *fullblod*, *ponny*. Bland djurnamn dominerar hundraser: *pointer*, *setter*, *spaniel*, *terrier*, med olika särskiljande förled (*airedaleterrier*, *gordonsetter*).

Handel: denna kategori skiljer sig från övriga främst genom den stora andelen direktlån, som fortfarande används i oförändrad form och utgör tydliga exempel på handelns internationella karaktär. Det är också den kategori där flest ord fortfarande är i bruk. Exempel på sådana ord är: *budget*, *cash*, *check*, *clearing*, *manager*, *partner*, *trust*, *cif*, *fob*.

Sjöfart: kategorin motiveras bl.a. av sjöfartsnäringens betydelse för England och omvänt, ett förhållande som kan förväntas leda till ordlån från engelskan. Här finns också ett betydande antal ord, som med bättre fackkunskaper antagligen kan utökas med fler termer från kategorin Teknik. Segelfartygens epok avspeglas naturligtvis i termer som *klipper*, *kutter*, *rigg*, *månräckare*, *röjel*, *skajsel* (segeltermer), men dessa utgör en mindre del av terminologin, då många segelfartygstemer redan inlånats före 1800. De flesta används fortfarande: *dinge*, *dödvikt*, *kapsejsa*, *klassa*, *marin*, *pir*, *plimsollmärke*, *purser*, *registerton*, *steward*, *sydväst*, *trål*; *bära av*, *häva bi* och *törna in*. Denna kategori är också av speciellt intresse på grund av ordlånens formella egenskaper, se kapitel 7.

Sport: sporttermer är ett välkänt område där engelskan bidragit med många lånord (jfr Tingbjörn 2000). Som framgår av den kronologiska analysen (kapitel 5) börjar dessa komma in först under 1800-talets sista årtionden. De ger en bild av Englands dominans inom t.ex. ridsporten: *jockey*, *paddock*, *steeplechaser*, *turf*, samt termer för hästar med specialegenskaper: *hunter*, *racer*, *stayer*. Här speglas också införandet

av nya sporter som *golf* (1846), *curling* (1860), *cricket* (1871), *rocket* (1878), rodd i *sculler* (1884), *lawntennis* (1885), *tennis* (1886), *rugby* (1886), *polo* (1886) *fotboll* (1886), *bandy* (1894), *hockey* (1896). Flera centrala termer av allmän betydelse och användning inom idrottsvärlden inlånas: *fair play*, *sportsman*, *starta*, *träna*, *handikappa*, *match*, *rekord*, *walkover*.

Mode: kategorin har betydelse inte bara för inventeringen av 1800-talet (eventuellt i jämförelse med andra långgivande språk), men också för att möjliggöra en jämförelse med 1900-talets växande, huvudsakligen amerikanska modeimport. 1800-talets lånord inom denna kategori består mest av beteckningar för textila material, varav endast ett fåtal fortfarande används: *buckskin*, *jakonett*, *kalikå*, *madapolam*, *milton*, *paniston*, *shirting*. Bland de fortfarande aktuella finns *boxkalv*, *cheviot*, *mollskinn*, *twill*, och *velvetin*. Termer för klädesplagg och liknande är relativt få: *pläd*, *pyjamas*, *smoking* och *ulster* består, medan *inexpressibler* (underkläder), *knickerbocker*, *mufftis* och *plastron* hör till det förgångna.

Teknik och industri: Eventuella uppdelningar på underkategorier försvåras av att t.ex. maskindelar (jfr exemplen nedan) ofta förekommer i flera olika industrigrenar. Denna kategori omfattar såväl tekniska termer för maskiner: *donkeypanna*, *konverter*, *lokomotiv*, *sprinkler*, och maskindelar: *axelbox*, *chuck*, *fläns*, *krankaxel*, *nippel*, *schackel*, *shunt*, *slid*, som processer: *fotografi*, *puddla*, *prospektera*, *rocka*; produkter: *film*, *grammofon*, *revolver*, och material: *britanniametall*, *celluloid*, *ebonit*, *koks*, *makadam*, *pegamoid*, m.m. Kategorin är den överlägset största och avspeglar den stora betydelsen av internationella kontakter inom industrialismen.

Vetenskap: Denna kategori präglas av 1800-talets naturvetenskapliga rön inom främst kemi, men även geologi och fysik. I denna kategori, främst inom kemi, finns de kortaste tidsintervallen mellan förstabelägg i OED och OSA, vilket tyder på mycket goda internationella kontakter inom respektive ämne. Berzelius har haft en stor betydelse här, framför allt för att han med sina täta utlandsresor och sitt goda internationella renommé skapat den sorts forskarsamfund som oftast förknippas med 1900-talets naturvetenskapliga arbete. Utöver de många beteckningar på nya kemiska ämnen, som *bor*, *klor*, *korund*, *palladium*, *potassium*, *silicium*, *strontium*, och termer för element ingående i processer, som *anod*, *katod*, *elektrod*, *elektrolyt*, finns i denna kategori även inlån av äldre begrepp, t.ex. geologiska termer

som *devon*, *kulm*, *lias*, *silur*, samt termer från många olika områden, som *atavism*, *dialysera*, *diffundera*, *diftongisera*, *endogami* – *exogami*, *opalescens*, *orb*, *pyr(a)*, *semantik*.

Skillnaden mellan kulturrelaterade ord (här företeelser inom engelskspråkiga länder) och övriga beror naturligtvis i första hand på olikartade behov. De förstnämnda inlånas för att beskriva förhållandena i ett land och förblir i de flesta fall förknippade med sitt ursprungsland (om inte även den betecknade företeelsen importeras, som skett med det svenska *ombudsman*). Den stora majoriteten av lånord består däremot av ord för begrepp, företeelser, föremål osv. som importerats tillsammans med sin beteckning. (I motsats till de kulturrelaterade orden kan dessa beteckningar vara utbytbara, jfr datortermernas utveckling under 1900-talet.) Om den förra gruppen kan betraktas som en tämligen statisk kategori med relativt få tillägg och ändringar, är den senare föremål för ständiga ändringar och tillägg.

Följande kapitel visar hur ovanstående kategorier fördelar sig över 1800-talets årtionden: för varje period anges och exemplifieras de kategorier där de flesta ordlånen skett. Tabell 4 (se 5.3) visar hur de fördelas över ämnen resp. årtionden.

4.3. Ekbohrns främmande ordurval

De ca 300 engelska lånord som upptagits bland Ekbohrns urval av 30 000 främmande ord fördelar sig radikalt annorlunda, som framgår av Tabell 2 nedan. De mest anmärkningsvärda skillnaderna utgörs av den stora andelen Exotismer, dvs. ord för brittiska etc. företeelser (mer än hälften av Ekbohrns material, men mindre än 15% av SAO-NEO:s), respektive de påfallande låga siffrorna för sjöfart (drygt 2% mot SAO-NEO:s 8%), sport (under 5% jämfört med drygt 11%), teknik (drygt 11% mot 35) samt vetenskap, knappt mätbara 2 exempel mot OSA/NEO:s 106, dvs. drygt 13%). Ekbohrns syfte tycks ha varit att välja sådana ord ur det allmänna engelska ordförrådet som skulle kunna förmedla kunskap om engelskt samhällsliv (jfr de ofta encyklopediska ordförklaringarna), snarare än att redovisa engelskans förekomst inom specialiserade yrkesområden.

Som jämförelse kan nämnas, att Ekbohrns tidigare upplaga (23 000 ord, 1868) anges som källa för endast sex ord i OSA/SAOB för artonhundratalet: *mapp*, *hotchpotch*, *master*, *monroedoktrin*, *reel* och *jungfrutal*.

TABELL 2. *Jämförelse mellan OSA/NEO och Ekbohrn*

	Allm.	Exot.	F&F	Hand	Sjöf.	Sport	Mode	Tekn.	Vet.	Totalt
OSA/NEO	119	119	62	19	70	92	36	187	106	810
%tal	14,7	14,7	7,7	2,3	8,6	11,4	4,4	23	13,1	
Ekbohrn	46	154	20	8	8	14	16	35	2	303
%tal	15	51	6,6	2,6	2,6	4,6	5,3	11,6	0,7	

5. Kronologisk översikt

5.1. Ordlån genom 1800-talets årtionden

En kronologisk översikt (baserad på etymologisk sökning på proveniens) visar för OSA en ganska tydlig stegring över hela 1800-talet, med en markerad uppgång efter 1880. För att kompensera för avsaknaden av ord på T-Ö, visas även siffror för OSA + NEO, kompletterade med Dalin.

Den kraftiga ökningen i antalet lånord kan bero på ökade resurser hos SAOB i form av större bibliografiskt underlag (jfr 2.3). Ett samband mellan detta och ökningen av antalet redovisade lånord kan anas i den slående ökningen av det totala antalet källor under senare delen av 1800-talet. (En motsvarande nedgång i antalet källor sker under 1900-talet.)

Kolumnen för totala antalet ordlån utgörs av antalet i OSA samt NEO, frånräknat dubbleringar, dvs. sådana ord som finns i båda. Till sammans med 8 från Dalin utgör summan primärmaterialet, alltså ca 820 ord. Med tanke på ovannämnda bortfall och andra felkällor i form av t.ex. skanningsfel anges andelar och proportioner endast som ungefärliga siffror, medan själva antalet lånord redovisas i absoluta tal och som exempel.

Kolumnen för endast OSA kunde med vissa reservationer ses som ett grovt mått på orddöd (jfr kap. 8 nedan). Här finns ord som av olika skäl inte upptagits i NEO, till övervägande delen termer för sällsynta eller inaktuella företeelser (*advokatpäron, blisterstål, gavial, metrist, pennypost, solstråleberättelse*), någon gång former som inte längre används (*dialysera, shoppera*), eller vissa sammansättningar som i NEO inte tagits upp som separata uppslagsord (*midsommarnattsdröm, mässkamrat*). Dock finns här en skillnad i etymologiska uppgifter, som försvårar en jämförelse av materialet: termer som *jon, klor, linoleum* uppges i OSA komma av engelska, men i NEO av grekiska. I vissa fall uppges NEO att ett uppslagsord bildats till ett befintligt ord, som i sin tur kan ha icke-engelskt ursprung: t.ex. *kommersialism*, ”till kommers”, som i sin tur härleds till franskans *commerce*, medan OSA

anger eng. *commercialism* som etymologi. I åtskilliga fall anges i NEO ingen etymologi alls (*civilingenjör, eldvatten, höfeber, merkantil-system, registerton*), vilket naturligtvis leder till ett svåröverskådligt bortfall. NEO:s uppgifter om ord med engelskt ursprung är alltså inte jämförbara med OSA:s (jfr 2.3), vilket snedvrider jämförelser mellan förekomst i OSA respektive NEO.

TABELL 3. Totalt antal ordlån och källor 1800–1900 (jfr kap. 8)

	end. OSA	OSA + NEO	totalt	källor (tot.)
1800–09	15	19	34	303
1810–19	26	18	44	359
1820–29	19	16	35	418
1830–39	19	37	56	565
1840–49	57	32	89	697
1850–59	36	27	63	681
1860–69	52	40	92	782
1870–79	62	32	94	884
1880–89	83	71	154	1216
1890–99	81	71	152	1612
1800–1899	450	363	813	

Som exempel utläses första raden i Tabell 3 på följande sätt: för 1800-talets första decennium redovisar OSA 15 ord som inte återfinns i NEO, medan 19 ord finns i både NEO och OSA (inklusive ord på T-Ö). Källor uppgivna i OSA uppgår till 303.

5.2. När lånas vad? Kort karakteristik av respektive årtionde

I nedanstående översikt anges endast de dominerande ämnesområdena för respektive årtiondes inlån, med valda exempel; för analyser av fördelningen över ämnesområden, källor för belägg, tidsskillnader mellan engelska och svenska förstabelägg, samt olika ordlånetyper hänvisas till respektive avsnitt.

1800–1809: Lånorden domineras av beteckningar för väl etablerade brittiska företeelser, där flera finns belagda sedan mer än tvåhundra år, som t.ex. *gentleman* (jämt sammansättningen *gentlemannalik*, medan *gentlemannaskap* kommer ca 40 år senare), *miss*, *sir*, *baronet*, *klan*. Här finns även exempel på företeelser från samtida eller tidigare kolonier: *sepoy* och *skalpera*.

En annan stor grupp utgörs av termer från teknik och (metall)-industri: *karronad* (vapenterm), *blisterstål*, *puddla* (metallind.), *karikel*

(vagnstyp), *panorama*. Av dessa är flertalet relativt nya i engelskan (sammansättningen *blister* + *steel* registreras faktiskt senare i engelskan, 1831, än *blisterstål* i svenskan, 1807, vilket kan ses som ett exempel på svenskans större lätthet att bilda sammansättningar). Av dessa finns samtliga även i NEO, utom det av naturliga skäl föråldrade *karikel* (korsmarkerad redan i SAOB:s volym utgiven 1934).

1810–1819: Vetenskapliga termer utgör nu den överlägset största gruppen, med exempel som (i kronologisk ordning) *potassium*, *strontium*, *palladium*, *silicium*, *bor*, *korund*, *klorin*, *strontian*, *atmometer*. Majoriteten härrör från någon av Berzelius många skrifter, och har i de flesta fall introducerats i engelskan relativt nyligen (endast *korund*, av tamil *kurundum*, 1728, har funnits i engelskan mer än något årtionde). Samtliga (utom *potassium* och *klorin*, som ersatts av andra benämningar) återfinns i NEO.

Under samma årtionde är antalet inlånade termer för textilier, dvs. beteckningar för dåtidens modedeforeteelser, relativt högt; här finns *rips*, *struck*, *paniston*, *jakonett*, *korderoj*, *cirkassienn*; av dessa mode-relaterade termer återstår endast *rips* och *korderoj* i NEO.

1820–1829: Teknik och vetenskap dominerar även här, tillsammans med ord för brittiska foreteelser. Ett brett spektrum av industrigrenar står för lånen: här finns maskintermer som *fläns*, skogsindustrin lånar in det tysk-engelska *splittholt*, boktrycket *pärl*, sjöfarten *paddelhjul*, *brimma* (sveda skeppsbotten). Därutöver finns även mer allmänna termer, ofta relaterade till kommunikationer, som *koks*, *tunnel*, vagnstypen *gigg*. Inom vetenskapen fortsätter Berzelius goda internationella kontakter att avspeglas i kemitermer som *fosforit*, *klor*, *naftalin*, *sillimanit*, *klingssten*, *diffundera*. I motsats till de tekniska termerna, som funnits i engelskan i mer än ett hundra år (*brimma* sedan 1626), lånas de naturvetenskapliga in snabbt, endast få år efter första belägg på engelska (med undantag av verbet *diffundera*, eng. 1590).

Bland exotismer, termer för brittiska foreteelser, märks de i engelskan väl etablerade *biff*, *gin*, *pennypost*, *grom*, samt de även i engelskan nya, amerikanska översättningslånen *blekansikte* och *eldvatten*.

1830–1839: Även detta årtionde domineras av tekniska termer, men nu inlänas också en lika stor andel beteckningar för mer allmänna foreteelser, som *antikvera*, *blunder*, *komfort*, *schampo*, *slang* (språk), *guldkantad* (dock ännu inte i den nutida, överförda betydelsen inom finansområdet). Här spåras också inflytande från kolonierna: *tank* och

veranda från indiska språk, *teak* från malajiska; intressant nog är belägg i engelskan för dessa ord äldre (1616–1711) än för flera av de tidigare nämnda allmänorden. Inflytandet från snabbt översatt dåtida bestsellerlitteratur exemplifieras genom uttrycket *bosch* (eng. 1824, sv. 1826).

De inlånade tekniska termerna är under denna period främst förknippade med metallindustri: *slid* (maskindel), *britanniametall*, *grill*, samt järnvägar: *räl*, *tender*, *lokomotiv*.

1840–1849: Lånord för allmänna företeelser dominerar tydligt, med exempel från mycket blandade områden, som *komfortabel*, *turist*, *stenograf*, *blåstrumpa*, *droppa in* (om visiter), *sidbord*, *streck*, *indiansommar*, *truism*. Här finns också exempel på ord som inlånats genom Hagbergs Shakespeareöversättningar: *midsommarnattsdröm*, *kanonföda* (*Henry IV*, del I).

Brittiska företeelser exemplifieras av *rundbiff*, *stiltonost*, *tartan*, *gael* och *skvär* (torg); kolonierna skymtar i *paddy* (risfält, malajiska) och *pali* (språk, singalesiska).

Den ovanligt stora andelen sjöfartstermer, t.ex. *dogger*, *hiva*, *hoay klubbhala*, *kapsejsa*, *sliphake* har sitt ursprung i Ekbohrns *Nautisk Ordbok* (1840). (Första belägg för den vanligare formen *ohoj* återfinns däremot i Flygare-Carléns *Enslingen på Johannis-skäret*, 1846).

Tekniska och vetenskapliga termer fortsätter att utgöra ett stort inslag: inlånen av tekniska termer har stor bredd, från järnvägens *sliper* och *wagon*, sjöfartens *propeller*, textilindustrins *bobinett*, metallindustrins *body* och *bloom* till *fotografi* och *civilingenjör*.

De vetenskapliga termerna är nu inte lika dominerade av kemi-terminologi, utan omfattar även geologi (där termerna funnits avsevärt längre tid i engelskan): *eocen*, *devonisk*, *penninsk*, *silurisk*, samt mer allmänna termer som *stereoskop*, *indikator*, *jon*, *diamagnetisk*.

1850–1859: Tekniska termer utgör den största gruppen, följd av lånord för främst brittiska, därefter allmänna företeelser.

Tekniska lånord hämtas inom vitt skilda områden: *månräckare*, *plunsch*, *stagbult*, *stuffingbox*, *sydväst* (plagg), *båtbössa*, *revolver*; *spockskäv*, *skärlatt* (mekanik), *s(c)hoddy* (textil), *dibbla* (jordbruk). Den stora andelen sjöfartstermer förklaras i detta fall av utgivningen av en specialiserad ordbok i ämnet (Ugglå, *Skepps.* SvFrLex. 1856)

Bland allmänord finns *banjo*, *humbug*, *internationell*, *lunch*, *picknick*. Ord för brittiska företeelser omfattar bl.a. *sherrykobb*, *chester*(ost), *tory*, *whig*, *whisky* (samtliga i Dalin), medan övriga

engelsktalande länder bidrar med *mormon*, *mockasin*, *yankee*, *pemmi-kan*, *squaw* (samtliga från USA) samt *bumerang* (austr. språk).

1860–1869: Flest inlån sker inom teknik och vetenskap, följda av företeelser i engelskspråkiga länder. Även under denna period representerar tekniska termer en stor bredd, där inflytandet från de tunga industrigrenarna, som gruv- och metallindustrin, kan spåras: *splintkol*, *buffert*, *driftström*, *buffningsfjäder*, *fender*, *gardjärn*, *pitprops*, *slipstoppare*, *konverter*, *dränera*, *billet*, *krankaxel*.

Vetenskapliga termer uppvisar likaså en stor variation, från medicin: *höfeber*; *dentin* (tandben), *hypnotism*, *astigmatism*, geologi: *neolitisk*, *paleolitisk*; matematik: *riktningskosinus*, till nya ämnen i kemin: *parian*, *hyperit*, *sfalerit*, *rosein*, *smithsonit*.

Från Storbritannien hämtas *anglikan*, *snobb*, *mister*, *fenier*, *master*, *reel*, från USA (enligt belägg) *rödskinn*, *ranch*, *settlement*, *sheriff*, samt från kolonierna *vombat* (austr.) *maori* (nyzeel.) och *djungel* (sanskrit).

1870–1879: Tekniska termer dominerar överlägset (utan att hämtas från en och samma källa, som tidigare varit fallet med Berzelius eller vissa ordböcker). Antalet industrigrenar tycks ha ökat, men metall- och maskinindustriella termer förefaller fortfarande utgöra flertalet, bland dem *vinsch*, *gejd*, *blister*, *skip*, *babbitsmetall*, *dressmaskin*, *bastardlås*, *ackumulator*, *shapingmaskin*, *donkeypump*. Transportindustrin representeras av *boggi*, *buss*, *pullmanvagn*, *rallare*, och textilindustrin av *raggdust*, *kår* (väv, av *cord*), *slubb*. Bland övriga finns *bräckage* (transportskador), *retusch* och *diapositiv* (fotografi), *shedtak* (arkitektur, spec. industriella byggnader) och *standard*.

Exotismer finns även här: brittiska politiska förhållanden avspeglas i *speaker*, *samvälde*, *jungfrutal*, *rikskabinett*, *amiralitetslord*, medan internationellt brittiskt inflytande spåras i *pidginengelska*. Trots att allmänord utgör en mindre andel, finns här exempel på inlån som fortfarande ofta används i svenska: *ledare* (i tidning), *shop*, *tiptop*, *jobb*, *tripp*.

För första gången utgör sporttermer en märkbar andel, naturligt nog med termer från sporter som ännu idag förknippas med England: hästsport: *racer* (om häst) *paddock*, *derby*, och krocket: *krocket*, *rockera* (som krocketterm). Därtill kommer allmänna uttryck som *träna*, *walkover* och *fair play* – frågan är hur man tidigare benämnt sådant beteende.

1880–1889: Nu är sporttermerna den största kategorin, t.o.m. större än tekniska termer, och lika stor som summan av de vanligen betydande kategorierna allmänord och exotismer. Ett urval bland allmänorden uppvisar t.ex. *city, college, folklore, all right, intervju, anarkism, banta, tippa, reporter, agnostiker* (och *agnosticism*), *räd*.

Engelska förhållanden avspeglas i såväl historiska begrepp som *domedagsboken, habeas corpus-akt*, som i nyare företeelser, t.ex. *godtemplare, Frälsningsarmén, salvationist, sjundedagsadventist, manchesterskola, reformskola, slum, bojkott, lockout*. USA bidrar med *lyncha*.

De många sporttermerna kan indelas efter respektive idrott och då ge en antydning om framväxandet av olika grenar. Segelsportens termer kan vara svåra att särskilja från sjöfartens, varför endast sådana som knappast används för större fartyg nämns här: *centerbord, spinnaker*, ev. *yacht*. Den i England väletablerade rodden vinner tydligen insteg, att döma av termer som *sculler* (eng. 1567), *strokesida*. Ridsporten lånar in fler termer, som *pelham, jockeyklubb, polo*, och beteckningar för hästtyper: *stayer, hunter, steppare/-er*. Tennisen blir etablerad och termer lånas in: *lawntennis, tennis, halvgårdslinje* (efter *half courtline*). Både rugby och fotboll introduceras (båda 1886) och därmed vidhängande termer: *droppspark, frispark*. Ett nytt fritidsintresse kommer med *bicykel*. Utöver dessa specialiserade termer tillkommer mer allmänna sportrelaterade ord, som *champion, spurt, heat, starta, handikappa, match*.

1890–1899: Seklets sista årtionde domineras klart av tekniska termer: de närmast följande kategorierna, allmänord och sporttermer utgör vardera ungefär hälften av teknisk terminologi. Exotismerna, dvs. ord för brittiska företeelser, är något färre än allmänorden.

Allmänorden utgör som vanligt en mycket heterogen grupp, med en hel del ord som ännu lever kvar främst i talspråket: *focka, sjapp, smart, gå in för, bluffa*, medan sådana som bildats på latinska ord fortfarande används i bildat skriftspråk: *initiera, intensifiera, subversiv*. Svenskan följer i detta avseende engelskans uppdelning i talspråkets korta, ofta anglosaxiska ord och det vårdade (skrift)språkets latinbaserade vokabulär.

Bland ord för företeelser i engelskspråkiga länder härrör endast en mindre del från England: *bojkott, master* (jaktterm), *rumpstek*, medan flertalet kommer från USA: *svartfot, totem, stigfinnare, skyskrapa, nigger*.

Sporttermerna inkluderar fler fotbollstermer: *forward, halvback, offside*; fler tennistermer: *set, singel, serve, serva*, och ridtermer:

pacea, pacer, men framför allt termer inom nya sporter såsom *cykla, bandy, hockey*, (och därmed *rink*), *ruff* (golf), *skeleton (toboggan, dvs. kälke)* och termer för företeelser som omger sportevenemang: *tips, odds*.

De tekniska termerna har inlånats från ett stort antal områden, där även nya influenser märks: elektricitetens insteg noteras genom termer som *diskdynamo, jack, transmitter, dielektrikum. Grammofon* introduceras, endast två år senare än i engelskan. I övrigt uppvisar tekniska termer den bredd och blandning som snarast ökat under seklets gång, med många beteckningar för detaljer inom olika områden: *tralla, gigg* (av *gauge*), *jigg* (maskindel, av *jig*), *sprinkler, stagtub, bulb, chuck, moddlare, nippel, drosselspole, kapstan*, m.fl.

5.3. Tillbakablick på 1800-talet

Sammanfattningsvis visar ovanstående översikt, även genom valda exempel från endast de största kategorierna för varje period, hur tekniska termer dominerar genomgående och avspeglar en allt större industriell variation. Här framgår också hur introduktionen av vetenskapliga termer varit beroende av individuella krafter och kontakter, i detta fall Berzelius imponerande gärning: andelen vetenskapliga termer sjunker markant efter hans död. Vi ser också hur vissa ämnen bibehåller likartade andelar genom flera perioder: beteckningar för företeelser i engelskspråkiga länder är en sådan kategori, liksom allmänord; eftersom det i båda fallen rör sig om vida och vaga kategorier är det knappast förvånande. Mindre väntat är kanske det sena uppsvinget av sporttermer, som fram till århundradets sista årtionden endast förekommer i enstaka exempel under varje period.

Utöver dessa kategorier har även andra definierats och noterats, men antalet lånord har i respektive kategori varit för lågt för att inrymmas bland de dominerande grupper som här beskrivits. Dessa kategorier, Flora och Fauna, Handel, Sjöfart (med undantag för de skeppsbyggnadstermer som ovan citerats under tekniska termer) har analyserats under Ämneskategorier (4.2).

TABELL 4. *Fördelning över ämnen och perioder*

dec.	Allm.	Exot.	F&F	Hand.	Sjöf.	Sport	Mode	Tekn.	Vet.	Totalt
1800	4	10	5	–	2	1	–	7	4	33
1810	5	5	4	1	2	2	6	5	13	43
1820	5	7	2	3	1	1	2	7	8	36
1830	13	7	3	–	6	3	5	12	7	56
1840	21	13	6	2	13	4	3	12	13	87
1850	13	13	6	1	4	4	3	20	5	69
1860	8	16	13	–	7	8	4	16	20	92
1870	9	11	8	4	7	10	2	35	7	93
1880	19	19	8	3	16	37	6	31	13	152
1890	22	18	7	5	12	22	5	42	16	149
Total	119	119	62	19	70	92	36	187	106	810

En jämförelse med tabell 2 visar ett bortfall på ca ett dussin ord, som dels inte kunnat hänföras till någon bestämd ämneskategori, dels utgörs av dubbelvarianter i totalmaterialet.

6. OED – OSA: tidsskillnader mellan förstabelägg

För att undersöka de mekanismer som kan påverka inlån av ord, har jag jämfört första belägg i OSA/SAOB med första belägg i motsvarande betydelse i OED. Kvantitativt förhåller sig intervallen som följer:

TABELL 5. *Inlåneintervall*

inlån inom	samma år	19		
inlån inom	1–2 år	31		
inlån inom	3–10 år	73	totalt 0–10	123 ordlån
inlån inom	11–20 år	65		
inlån inom	21–50 år	145		
inlån inom	51–100 år	115	totalt 0–100	448 ordlån
inlån inom	101–200 år	110		
inlån inom	201<1000 år	197		
			totalt 0<1000	755 ordlån

Bortfallet beror i första hand på att motsvarigheter till drygt 20 ord inte kunnat spåras i OED (trots angiven etymologi i OSA). Hit hör specialanvändning av mycket allmänna ord, som *body* (metallterm på svenska), *blink* (växtnamn), *black* (tekn. term), verbformer som *struck* (textilterm), *rocka* (tryckeriterm), där just denna användning inte exemplifierats i OED. Likaså har några sammansättningar, som *splittholt*, *splitved*, där OSA anger *splitwood* som etymologi, samt *reservluft* (OSA: ”efter *reserve air*”) inte kunnat återfinnas i OED. I bortfallet ingår också de (enstaka) fall där sammansatta tekniska termer omnämns utan belägg (och därmed utan datering) i OED, som *disk dynamo*, *direction cosines*.

En annan orsak till bortfallet i översikten ovan är av mer intrikat natur: i ett trettiotal fall är förstabelägg i OSA av tidigare datum än OED. Ungefär hälften av dessa utgörs av sammansättningar (*dressmaskin* – *dressing machine*, *marinlim* – *marine glue*), vilket kan förklara tidsskillnaden, då sådana ordbildningar lättare uppstått i svenskan än i engelskan. Sammansättningar förekommer i stor ut-

sträckning i engelskan, men föregås ofta av längre konstruktioner, t.ex. *loss of energy* > *energy loss*; *engine fired by coal* > *coal fired engine* (ex. från Sager et al 1980:78). De komprimerade varianterna är vanligast i terminologiskt bruk (Sager et al 267ff.) och kan ses som registerrelaterade val.

Bland de övriga finns ett antal exempel på en typ av metonymisk förkortning, eller ellips, som tycks uppstå tidigare i svenskan än engelskan: *cheviot* för tyg framställt i trakten av Cheviot Hills; *ayrshire* för boskap från denna region. Det inlånande språkets snabbare introduktion av metonymien som självständig term kan förklaras med begränsningen av antalet möjliga referenter: i hemlandet kan ett antal olika företeelser ha ursprungsregionen som bestämning, vilket försvårar en metonymisk användning av ursprungsbeteckningen. Det inlånande språket kan däremot lättare använda enbart ursprungsbeteckningen som term för den (importerade) referenten.

Det finns också exempel på uppgivna etymologier där svenskan dock kan ha bildat ordet oberoende av engelskan (*indikator*, *diapositiv*); se även 2.3 för fler exempel. Liknande fall är avledningar som bildas tidigare i svenskan än i engelskan, men i OSA uppges komma från engelskan: *asyndetisk* (OSA 1869, OED 1879, men *asyndeton* 1589).

6.1. Långsamma – snabba inlån

Med snabba inlån avses inlån som gjorts inom tio år efter ordets första belägg (i den aktuella betydelsen) i det långgivande språket. Som långsamma inlån definieras inlånade ord som funnits mer än hundra år i långgivande språk vid inlåningstillfället. Mellangruppen, egentligen alltså ”medelsnabba inlån”, behandlas som långsamma lån i nedanstående framställning.

Som framgår vid sammanräkning av respektive andelar (se Tabell 6), saknas ord i vissa kategorier. Bortfallet orsakas främst av brist på beläggsdatering och drabbar alltså främst ord efter T, liksom lånord som inte upptagits i SAOB.

TABELL 6. *Inlån fördelade över tidsintervall och andelar av ämnen*

ämne	100<1000 år	11–100 år	0–10 år	totalt antal
Teknik	31%	41%	20%	187
Allm	53%	39%	5%	119
Eng	50%	37%	12%	119
Vetenskap	5%	51%	37%	106
Sport	43%	36%	10%	92
Sjöfart	52%	32%	11%	70
F&F	40%	57%	13%	62
Mode	33%	39%	11%	36
Handel	37%	53%	5%	19

6.1.1. *Långsamma inlån*

Som långsamma inlån betraktas ord som funnits i det långgivande språket mer än ett hundra år, vilket i detta fall är mindre än hälften av samtliga lånord (drygt 300). I denna grupp kan man förvänta sig beteckningar för historiskt förankrade begrepp, som (i kronologisk ordning från äldsta ord) *angelsaxare, parlament, city, speaker, college, jury, domedagsbok, klan, samvälde, lordkansler, rikskabinett, gael, gentleman, habeas corpus-akt*, samtliga mer än 200 år äldre än inlånedatum. Dessa utgör visserligen en liten del av de ord som funnits i engelskan flera sekler innan de inlånats i svenskan, men själva det faktum att de introduceras så sent tyder på en tidigare brist på intresse, eventuellt i samverkan med dåliga kommunikationer.

En stor del av de långsamma lånen består av ord för vardagliga begrepp som *box, nojs, shop, notes, smart, jobb, överlappa, blunder; trip*, jämte engelska matvaror som importerats: *chester, stilton, biff, paj, sandwich, gin, whisky*. Här finns också många amerikanska företeelser, *mockasin, sheriff, skalp, rödskinn, totem, nigger*, samt spår av koloniernas inflytande: *bungalow, curry, veranda*.

Som framgått ovan, inlånas sporttermer först under 1800-talets sista årtionden, men många av dessa termer har funnits mycket länge i engelskan, samtliga följande mer än hundra år: idrotter som *fotboll, golf, curling, bandy, cricket*, men även det allmänt användbara *miss*, med verbet *missa*.

Bland facktermer hör många sjöfartsuttryck till de långsamma lånen, trots att just denna näring måste ha haft goda tillfällen till kontakter. Bland inlånen finns både termer för allmänna företeelser, som verben *hiva, bära av, törna in*, och namn på skeppstyper: *dogger*,

yacht, yawl, skonare, och mer detaljerade termer: *paddelhjul, trål, gunrum*.

Även tekniska termer uppvisar långa intervall mellan första förekomst i engelskan respektive svenskan, vilket kan tyckas förvånande med tanke på ämnets natur. De äldsta i denna grupp är dock av ganska allmän art: *kapstan, vinsch, schackel, fläns, koks, props*, men där finns också mer specialiserade sammansättningar: *krankik, rundbuddel, spockskäv, krankaxel*. Tidsförskjutningen för termer som *rallare, räls, vattenklosett* med varianter vittnar om motsvarande förskjutning i industriell utveckling.

En analys av antalet långsamma inlån jämfört med samtliga inlån för varje ämnesområde visar att ämneskategorierna Allmänord, Exotismer (dvs. engelska företeelser) och Sjöfart till hälften utgörs av sådana lån, medan proportionerna för såväl Handel som Sport är ca 40% långsamma lån, och Mode respektive Teknik har ca en tredjedel vardera, en något förvånande andel med tanke på ämnenas förväntade behov av innovation. Som väntat har Vetenskap den lägsta andelen, ca 5%.

Ord som vid inlåningstillfället funnits mellan 11 och 100 år i det långgivande språket, alltså ord som funnits betydligt kortare tid i engelskan, utgör nästa, långsamma/medelsnabba grupp. Även denna grupp består av drygt 300 ord, men nu är fördelningen i förhållande till respektive ämnes totala antal inlån något annorlunda. Medan inlånen i kategorierna Allmänt, Exotismer, Flora & Fauna, Sjöfart, Sport och Mode är proportionellt mindre än lånen av de äldre ord (nedgångar kring en tiondel, utom för Sjöfart, där nedgången är en femtedel), har Flora&Fauna, Handel och Mode ökat, om än måttligt. Den kraftigaste uppgången finns dock i kategorin Vetenskap, där föregående 5% drygt tiodubblats.

6.1.2. Snabba inlån

De lånord som endast funnits i det långgivande språket upp till tio år har definierats som snabba inlån. De utgör ca 120 ord och fördelar sig mycket ojämnt: medan de flesta kategorier har kring tio lånord eller färre, och därmed försumbara andelar av respektive totala antal lånord, uppvisar Teknik tillskott på en femtedel och Vetenskap den starkaste ökningen, med en dryg tredjedel av samtliga lånord under 1800-talet. En närmare undersökning av vetenskapliga lånord visar att den största gruppen består av beteckningar på nya ämnen: *merkaptan, rodium, argon, osmium, naftalin, hyperit, karborundum, strontium* m.fl., samt även termer från andra vetenskapliga områden än kemin:

paleolitisk, neolitisk, devonisk från geologin, *anod, katod, elektrod, elektrolyt, farad* från fysiken, *diftongisera* och *dingdangteori* från språkvetenskapen, och *darwinism* från den allmänna vetenskapliga debatten.

En analys av källorna till dessa snabba inlånekategorier visar en kraftig dominans för tidningar och tidskrifter, ordböcker och uppslagsverk, samt vetenskapliga publikationer, som tillsammans svarar för ca 90 lånord, dvs. tre fjärdedelar. Tekniklitteratur, reseskildringar, idrottspublikationer och allmänna skrifter bidrar med sammanlagt ett trettiootal ord, relativt jämnt fördelade över respektive källor. Vissa källkategorier saknas nästan helt, som skönlitteratur eller översättningar. Denna fördelning ger naturligtvis inte en korrekt bild av förekomsten av inlån av nya ord i olika typer av publikationer – SAOB:s urval av källmaterial påverkar ju resultatet – men kan ge en antydning om olika introduktionsvägar för nya lånord. Bland annat framgår att vetenskapliga och tekniska termer inte introduceras enbart genom facklitteratur, utan ofta genom andra publikationer.

En jämförelse mellan ämnen och källor visar nämligen att endast en femtedel av teknikens lånord inlånats genom tekniska publikationer, medan återstoden till övervägande del funnits att hämta i periodica samt ordböcker och uppslagsverk. För vetenskapliga termer är fördelningen annorlunda: här finns två tredjedelar i vetenskapliga verk och resten fördelat över ordböcker och uppslagsverk samt periodica.

Denna sammanställning visar att inlånemekanismer kan variera: medan de tekniska termerna lånas från ett brett kronologiskt, och därmed även språkligt-morfologiskt, spektrum (jfr kapitel 7), uppvisar vetenskapliga ordlån en långt större kronologisk koncentration, och även en större morfologisk likformighet. Den betydligt större snabbheten i vetenskapliga ordlån tyder framför allt på överlägset snabbare kommunikationer inom det dåtida naturvetenskapliga samfundet. Inom detta område märks framför allt inflytandet av en enda person, J.J. Berzelius, som genom resor och flitig korrespondens skapade ett kontaktnät av det slag som ofta associeras med 1900-talets internationella vetenskapliga samfund (jfr Frängsmyr 2000).

7. Inlån: lånetyper

7.1. Indelning

Inlånade ord har i första hand indelats enligt sedvanliga definitioner i **direktlån**, dvs. lånord med eller utan anpassning till det mottagande språksystemet (stavning, böjningsmönster m.m.), t.ex. *gentleman* (oförändrat inlån) respektive *trift* (av *thrift*, anpassad stavning) eller *puddla* (av *puddle*, anpassad verbform); här har särskiljts mindre grupper: fonetiskt återgivna direktlån, lånord baserade på eponymer samt lånord från andra språk som inlånats via engelskan. I **översättningslån** har ordet helt eller delvis översatts till mottagspråket, t.ex. *arrowrot* av *arrowroot*, ena ledet översatt, respektive *pilot* av *arrowroot*, hela ordet översatt. (Båda de sistnämnda exemplen är från samma OSA-källa, Synnerberg, *Svenskt varu-lexicon* 1815.) Bland översättningslån kan också förekomma **betydelselån**, då ett lånord (ofta med en mer specialiserad betydelse) sammanfaller med ett befintligt ord med annan betydelse, t.ex. *sydväst* (av eng. *southwester*).

I materialet fördelas dessa ordlånetyper enligt följande: direktlånen dominerar överlägset med 660 lånord mot totalt 160 översättningslån (inklusive betydelselån). Nedan följer analyser av respektive lånetyper.

7.2. Direktlån

Direktlånen är inte bara den största kategorin, med drygt 660 exempel, utan också en ganska heterogen grupp. Den har därför indelats i följande grupper: direktlån utan anpassning jämfört med direktlån med anpassning (7.2.1); direktlån som utgår från fonetisk återgivning av ordet i det långivande språket (7.2.2); lånord som baseras på eponymer (7.2.3), samt lånord från övriga språk som inlånats via engelskan (7.2.4).

7.2.1. Direktlån med eller utan anpassning

Av de totalt 660 direktlånen har 265 inlånats utan någon ändring i stavning (inklusive sammanskrivning), alltså ca 40%. Endast 90 av dessa finns enbart i OSA vilket tyder på att de flesta införlivats med svenskans ordförråd trots formmässiga avvikelser.

En granskning av ämneskategorierna (i fallande storleksordning efter totalt antal lånord) visar följande skillnader, varvid exemplen i första hand valts bland ord som upptagits i NEO (verb har inte behandlats, eftersom de undantagslöst anpassats genom avledning):

Tekniska termer används ofta av specialister, vilket kan förklara den relativt höga andelen oförändrade inlån: lånordens former utsätts inte för samma anpassningstryck som allmän användning, inklusive debatt om ordformer, kan innebära. Här finns oförändrade inlån som *bulb*, *catgut*, *celluloid*, *chuck*, *film*, *grill*, *pitprops*, *propeller*, *revolver*, *shunt*, *sprinkler*, *transmitter*, *trolley*, *tunnel*, *wagon* i NEO (som dock genomgående har färre facktermer än SAOB), och bl.a. följande i OSA: *billet*, *black*, *blister*, *body*, *donkey*, *gland*, *rocker*, *skip*, *stuffing-box*.

Lånord för allmänna företeelser omfattar många högfrekventa ord som *all right*, *clown*, *college*, *folklore*, *lockout*, *reporter*, *slang*, *slum*, *smart*, *truism*, men det stora flertalet har anpassats: *jobb* (*job*), *komfort* (*comfort*), *nojs* (*noise*), *schampo* (*shampoo*), *strejk* (*strike*), *tripp* (*trip*), *turist* (*tourist*).

Att beteckningar för vardagsföreteelser i engelsktalande länder kvarstår i oförändrad form är naturligt: *cent*, *dollar*, *gentleman*, *jury*, *kilt*, *master*, *miss*, *mister*, *tory*, *whig* liksom (eponymiska) benämningar på produkter som *stilton*. Däremot har några historiska begrepp försvenskats: *amiralitetslord* (*Lord of the Admiralty*), *anglikan* (*anglican*), *parlament* (*parliament*), liksom termer för företeelser som börjat förekomma i Sverige, som *detektiv* (*detective*), *konstapel* (*constable*), *godtemplare* (*Good Templar*). Som jämförelse kan nämnas att endast ca 2% av Ekbohrns ord anpassats, och då i sammansättningar, t.ex. *queensmetall*, *mule-maskin*.

Vetenskapliga termer lyder oftare än tekniska termer under formkrav: många vetenskapliga områden (t.ex. botanik och astronomi) har strikta regler för hur nya företeelser ska benämnas och offentliggöras, något som knappast är möjligt i industriella arbetsformer. Som framgår av exemplen i avsnitten om vetenskapliga termer, bildas t.ex. kemiska ämnens namn enligt vedertagna mönster (jfr Bergh 2001). Motsvarande konsensuskick tycks råda för svenska termformer, och endast de former som överensstämmer med svensk stavningspraxis

inlånas oförändrade: *osmium, rodium, silicium, helium, argon*, medan t.ex. engelskans former på *-ine* anpassas till *-in* (*rosein*, av eng. *roseine*)

Idrottspråket har åtskilliga oförändrade inlån: *bandy, champion, cricket, curling, fair play, forward, golf, heat, hockey, miss, offside, racer, sculler, serve, set, spinnaker, spurt, walkover*. Ord i mer allmän användning har däremot anpassats: *(bi)cykel (cycle), handikapp (handicap), krocket (croquet), rekord (record)*.

Sjöfarten har relativt få oförändrade lånord: *steward, purser, yacht, yawl* (men desto fler fonetiskt återgivna lånord, se 7.2.2). Bland de anpassade lånorden finns skeppstyper: *klipper (clipper) kutter (cutter), skonare (schooner)*; liksom de mer allmänna *rigg, moring, pir*.

De flesta djurbeteckningar kvarstår oförändrade: *collie, greyhound, pointer, setter, spaniel, terrier* (med bestämningar, oftast av eponymisk art), liksom även *kennel*. Däremot har få växtnamn undgått anpassning: *hemlock* (i betydelsen *hemlocksgran*, alltså inte i sin vanligaste engelska betydelse av *odört*) samt *senega*. Denna skillnad kan vara ett utslag av tendensen att förse växter med inhemska, ofta lokala benämningar, medan djurraser ofta får behålla internationellt kända och definierade namn.

Bland modetermer lånas termer för klädesplagg, snarare än för material, in i oförändrad form: *smock, plastron, havelock*. Här märks av naturliga skäl den största skillnaden mellan OSA och NEO: endast ett fåtal OSA-ord återfinns i NEO (av exemplen ovan finns bara *smock* kvar, men nu inte längre i betydelsen 'plagg', utan sömnadsteknik, efter den rynkning som ursprungligen användes på plagget). Bland övriga moderelaterade ord vars stavning anpassats märks *koldkräm*, där stavningen i dag återgått till den engelska formen *cold cream*, liksom fallet varit med *kurry* (OSA) – *curry* (NEO).

Handeln behåller nästan samtliga lånord i oförändrad form, antagligen för att underlätta internationella kontakter: *budget, cif (cost, insurance, freight), clearing, copyright, fob (free on board), manager, partner, transit, trust*. Till undantagen hör det nu obsoleta *trad (trade)* samt *kommersialism (commercialism)*, som dock i sin svenska användning knappast tillhör handelns terminologi.

7.2.2. Direktlån baserade på ljudintryck

I materialet förekommer en del direktlån, som formellt avviker från övriga i samma kategori: stavningen tycks baseras på ljudintryck snarare än grafisk ordbild, som i sv. *djungel* – eng. *jungle*, där det

hörbara d-förslaget tillagts i den svenska stavningen. Definitionen av sådana ord är av naturliga skäl mer subjektiv än för övriga lånetyper; här har inkluderats vad som förefallit vara uppenbara fall.

Bland exemplen finns *ensajn* (*ensign*), *fläns* (*flange*), *gök* (*jack[lamp]*), *jål* (*yawl*), *jala* (av *yawl*), *jäckstag* (*jackstay*), *kapsejsa* (*capsize*), *karikel* (*curricule*), *kållapp* (*collop*), *lapskojs* (*lobscouse*), *plunsch* (*plunge*), *rejs* (*rise*, interj.), *röjel* (*royal*), *sjapp* (*shop*), *skajsel* (*sky-sail*), *skäggtobak* (*shag tobacco*), *slajda* (*slide*), *spockskäv* (*spoke-shave*). En del av dessa exempel, som *kållapp* och *skäggtobak*, kan också ge upphov till folketymologier.

I denna grupp märks en återkommande stavning av den engelska [ai]-diftongen som *-ej-*, t.ex. i *strejk* (av *strike*), *kapsejsa* (av *capsize*), *rejs* (av *rise*), något som är ännu mer utpräglat i Ekbohrns många direktlån. Denna genomgående skillnad mot det engelska uttalet är anmärkningsvärd och förtjänar närmare undersökning.

Sådana ljudbaserade anpassningar av lånord uppgår till knappt 50 exempel. Fördelningen mellan ämneskategorier uppvisar här ett tydligt avvikande mönster: tekniska termer dominerar fortfarande med en dryg tredjedel av orden, följda av sjöfartstermer med ca en fjärdedel. Det minsta antalet exempel finns nu i kategorierna exotismer, sport samt vetenskap. Bortsett från de tekniska termernas alltför stora relativa antal, är alltså proportionerna närmast omvända mot det totala materialets.

Eftersom flertalet utgörs av lånord relaterade till yrkeskunskap och praktiska arbetssituationer, kan en rimlig orsak vara att dessa lånord förmedlats muntligt, dvs. genom personliga kontakter, snarare än i första hand via skriftliga källor. En sådan förklaring kan också gälla det omvända förhållandet, dvs. avsaknaden av liknande lånord bland vetenskapliga termer, där källorna kan förmodas vara skriftliga. Vad beträffar lånord inom idrotten är flertalet oförändrade direktlån, i synnerhet inom idrottsspråket, en tendens som fortfarande är giltig.

7.2.3. Direktlån baserade på eponymer

Ord där eponymer ingår anger ofta ursprung (ort, uppfinnare), vilket tenderar att bevaras vid inlån, oavsett språk. Här utgör de en mindre grupp med drygt 40 exempel, varav flertalet är vetenskapliga termer, t.ex. *farad*, *karborundum* (urspr. varumärke), *parian*, *pattinsonera*, *pertit*, *Portlandsoolit*, *sillimanit*, *strontium*, *vivianit*. Därefter kommer djurraser: *airedaleterrier*, *gordonsetter* (eponymer är vanligt förekommande i beteckningar för flora och fauna), *ayrshire*, *leghorn* (av

Livorno), lånord för engelskspråkiga länders företeelser: *bojkott*, *chester*, *lyncha*, *sandwich*, *stilton*. Även modetermer använder sig av eponymer: *cheviot*, *milton*, *paniston*, anger ursprungsort för material, *ulster* för plagg. (Jämför även följande avsnitt för eponymiska termer från andra språk.) Inom sporten är de mer sällsynta: *pelham* (hippol., bett), *rugby*, *derby*. Det låga antalet bland tekniska termer är förvånande: *babbitsmetall*, *karronad*, *makadam*, *mercerisera*, *pullmanvagn*, *viktoria*, samt sjöfartens *plimsollmärke*. Möjligen kan detta sammanhålla med eponymiska termers ogenomskinlighet, vilket kan göra dem mindre lämpliga för teknisk terminologi (jfr Sager et al 1980:283).

7.2.4. Lånord från andra språk via engelskan

Engelskan har haft en viss betydelse som transitspråk för inlån från andra språk, främst från koloniala förbindelser och handel. Därför är det naturligt att denna grupp, på totalt knappt 40 ord, domineras av ord för företeelser i länder som har eller har haft koloniala band med England: från amerikanska indianspråk kommer *mockasin*, *pemmikan*, *squaw*; *totem*, från indiska språk *bungalow*, *curry*, *pali*, *sepoy*; från australiska språk *bumerang*, *känguru*, *vombat*, och ur andra språk *maori* (nyzeeländska), *papuan*, (papuan), *paddy* (malajiska).

Bland ord som lånats in i allmänspråket finns framför allt mat-termer: *lunch*, *majsena* (båda efter spanskan), men även *schampo* och *tank* (hindi) samt *teak* (malajiska). Eponymiska modetermer som *kalikå* (av *Kalkutta*) och *madapolam* (av *Madapollam*) avspeglar Indiens betydelse inom textilhandeln, liksom de icke-eponymiska *jakonett* (urdu) och industrins *jute* (bengaliska), men även andra regioner spåras i eponymiska termer, som *cirkassienn* (efter det kaukasiska *Cirkassien*). Inom idrotten finns det ursprungligen orientaliska spelet *polo* (tibetanska).

Växt- och djurbeteckningar förmedlar också lån från andra språk: *mustang* (spanska, efter de hästar som conquistadorerna införde till Amerika), *pekannöt* (indianspråk), *jak* (tibetanska) och *djungel* (sanskrit via hindi). Inom de stora kategorierna tekniska eller vetenskapliga termer saknas sådana inlån, med undantag för det ovannämnda *jute*, samt *korund* (tamil).

I denna grupp har indiska språk varit de vanligaste långgivande språken och därmed illustrerat inflytandet av kolonialväldet även i motsatt riktning, dvs. som påverkan i moderlandets språk, samt via detta till andra språk.

Denna grupp av ”exotiska exotismer” visar sig vara den kategori där den största andelen ord överlever. En tänkbar orsak kan vara att de företeelser som betecknas av orden upplevs som så exotiska, att det kan vara svårt att finna svenska beteckningar för dem. Ett annat skäl kan vara ordens ogenomskinlighet, som gör dem föga ägnade för översättningslån. Detta gäller även för lånord från andra språk, t.ex. ryska: medan Tysklands *Kaiser* blir kejsaren av Tyskland på svenska, får ryssarna behålla sin *tsar*.

7.3. Översättningslån

Översättningslånen kan indelas i partiella översättningslån, där direktlån ingår som del (*shiträd* av *shea tree*), samt sådana, där hela ordet översatts (*mullvadsplog* av *mole-plough*).

7.3.1. Partiella översättningslån

Av samtliga översättningslån (ca 170) utgör de partiella ca 70, med drygt 20 tekniska termer som största grupp: *blisterstål* (*blister-steel*), *buffningsfjäder* (*buffing spring*), *donkeypanna*, (*donkey boiler*), *driftström* (*drift current*), *järnvägsvagong* (*railway wagon*), *krankaxel* (*crank-axle*), *krankik* (av *kran* + *cheek*), *plätadbeslag* (*plated* + *beslag*), *residualluft* (*residual air*), *shedtak* (*shed roof*), *splintkol* (*splint coal*). Andra större grupper är växt- och djurnamn: *arrowrot* (*arrow root*), *doggfisk* (*dogfish*), *filfisk* (*file-fish*), *grizzlybjörn* (*grizzly bear*), *shiträd* (*shea tree*), sjöfartstermer: *gunrum* (*gun-room*), *hurrikandäck* (*hurricane deck*), *kvarterdäck* (*quarter-deck*), *sliphake* (*slip-hook*), *spardäck* (*spar-deck*).

De partiella översättningslånen kan lätt ge upphov till missförstånd genom sin likhet med befintliga ord. *Kvarterdäck* kan t.ex. läsas som bestående av ”kvarter”, dvs. del där man inkvarteras, medan termen i själva verket relateras till *half-deck*: *Quarter-deck* är beläget ovanför *half-deck* och täcker en fjärdedel, *quarter*, av skeppet. Likaså har *spardäck* ingenting att göra med sparsamhet, däremot med *sparre*: *spar-deck* är ett övre däck av lätt konstruktion (på sparrar?). *Krankik* avser inte utsiktsmöjligheter utan sidostycke, *cheek*. Använd i tekniska termer kan denna typ av ordbildning alltså vara vilseledande snarare än underlättande.

Liksom de direktlån som baserats på ljudintryck utgörs även denna grupp av ord som använts i yrkessituationer och kanske inlånats genom

muntliga snarare än skriftliga kontakter. Kanske kan detta förklara den ad-hoc-karaktär som präglar båda dessa kategorier. Eventuellt kan dessa ordlånetyper fungera som en sorts lingua franca i yrkes-situationer och där underlätta kommunikation mellan talare av olika språk t.ex. inom sjöfarten.

7.3.2. Översättningslån av hela ord

Merparten av översättningslånen, ca 100 exempel, består av ord där samtliga delar översatts. Det största antalet exempel här finns i kategorierna allmänord, exotismer samt växt- och djurnamn, med dryga dussinet i vardera, medan det lägsta antalet finns bland handelstermerna, där oförändrade direktlån är regel (det enda exemplet, det missvisande *handelsmärke* av *trade mark*, har ersatts av *varumärke*).

Bland allmänorden finns några begrepp, som fortfarande används: *guldkanta*, *levnadsstandard*, *överlappa*, medan flertalet står för företeelser av mer begränsad bruklighet: *andeklappare*, *blockhuvud*, *fingerskål*, *solstråleberättelse*. Bland orden för företeelser i engelskspråkiga länder finns flera med amerikansk bakgrund: *blekansikte*, *eldvatten*, *rödskinn*, *skyskrapa*, *stigfinnare*, där ursprunget i översättningar av Fennimore Coopers böcker kan spåras. Brittiska förhållanden förmedlas genom *domedagsbok*, *inpiskare*, *rikskabinett* och *samvälde*, medan *Frälsningsarmén* importerats både som ord och levande företeelse.

Flora och fauna må svara för relativt många exempel, men flera har visat sig ha begränsad bruklighet (endast ett exempel, *fullblod*, återfinns i NEO): *jordsvin*, *falldörrspindel*, *rättval* (av *right whale*, numera *rätval*), *rödvattenträd*. Bland dessa översättningslån finns även försök till försvenskning som ersatts av andra termer: *pilrot* för *arrowrot*, *pepparskata* (OSA: *pepperpie*, OED *pepper-bird*) för den fågel som nu kallas *tukan*, *förklädnad* för *mimicry*.

Översättningslånen betraktas ofta som de lånord som har de bästa förutsättningarna att överleva (jfr Chrystal 1991). Det här aktuella materialet stöder knappast detta antagande: dels är denna form av lånord i minoritet, vilket kan tyda på viss skepsis mot lånetypen, åtminstone under 1800-talet, dels är förhållandevis få ord av denna lånetyp fortfarande i bruk. Dock måste man beakta att just översättningslån kan förbigås p.g.a. sin yttre likhet med det stora flertalet ord i det inlånande språket; omvänt kan sammansättningar av inhemska element övertolkas som översättningslån (se 2.3).

7.3.3. *Betydelselån*

Förutsättningen för betydelselån är ett översättningslån, som sammanfaller med ett befintligt ord i annan betydelse. I de flesta fall är betydelselån slumpmässiga (jämför dock medvetna betydelselån inom datorterminologin, Stålhammar 2001:25–27) och används ofta i andra sammanhang än ordet i sin ursprungsbetydelse, vilket utesluter missförstånd. Därtill kommer att svenskan kan markera skillnad genom val av sammanskrivning eller särskrivning: det är tydlig skillnad mellan *frihandel* och *fri handel*, *lättvikt* och *lätt vikt*.

Fördelningen av de få betydelselånen i materialet (drygt 20) motsvarar ungefärligen proportionerna mellan olika ämnen. Bland allmänord är partikelverb av speciellt intresse med tanke på de förändringar i bruk av partiklar och prepositioner som har noterats vid inlån under 1900-talet: här finns dels betydelselånet *droppa in* (om visiter) samt konstruktionen *gå in för*. Partikelverb finns också bland sjöfarts-termer, *bära av*; i denna grupp finns också betydelselånet *sydväst* i betydelsen vattentät huvudbonad.

Pressen har via inlån av engelskans *leader*, efter *leading article*, fått betydelselånet *ledare*. Inom sporten finns det ovannämnda *lättvikt*, sammansättningen *frispark*, *häck* (som i *häcklöpning*) samt det metaforiska *död* (som i *dead heat*).

Även inom tekniken finns exempel på användningen av *död* i en överförd betydelse som hämtats från det långgivande språket: *dödvikt* (*dead weight*), *dödplåt* (*dead plate*).

7.4. Lånords genus

I stort sett tycks det här ingående materialet bekräfta de slutsatser som Kuhn (1985) dragit beträffande ”genustilldelning”. Bland direktlånen av olika typ (övriga lånetyper följer naturligtvis befintliga regler för de ingående svenska elementen) finns sålunda exempel på hur olika typer av analogier kan ”styra genustilldelningen”, t.ex. likheter med ”besläktade eller fonologiskt liknande ord”: ett *stereoskop*, jfr *skåp* (?); synonymer: en *guide*, jfr *ledare*; ”nedärvda inhemska fonetisk-morfologiska grupper”: en *master*, *tender*, *terrier*, jfr *mäster*; ”liknande gruppbildningar bland lånorden”: neutrum för samtliga kemiska ämnen, ss. *osmium*, *rodium*, *potassium*. Naturligtvis finns även här exempel på hur genus har ändrats med tiden, t.ex. *strontium*, vars genus först angivits som utrum för att senare ändras till neutrum, i likhet med övriga ämnesnamn.

Vad beträffar enstaviga engelska ord ser Kuhn inga samband, medan flerstaviga och sammansatta ord "tenderar mot U-genus", vilket å andra sidan tycks gälla majoriteten av lånord som inte naturligt följer ett befintligt mönster. Materialet i denna undersökning är alltför begränsat för att tillåta några slutsatser om allmänna preferenser för svenskans genustilldelning beträffande lånord av olika typer.

8. NEO – OSA: mått på överlevnad?

Eftersom SAOB i motsats till OED inte kontinuerligt uppdaterats och därmed inte redovisar fortsatt bruk av uppslagsorden, är det svårt att finna ett tillförlitligt sätt att mäta bruklighet. (Det går knappast att utifrån SAOB/OSA fastställa fortsatt användning av ord under 1900-talet: exempelvis utgavs del "A–anlöpning" år 1898, varför senaste registrerade förekomst av ord i detta intervall dateras 1898, oavsett senare användning, med t.ex. betydelseförändringar.)

Ett förenklat sätt, med flera nackdelar, är att jämföra förekomst i SAOB med förekomst i NEO. Den kanske mest uppenbara svagheten vid en sådan jämförelse ligger i respektive ordboks täckningsområde: SAOB:s täckning av fackspråklig terminologi är långt mer omfattande än NEO:s (jfr Stålhammar 2001). En annan, mer tekniskt betingad svårighet är att de båda ordböckerna skiljer sig åt i sina etymologier: exempelvis anges engelska som långgivande språk för vanliga termer som *astigmatism*, *civilingenjör*, *globulin*, *stenograf*, *stereoskop* i OSA, men inte i NEO.

En ytterligare försvårande faktor utgörs av SAOB:s sparsamma registrering av utländska ord, en urvalsprincip som kan resultera i en andel översättningslån som inte överensstämmer med det verkliga språkbruket.

Som framgår ovan (jfr tabell 3) har lånorden i NEO och OSA registrerats separat. Även vid en flyktig genomgång framstår det ganska klart, att många av de ord som enbart finns i OSA inte längre är brukliga (i vissa fall markeras orddöd med kors eller anmärkning, "mindre bruklig" o.d. i anslutning till ord). Det stora flertalet lånord som inte längre är i aktivt bruk blir sannolikt obsoleta tillsammans med den företeelse de betecknar. När *kariklar* inte längre kör på gatorna, poeter inte längre är *metrister*, containerfartyg ersatt *klipperskeppen*, *mufftiser* och *plastroner* gått ur modet och *septembrister* associeras till revolutioner snarare än höstlig raphönsjakt, förändras samtidigt ordförrådet. Detta gäller antagligen i högre grad för sådana ämneskategorier som mode och teknikrelaterade ämnen än för t.ex.

vetenskap. En jämförande analys av ämneskategorier är därför behäftad med alltför många felkällor för att kunna genomföras.

Som ett försök att trots allt finna några kriterier för överlevnadsförmåga, har i stället de olika lånetyperna undersökts för att se om något slags mönster kan urskiljas som skulle kunna besvara frågan: vilken lånetyp/ordbildningstyp kan ha bäst prognos för överlevnad?

En jämförelse mellan proportionerna för respektive lånetyp i NEO och OSA, jämfört med proportionerna i hela materialet, visar att i synnerhet oförändrade direktlån, men även övriga typer av direktlån, är överrepresenterade i NEO jämfört med proportionerna i hela materialet. Däremot är översättningslån, både partiella och av hela lånord, överrepresenterade i OSA (jfr ovan om SAOB:s urvalsprinciper). Den lilla gruppen betydelselån överensstämmer ungefärligen med totala materialets proportioner. Även vid en jämförelse av proportionerna av olika lånetyper enbart inom NEO framstår direktlån, speciellt sådana med oförändrad stavning, som största lånetyp (bland dessa märks den lilla gruppen lån via engelskan, ”exotiska exotismer”, som den grupp där den största andelen ord kvarlever i svenskan). Slutsatsen verkar bli att direktlån har bäst överlevnadsprognos.

Det finns dock andra faktorer som kan påverka ett lånords överlevnad, t.ex. dess likhet med ord i mottagarspråket. En hypotes kunde då vara att ord med anglosaxisk etymologi skulle inlemmas bättre i svenskan än ord av latinsk eller fransk härkomst. Även faktorer som ordlängd, ljudkombinationer, m.m. kan påverka prognosen (jfr Chrystal 1991). Sådana analyser måste dock anstå tills vidare, men kommer att behandlas i kommande rapport om 1900-talets förändringar, då mot bakgrund av ett större material.

9. Sammanfattning och diskussion

Det resultat som är omedelbart mest slående är själva antalet ord med engelskt ursprung, i synnerhet mot bakgrund av det jämförelsematerial som finns tillgängligt, dvs. Jespersens artikel om ordlån mellan engelskan och nordiska språk, med ca 70 ord, Graedlers sammanställning av norskt material, där ingen källa innehåller mer än 200 ord, Ekbohrns samtida ordlista över främmande ord, med ca 300 ord av engelskt ursprung (oavsett tidpunkt för inlån), samt Bergstens lista över engelska lånord, där ca 340 ord beräknas ha inlånats under 1800-talet. I inget fall överstiger antalet alltså 350 ord, medan materialet i denna rapport uppgår till mer än 800. Av dessa svarar SAOB/OSA för drygt 90%, ca 730, vilka kompletterats med NEO och Dalin.

Själva primärmaterialets täckningsgrad är avgörande för antalet noterade lånord. Detta framstår ännu tydligare vid jämförelser med ordböcker framställda av enskilda författare, som t.ex. Ekbohrn, där individuella, ibland idiosynkratiska urvalsprinciper kan ge resultat som knappast ger någon rättvisande bild av vare sig det långgivande språkets aktuella tillstånd eller det låntagande språkets behov.

Tillgången till ett omfattande och tillförlitligt ordboksverk är naturligtvis också förutsättningen för mer detaljerade analyser av ordlåneprocesser: en bred bevakning av olika språkliga områden; registrering av tidpunkt för inlånet; etymologiska analyser av långgivande språk; analytiska iakttagelser av förändringar i användning och betydelse.

Alla dessa aspekter hos de stora nationella ordböckerna SAOB respektive OED har underlättat de jämförelser som gjorts i denna rapport, och som sammantagna bildar återkommande mönster för inlån. Här, liksom i majoriteten av liknande studier, framgår att behov styr inlån: nya företeelser kräver nya beteckningar, som ofta lånas in tillsammans med det betecknade. Ett sekel som präglas av stora tekniska och vetenskapliga framsteg uppvisar också en stor andel inlånade tekniska och vetenskapliga termer. Redan nu framtonar vikten av personliga kontaktnät mellan forskare: de snabbaste inlånen i hela materialet sker inom naturvetenskapen, med J.J. Berzelius som central-

figur. Likaså framstår betydelsen av de nya, snabba kommunikationerna och det därmed sammanhängande informationsutbytet: de kategorier som i storleksordning följer på teknik och vetenskap är exotismer, termer för företeelser i engelskspråkiga länder, inklusive kolonierna, samt termer för allmänna företeelser med ursprung i dessa länder. Dessa två kategorier är störst i de material som använts som jämförelse (Bergsten, Ekbohrn för svenskan, jämte Jespersen och annat nordiskt material) och bidrar till ett intryck av att det under artonhundratalet i nordiska länder funnits ett utbrett informationsbehov om brittiska seder och bruk.

Information om bakgrunden till ordlån kan också spåras genom analys av tidsintervallen mellan ords uppkomst i det långivande språket och själva inlånet. De jämförelser som här gjorts med hjälp av OED bekräftar de olika behovens betydelse: medan de vetenskapliga termerna redan under 1800-talet färdas snabbast, ibland med endast något års förskjutning, är tekniska termers väg något långsammare, liksom själva importen av industriella innovationer och produkter. De områden, vars ordförråd funnits längst i ursprungsspråket, är exotismer och andra företeelser med brittisk anknytning, vilket innebär att det ovannämnda informationsbehovet främst gällt väl etablerade företeelser snarare än aktuella modedefenomen. Detta kan tyda på att kontakterna med – och kunskapen om – engelskspråkiga länder ännu befinner sig i ett initialske.

Vad gäller typer av inlån, motsäger resultaten de slutsatser som dragits på nyare material (Chrystal 1991), nämligen att översättningslån skulle vara lättast att acceptera. Därmed borde översättningslån utgöra den övervägande delen, speciellt inom den grupp som fortfarande är i användning. Som framgår av kapitel 7, är förhållandet det motsatta i detta material, där direktlån utgör nästan fyra gånger översättningslånets mängd. Dessvärre finns flera möjliga felkällor i detta avseende: översättningslån kan förbigås av samma skäl som de enligt Chrystal accepteras, nämligen p.g.a. sin likhet med det låntagande språket. Omvänt kan fr.a. sammansättningar övertolkas som översättningslån. Det bör också påpekas att materialet innehåller en stor andel tekniska termer som inte återfinns i senare, mer allmänspråkliga ordböcker som NEO, vilket omöjliggör uppföljning av dessa ords överlevnad.

Frågan om låntypers acceptans och överlevnad måste anstå till bearbetningen av 1900-talets ordlån. Dessvärre kommer materialet att endast delvis möjliggöra jämförelser mellan det här behandlade 1800-talet och 1900-talet: eftersom SAOB:s material inte kontinuerligt uppdateras, blir NEO den huvudsakliga källan för 1900-talet. Då

NEO:s arbete sker efter delvis andra principer än SAOB (se kap. 8) kan ingen rättvisande jämförelse göras mellan förändringar i ordförrådet under respektive sekel. Analysen av det svenska ordförrådets utveckling blir därför bristfällig, i synnerhet vad gäller facktermer, men även i kronologiskt avseende: undersökningen av 1900-talets tidigare hälft riskerar att bli ofullständig ur ett språkhistoriskt perspektiv, eftersom NEO (och de nyordlistor som utgivits under senare tid) huvudsakligen redovisar det aktuella språkbruket efter 1900-talets mitt. Den önskvärda kontinuiteten mellan undersökningarna av respektive århundrade kan tyvärr inte uppnås.

Mot bakgrund av dessa inskränkningar i undersökningen av nästa period har jag försökt utnyttja de goda förutsättningarna för en mångsidig analys av 1800-talets utveckling. Min förhoppning är att denna analys ska kunna tjäna som kompletterande jämförelse vid genomgången av nästa sekels ordförråd.

Litteratur

Källmaterial

- Dalin, A.F. 1850–55. *Ordbok öfver svenska språket*. Stockholm.
NEO = *Nationalencyklopedins ordbok* 1–3. Höganäs 1995–96. Jämte CD-ROM samt motsvarande databas, NEO-databasen.
OED = *Oxford English Dictionary*. 2a uppl. Oxford 1989 (bokupplaga) jämte CD-ROM (Macintoshversion) 1993.
SAOB = *Ordbok över svenska språket utgiven av Svenska Akademien*. Lund 1893–. Jämte motsvarande databas, OSA-databasen.
Nationalencyklopedin. Höganäs 1995–2000.

Vetenskaplig litteratur

- Aitchison, Jean 1981. *Language Change: Progress or Decay?* London.
Alnaes, Ivar 1902. Bidrag til en ordsamling over sjømandssproget. I: *Det Norske Videnskaps-Selskabs Forhandlinger* 3. 3–46.
Barfield, Owen 1953/1962. *History in English Words*. London.
Bergh, Gunnar 2001. Elaborating elemental etymology. I: Aijmer, Karin (utg.), *A Wealth of English. Studies in Honour of Göran Kjellmer*. S. 131–153. Göteborg.
Bergsten, Nils 1915. Om engelska lånord i svenskan. I: *Språk och stil* 15. S. 53–87.
Chrystal, J-A. 1991. Bodybuilder eller kroppsbyggare. Om valet av inlåningsstrategi. I: *Svenskans beskrivning* 18. Lund. S. 113–121.
Edlund, L-E. & Hene, Birgitta. 1992. *Lånord i svenskan. Om språkförändringar i tid och rum*. Höganäs.
Ekbohrn, C.M. 1878. *Förklaringar öfver 30,000 främmande ord och namn m.m. i svenska språket, tillika med deras härledning och uttal*. Stockholm.
Frängsmyr, Tore 2000. *Svensk idéhistoria. Bildning och vetenskap under tusen år*. I–II. Stockholm.

- Graedler, Anne-Line 1998. *Morphological, semantic and functional aspects of English borrowings in Norwegian*. Oslo.
- Hansen, Maurits C. 1842/1851. *Fremmed-Ordbog, eller Forklaring over de i det norske Skrifts- og Omgangs-Sprog almindeligst forekommende Ord og Talemaader*. 2:a uppl. 1851. Christiania.
- Hjelm-Milczyn, Greta 1996. *Gud nåde alla fattiga översättare. Glimtar ur svensk skönlitterär översättningshistoria*. Stockholm.
- Jespersen, Otto 1902. Engelsk og nordisk. I: *Nordisk tidskrift för vetenskap, konst och industri*. S. 500–514.
- Kortfattat Lexikon over henved 5000 fremmede, i det norske Skrift- og Omgangssprog oftest forekommende Ord og Kunstudtryk*. 1854. Skien.
- Kuhn, Hans 1985. Genustilldelning hos främmande ord. I: *Svenskans beskrivning* 15. Göteborg. S. 291–302.
- Lehmann, W.P. 1962. *Historical Linguistics: an Introduction*. New York.
- Olsson, Bror 1936. Översättningslitteraturens roll i Sverige. I: *Biblioteksbladet. Organ för Sveriges allmänna biblioteksörening*. Årg. 21:1. S. 5–10. Stockholm.
- Malmgren, Sven-Göran 2000. Der deutsche Einfluss an die schwedische Wortschatzentwicklung im zwanzigsten Jahrhundert. I: Naumann, Hans-Peter & Silvia Müller (utg.), *Hochdeutsch in Skandinavien. Internationales Symposium, Zürich 14.–16. Mai 1998*. S. 53–64.
- Sager, Juan C., D. Dungworth & Peter F. McDonald 1980. *English Special Languages. Principles and practice in science and technology*. Wiesbaden.
- Stene, Aasta 1940. *English Loan-Words in Modern Norwegian. A Study of Linguistic Borrowing in the Process*. London och Oslo.
- Stålhammar, Mall 1997. *Metaforernas mönster i fackspråk och allmänspråk*. Stockholm.
- Stålhammar, Mall 2001. *Från anfanger och horungar till ord-behandlare och desktop publishing*. Göteborg. (Rapporter från ORDAT 4.)
- Sørensen, Knud 1973. *Engelske lån i dansk*. Köpenhamn. (Dansk Sprognaevns skrifter 7.)
- Tingbjörn, Gunnar 2000. Engelska lånord i svenska sportspalter, nätversion. <http://scrooge.spraakdata.gu.se/lb/sporting/>
- Torgerson, Sten 1982. *Översättningar till svenska av skönlitterär prosa 1866–1870, 1896–1900, 1926–1930*. Göteborg.
- Torgerson, Sten 1990. *Fiktionsprosa på svenska 1866–1900. En utgivningsstatistik*. Uppsala.

- Torgersson, Sten 1996. *Översättare av fiktionsprosa på den svenska bokmarknaden 1866–1900. En frekvensundersökning*. Göteborg.
- Ullmann, Stephen 1962. *Semantics. An Introduction to the Science of Meaning*. Oxford.
- Williams, Raymond 1976. *Keywords. A Vocabulary of Culture and Society*. London.
- Wollin, Lars 1994. Från Heliga Birgitta till Barbara Cartland. Kring den litterära översättningens språkhistoria. I: *Tidskrift för Litteraturvetenskap* 1994:3–4. S. 3–24.

Appendix

För samtliga tabeller gäller

kolumn 1: källa (OSA= endast OSA; NEO= NEO samt OSA)

kolumn 2: uppslagsord (stavning enligt källa)

kolumn 3: belägg eller annan datering enligt OSA/NEO (Dalín m.fl.)

kolumn 4: belägg eller annan datering enligt OED (i motsv. betydelse)

kolumn 5: kommentar i källa (inom parentes: övriga kommentarer)

D = Dalín

NF = Nordisk familjebok

W = Webster (1807)

† = ordet är dött

Appendix A: OSA/NEO

OSA	abolitionist	1869	1790	av <i>abolitionist</i>
OSA	ackumulator	1875	1833	av <i>ackumulator</i>
NEO	adventist	1890	1833	av eng
OSA	advokatpäron	1875	1697	av <i>avocado (pear)</i>
OSA	agnosticism	1888	1870	av <i>agnosticism</i>
OSA	agnostiker	1888	1870	efter <i>agnosticist</i>
OSA	agnostisk	1891	1870	efter <i>agnostic</i>
NEO	airedaleterrier SAOL	1894	1880	av eng <i>Airedale terrier</i>
NEO	all right (ej SAOB)	1884	1837	av eng m s bet, till <i>right</i>
OSA	amiralitetslord	1879	1739	efter <i>lord of the admiralty</i>
OSA	anarkism	1885	1642	av <i>anarchism</i>
OSA	anarkist (NEO 1800)	1800	1678	av <i>anarchist</i>
OSA	andeklappare	1864	1853	efter <i>spirit-rapper</i>
OSA	angelsaxare	1836	934	jfr <i>anglo-saxon</i> , av mlat
OSA	anglikan	1861	1797	efter <i>anglican?</i>
NEO	anod	1835	1834	av eng <i>anode</i>
OSA	antikvera	1834	1596	efter <i>antiquate</i>
OSA	antimakassar	1848	1852	av <i>antimacassar</i>
NEO	argon	1895	1894	av eng <i>argon</i> t grek <i>argos</i> o <i>ergon</i>
OSA	aristo	1891	1864	efter <i>aristo</i>
OSA	arkeisk	1888	1872	efter <i>archaeon</i>
OSA	arrow (-rot)	1873	1811	av <i>arrow</i>
NEO	arrowrot	1815	1811	trol t aruakiska <i>aru</i>
OSA	arsenikvrak	1898	–	efter <i>arsenic rejections</i>
OSA	assistentur (sjöt)	1840	–	efter <i>assistent watch</i>
OSA	associativ	1895	1864	av <i>associative</i>
OSA	astigmatism	1868	1849	av <i>astigmatism</i>
OSA	asyndetisk	1869	1879	efter <i>asyndetic (asyndeton 1589)</i>
OSA	atavism	1868	1833	efter <i>atavism</i>
OSA	atavistisk	1876	1875	efter <i>atavistic</i>
OSA	atlant	1858	1387	av <i>the Atlantic</i>
OSA	atmometer	1816	1815	av <i>atmometer</i>
OSA	axelbox	1878	1871	av <i>axle-box</i>
OSA	ayrshire [boskap]	1844	1856	av <i>ayrshire</i>
OSA	azoisk	1869	1854	efter <i>azoic</i>
OSA	babbitsmetall	1871	1875	av <i>Babbit's metal</i>
NEO	back	1899	1880	av eng
OSA	backa 4 sjöt.	1878	–	av <i>to back (the fires)</i>
NEO	bandy SAOL	1894	1693	av eng, ev till vb <i>bandy</i>
NEO	banjo SAOL	1852	1764	av eng
OSA	banka upp	1866	1860	av <i>bank up</i>
NEO	banta	1885	1865	av eng <i>bant</i> , t <i>Banting</i>

OSA	baronet	1810	1400	av <i>baronet</i>
OSA	bastardisk	1848	1552	e <i>bastardly</i> (Hagberg/Shakespeare)
OSA	bastardlås	1875	–	efter <i>bastard-lock</i>
OSA	bastardskap	1851	1486	efter <i>bastardy</i>
NEO	batting	1850	1593	ev besl m eng <i>bantling</i> , 'litet barn', tidigare <i>bastard</i>
OSA	bergamaskdans	1847	1590	efter <i>bergamask</i>
OSA	beröring (filos)	1896	1739 Hume	av d. <i>berøring</i> e eng <i>contiguity</i> (Hume)
OSA	bibelsällskap	1810	1780 EncBr	efter <i>bible society</i>
OSA	bicykel	1883	1868	av <i>bicycle</i>
NEO	biff	1822	1300	av eng <i>beef</i>
OSA	billet 3 (metall)	1869	1670	av <i>billet</i>
OSA	bisk	1871	c 1600	av <i>bisque</i>
OSA	black s3 (tekn)	1891	–	av <i>black</i>
OSA	blackband	1871	1857	av <i>black-band</i>
NEO	blekansikte	1828	1822	efter eng <i>pale face</i>
OSA	blink s2 (växt)	1864	?	efter <i>blinks</i>
OSA	blister	1871	1541	av <i>blister</i>
OSA	blisterstål	1807	1831	av <i>blister-steel</i>
OSA	blockbok	1883	1883	efter <i>block-book</i>
OSA	blockförband	1805	–	efter <i>block-bond</i> , ang men ej bel.
OSA	blockhuvud	1843	1606	efter <i>blockhead</i>
OSA	blocksystem(eldvapen)	1880	1864	efter <i>block-system</i>
OSA	bloom (metallterm)	1849	1674	av <i>bloom</i>
NEO	bluffa	1899	1846	av eng
OSA	bluffig	1895	1705	efter <i>bluff</i>
OSA	blunder	1837	1706	av eng, till <i>blunder</i> vb
OSA	blåmössa (enst)	1848	1596	efter <i>blue-cap</i> (om skotte)
NEO	blåstrumpa	1842	1757	efter eng <i>blue-stocking</i> ,
OSA	bobinett (tyg)	1848	1814	av <i>bobbinet</i>
OSA	body (metallterm)	1846	?	av <i>body</i>
NEO	boggi	1870	1835	av eng <i>bogie</i> , okänt urspr.
OSA	bogsida (rodd)	1889	1885	efter <i>bowside</i>
NEO	bojkott	1892	1880	av eng <i>boycott</i> t B, irl förvaltare
OSA	bojkotta	1880	1880	efter <i>boycott</i>
OSA	boningsmästare	1893	1869	efter <i>boarding-master</i>
OSA	bor	1812	1808/ 1812	av <i>boracium/boron</i>
NEO	bosch	1836	1834	av eng <i>bosh</i> , till turk. <i>bos</i>
NEO	box	1887	1519	av eng, besl m ty <i>boken</i> o sv dial <i>boka</i> 'bulta, slå'
NEO	box	1868	1000	av eng, av grek <i>pyksis</i> , 'ask av buxbom'
NEO	boxkalv	1899	1890	till eng <i>box</i> o <i>calf</i>

OSA	brasning	1850	1581	efter <i>brazing</i>
OSA	bredkyrklig	1859	1853	efter <i>broad church</i>
OSA	briljans (tekn)	1896	1779	efter <i>brilliance</i>
OSA	brimma (skeppsbotten)	1829	1626	efter <i>bream</i>
NEO	britanniametall	1838	1817	av eng <i>Britannia metal</i>
NEO	brotsch	1881	1753	av eng <i>broach</i> , av fra <i>broche</i>
NEO	bräckage (trptskada)	1872	1848	efter eng <i>breakage</i> t <i>break</i>
OSA	buckskin (tyg)	1843	1894	av <i>buckskin</i>
NEO	budget (1788 stats-)	1814	1733	av eng, av fornfr <i>bougette</i>
NEO	buffert	1860	1835	av eng till <i>buff</i> vb
OSA	buffningsfjäder	1861	1835	efter <i>buffingspring</i>
NEO	bulb	1896	1894	av eng, av lat <i>bulbus</i> , grek <i>bolbas</i>
NEO	bumerang	1854	1798	av ty <i>b</i> , eng <i>boomerang</i> , av austr språk <i>wo-me-rang</i>
NEO	bungalow SAOL	1887	1676	av eng av hindi <i>bangli</i> , hus fr Bengalen
OSA	buss 4 (omni-)	1874	1832	efter <i>bus</i>
NEO	bygelhorn	1864	1300	efter eng <i>bugle horn</i> till <i>bugle</i> 'buffel' o horn
OSA	båtbössa	1850	1816	efter <i>punt-gun</i>
OSA	bänd s2 (sjöt)	1891	1769	av <i>bend</i>
NEO	bära av	1882	1769	efter eng <i>bear off</i>
NEO	cash	1887	1596	av eng
NEO	catgut	1881	1599	av eng till <i>cat</i> o <i>gut</i>
NEO	celluloid	1878	1871	av eng
OSA	cellulär (NEO 1808)	1808/	1753	av <i>cellular</i>
NEO	cent	1820	1782	av eng till lat <i>centum</i>
NEO	centerbord	1881	1867	av eng <i>centreboard</i>
OSA	centrifug	1872	1887	eng. <i>centrifuge</i>
OSA/P	centrifugal	1850	1721	av <i>centrifugal</i>
NEO	champion	1880	1730	av eng, av lat <i>campio</i>
NEO	check	1821	1706	av eng, urspr som <i>schack</i> , <i>shah</i>
OSA	chemilett	1885	1562	av <i>chemise</i>
OSA	chester (ost)	1855	1661	av <i>chester</i>
NEO	cheviot	1880	1815/ 1883	av eng till <i>Cheviot Hills/</i> <i>Cheviot wool</i>
NEO	chuck SAOL	1896	1807	av eng av fr <i>choc</i> , verktygstern
NEO/ H	cif	1877	1902	av eng förk av <i>cost+insurance+</i> <i>freight</i>
OSA	cirkassienn (sidentyg)	1845	–	–
OSA	cirkassienn (ylletyg)	1815	1824	av <i>circassian</i> , ylletyg
NEO	city SAOL	1880	1380	av eng av fornfr <i>cité</i> av lat <i>civitas</i>
OSA	civilingenjör	1841	1792	efter <i>civil engineer</i>
NEO	clearing	1879	1823	av eng
NEO	clown (mod.bet 1905)	1871	1727	av eng, urspr bet 'kluns'

OSA	clown, eng förh (Shakes)	1841	1600	av <i>clown</i>
NEO	college SAOL	1880	1425	av eng av lat <i>collegium</i>
NEO	collie SAOL	1880-t	1651	av eng ev till eng dial <i>coll</i> 'kol'
NEO	copyright SAOL	1887	1735	av eng till <i>copy</i> o <i>right</i>
NEO	cricket SAOL	1861	1598	av eng ev av fornfr
NEO	curling SAOL	1860	1684	av eng till <i>curl</i> , nära besl m <i>krulla</i>
NEO	curry OSA kurry	1840	1598	av eng av tamilska <i>kari</i>
OSA	cykla	1892	1883	av <i>cycle</i>
NEO	cyklon	1855	1848	av eng <i>cyclone</i> till grek <i>kyklos</i>
OSA	dabb	1885	1755	av <i>dab</i> , <i>dabber</i>
NEO	dandy	1843	1780	av <i>dandy</i>
NEO	darwinism	1869	1864	till <i>Darwin</i>
OSA	deltametall	1884	1883	av <i>delta-metal</i>
OSA	dentin (tandben)	1860	1840	av <i>dentin(e)</i>
NEO	derby SAOL	1875	1780	av eng, till <i>Derby</i>
OSA	desintegrator	1871	1874	av <i>disintegrator</i>
NEO	detektiv 1851 adj	1872	1850	av eng, till <i>detect</i>
NEO	devon	1884	1837	till förleden i <i>Devonshire</i>
OSA	devonisk	1843	1837	av <i>devonian</i>
OSA	dialysera	1883	1861	efter <i>dialyse</i>
OSA	diamagnetisk	1849	1846	av <i>diamagnetic</i> , 1846 av Faraday
OSA	diamantplommon	1852	1310	efter <i>diamond</i>
NEO	dibbla	1855	1583	av eng <i>dibble</i> (så, gruppså)
OSA	dielektrikum	1897	1837	efter <i>dielectric</i>
OSA	differensmetod(en)	1882	1837	efter <i>the method of difference</i>
OSA	diftongisera	1879	1868	till <i>diphthong</i>
OSA	digraf	1828	1788	af <i>digraph</i>
OSA	dingdangteori(en)	1881	1872	efter <i>ding-dong theory</i>
NEO	dinge	1865	1794	av eng <i>dinghy</i> av hindi <i>dingi</i>
OSA	diskdynamo	1891	–	av eng <i>diskdynamo</i> (nämnt, ej belagt i OED)
NEO	dissenter	1847	1639	av eng till lat <i>dissentire</i>
OSA	distal	1887	1808	av <i>distal</i>
NEO	djungel	1861	1776	av eng via hindi av sanskrit <i>jangala</i>
NEO	dogcart (ej OSA)	1885	1803	av eng
OSA	dogger s2 geol	1868	1822	av <i>dogger</i>
OSA	dogger (kn.brukl.), båt	1840	1356	av <i>dogger</i>
OSA	doggfisk	1855	1530	efter <i>dog-fish</i>
OSA	dokumentation	1897	1888	efter eng o fr <i>documentation</i>
OSA	dol (indisk hundart)	1827	1874	av <i>dhole</i>
OSA	dollar	1809	1785	av eng <i>dollar</i> , sma ord som <i>daler</i>
OSA	dollarfågel	1875	1847	efter <i>dollar-bird</i>
OSA	dolomit	1811	1794	av <i>dolomite</i>
OSA	domedagsbok(en)	1880	1494	efter <i>doomsdaybook</i>

OSA	donkey	1870	1869	av <i>donkey</i>
NEO	donkeypanna	1880	1858	eft eng <i>donkey boiler</i> till <i>d. o boil</i>
OSA	donkeypump	1879	1869	efter <i>donkeypump</i>
OSA	doppare	1874	1859	efter <i>dipper</i>
OSA	dressa	1896	1500t	av <i>dress</i>
OSA	dressmaskin	1872	1888	efter <i>dressing machine</i>
OSA	driftström	1861	–	efter <i>driftcurrent</i>
OSA	drill, tyg (förr)	1835	1640	av <i>drilling</i> , förm av t. <i>drillich</i> , jfr <i>dräll</i>
OSA	droppa in (visiter)	1843	1600	efter <i>drop in</i>
OSA	droppspark	1886	1857	efter <i>drop-kick</i>
OSA	drops	1892	1723	av <i>drops</i>
OSA	drosselspole	1896	1824	efter <i>throttle-valve</i>
OSA	drän	1847	1834	av <i>drain</i>
NEO	dränera	1868	1538	via fra av eng <i>drain</i> , besl m <i>dry</i>
OSA	dräning †	1853	1599	av <i>draining</i>
OSA	dunkrok	1899	1681	till <i>dun</i>
OSA	dynamo	1886	1882	av <i>dynamo</i>
NEO	död 3	1882	1796	efter eng <i>dead heat</i> 'dött lopp'
OSA	dödplåt	1881	1855	efter <i>dead plate</i>
NEO	dödvikt	1894	1858	efter eng <i>dead weight</i>
NEO	ebonit	1867	1861	av eng <i>ebonite</i> till <i>ebony</i>
OSA	eldvatten	1828	1826	efter <i>fire-water</i>
OSA	elefanthäst	1847	–	efter <i>elephant horse</i>
NEO	elektrod	1835	1834	av eng <i>electrode</i> t <i>electric</i> o grek <i>hodos</i>
NEO	elektrolys	1855	1834	av eng <i>electrolysis</i> t <i>elektro</i> o grek <i>lysis</i>
NEO	elektrolyt	1835	1834	av eng <i>electrolyte</i>
OSA	elfenbenspapper	1814	?	efter <i>ivorypaper</i> (nämnt, ej belagt)
OSA	endogami	1893	1865	efter <i>endogamy</i>
OSA	energetik	1895	1855	<i>energetics</i>
OSA	enkla	1865	1900	jfr motsv anv av eng <i>single</i>
OSA	ensajn (Fräls.off)	1897	1886 USA	av <i>ensign</i>
OSA	eocen	1840	1831	av <i>eocene</i> , Lyell 1833
NEO	essä (NEO 1887)	1891	1597	
OSA	excenterstropp	1881	1827	efter <i>eccentric strap</i>
OSA	exogami	1893	1865	av <i>exogamy</i>
NEO	fair play	1872	1595	av eng
OSA	falldörrspindel	1886	1826	efter <i>trap-door spider</i>
NEO	farad	1882	1873	till namnet <i>Faraday</i>
OSA	fashionabel, -sch-	1837	1608	av eng till <i>fashion</i>
OSA	fender	1865	1626	av <i>fender</i>
OSA	fenier	1865	1816	efter <i>fenian</i>
OSA	filfisk	1890	1774	efter <i>filefish</i>

NEO	film	1896	1845	av eng
OSA	fingerskål	1889	1864	efter <i>fingerbasin/bowl</i>
NEO	finish	1886	1790	av eng till <i>finish</i> vb
OSA	fiorin †	1816	1809	av <i>fiorin</i>
OSA	fiska 2	1851	1626	efter <i>fish</i>
OSA	flogga † (prygla)	1850	1676	av <i>flog</i>
OSA	fluidal	1892	1879	av <i>fluidal</i>
NEO	fluorescens	1860	1852	av eng <i>fluorescence</i>
NEO	fläns	1822	1688	av eng <i>flange</i>
NEO	flörta	1891	1777	av eng <i>flirt</i>
NEO	fob	1891	1890	av eng, förk av <i>free on board</i>
NEO	focka	1891	?	studslang av osäkert urspr, ev sv dial <i>fokka</i> , samma ord som <i>fuck</i>
NEO	folklöre	1881	1846	av eng till <i>folk o lore</i>
NEO	forward	1891	1879	av eng till <i>forward</i> adj, sportterm
OSA	fosforit	1820	1796	av <i>phosphorite</i>
NEO	fotboll	1886	1424	av eng
OSA	fotofon	1881	1880	efter eng <i>photophone</i>
OSA	fotografi	1842	1839	efter <i>photography</i>
NEO	foxterrier	1881	1823	av eng <i>fox terrier</i> till <i>fox o terrier</i>
NEO	frihandel	1848	1606	urspr efter eng <i>free trade</i>
OSA	frispark	1886	1882	efter <i>free kick</i>
OSA	Frälsningsarmé(n)	1883	1880	efter <i>Salvation army</i>
NEO	fullblod	1836	1812	jfr eng <i>full blood</i> , till <i>full</i> i bet 'ädel'
OSA	fyllit	1860	1828	av <i>phyllit</i>
OSA	förklädnad	1874	1861	efter <i>mimicry</i>
NEO	gael	1842	1596	av eng <i>Gael</i>
NEO	gallon SAOL	1882	1300	av eng, ev av keltiskt urspr
NEO	gardjörn	1865	1769	trol till eng <i>guard o järn</i>
OSA	gavial (snabelkrokodil)	1829	1825	av <i>gavial</i>
NEO	gejd	1871	1763	av eng <i>guide</i> , maskinterm
OSA	gentleman	1804	1579	av eng urspr 'adelsman' till <i>gentle</i> 'adlig'
OSA	gentlemannalik	1804	1557	efter <i>gentlemanlike</i>
OSA	gentlemannaskap	1842	1541	efter (avledn) <i>gentlemanship</i>
NEO	gigg OSA s1 vagn	1824	1791	av eng <i>gig</i> , trol besl m no <i>giga</i> 'vackla hit o dit'
OSA	gigg s3	1894	1450	av <i>gauge</i>
OSA	gin	1828	1714	av eng, kortord till <i>genever</i>
OSA	gland (lock)	1866	1825	av <i>gland</i>
OSA	globulin	1841	1839	av <i>globulin(e)</i>
OSA	glycerinbad	1882	1838	av <i>glycerine dip</i> (<i>glycerin</i> 1838)
NEO	godtemplare	1880	1874	till eng <i>International (Order of Good Templars (IOGT))</i>
OSA	goffer	1874	1812	av <i>gopher</i>

NEO	golf	1846	1457	av eng, omdisk ursprung, ev av nederl <i>colf</i> 'klubba, slagträ'
NEO	gordonsetter	1881	1865	av eng <i>Gordon setter</i> , till namn på skotsk adelsman
NEO	gorilla	1861	1799	av eng till grek <i>Gorillai</i>
OSA	grammofon	1899	1887	av <i>gramophone</i>
NEO	greyhound (ej i OSA)	1800-t	1000	av eng, av forneng <i>grighund</i> till <i>grig</i> 'hund' o <i>hund</i> 'jakthund'
NEO	grill	1837	1685	av eng av fra <i>gril</i> av lat <i>craticulum</i>
OSA	grillrum	1887	1883	efter <i>grillroom</i>
NEO	grizzlybjörn OSA griselbjörn	1862	1807	av eng <i>grizzly bear</i> till <i>grizzly</i> 'grå' till fra <i>gris</i> o <i>bear</i>
OSA	grom	1827	1604	av <i>groom</i>
OSA	grosstonnage	1893	1888	av <i>grosstonnage</i>
OSA	grubba v2 (landt)	1861	1300	av <i>grub</i>
NEO	guide	1805	1759	av eng ur fra <i>guider</i> av germ urspr, besl m <i>veta</i> , <i>vetta</i>
OSA	guldkanta (NEO end. senare bet)	1830	1818	efter <i>gilt-edged</i>
NEO	gunrum	1835	1626	av eng <i>gun room</i> till <i>gun</i> o <i>room</i>
NEO	gut	1882	1834	av eng <i>catgut</i> , fisketerm
NEO	gå in för (ej SAOB)	1897	1849	efter eng <i>go in for</i>
OSA	gök s3	1895	1891	av <i>jack</i> (-lamp)
NEO	habeas corpus-akt ej OSA	1883	1679	av eng <i>Habeas Corpus Act</i> till lat <i>habeas corpus</i>
NEO	hallå	1815	1605	av ty <i>hallo</i> , ljudhärmande, av eng <i>hallo</i> (OSA av ovisst ursprung)
OSA	halvback	1891	1862	av <i>half back</i>
OSA	halvgårdslinje	1885	1888	efter <i>half court-line</i>
NEO	hammerless	1884	1875	av eng <i>hammerless</i> (gun)
OSA	handelsmärke	1873	1838	efter <i>trade mark</i>
OSA	handikappa	1886	1864 allm.	efter <i>handicap</i> , -per
OSA	havelock (kläd)	1891	1861	av <i>havelock</i>
NEO	heat	1882	1685	av eng, sportterm
OSA	helium	1897	1872	efter <i>helium</i>
NEO	hemlock	1891	1000	av eng, ovisst ursprung
NEO	hetsporre (OSA 1848) namn	1894	1403	efter eng <i>hotspur</i> (tillnamn till Henry Percy i Henry IV)
OSA	hindi	1819	1825	av eng av <i>hindustani</i> (OED 1800) (NEO till urdu)
OSA	hindostan	1811	1800	till <i>hindustani</i>
OSA	hindustani	1843	1800	av <i>hindustani</i>
NEO	hiva	1840	1225	sv dial <i>hiva</i> , <i>hyva</i> , av eng <i>heave</i>
OSA	hoaj † (sjöt)	1840	1769	av <i>hoay</i>
OSA	hoax †	1843	1808	av <i>hoax</i>
NEO	hockey	1896	1895	av eng av oklart urspr ev ur fornfra <i>hoquet</i> 'böjd(herde)stav'

OSA	hotchpotch	1868	1583	av <i>hodgepodge</i>
NEO	hotchpotchsoppa	1891	1583	via eng av fra <i>hochepot</i> till <i>hocher o pot</i>
OSA	hugga (sjöt)	1840	1611	av <i>hook</i>
NEO	humbug	1855	1751	av eng, okänt urspr
OSA	hunter	1886 /	1687	av <i>hunter</i>
OSA	hurrej † (interj)	1864	1716	efter <i>hurray</i>
OSA	hurrikan	1874	1613	av <i>hurricane</i>
OSA	hurrikandäck	1613	1833	av <i>hurricane-deck</i>
OSA	hurt (sjöt)	1833	1205	av <i>hurt</i>
NEO	hyperit	1865	1862	av eng <i>hyperite</i> , trol kortform av <i>hypersthenite</i>
OSA	hypnotism	1863	1842	av <i>hypnotism</i>
OSA	häck 2	1881	1833	till <i>hurdle</i>
OSA	häcklöpning	1881	1836	efter <i>hurdlerace</i>
NEO	hästkraft	1816	1806	efter eng <i>horsepower</i>
OSA	häva bi †	1803	1775	efter <i>heave to</i>
OSA	höfeber	1860	1829	av <i>hayfever</i>
OSA	högkyrka(jfr -lig 1841)	1869	–	arkit.
NEO	högkyrklig	1841	1704	e eng <i>high church</i>
NEO	idéassociation	1830	1690	efter eng <i>association of ideas</i> (fr Locke)
OSA	implosiv	1883	1877	av <i>implosive</i>
OSA	indiankrasse	1893	1597	av <i>indian cress</i>
NEO	indiansommar	1847	1778	efter eng <i>indian summer</i> (NB)
NEO	indikator	1840	1842	OSA: av <i>indicator</i> vet.br. NEO: till <i>indicera</i>
OSA	inexpressibler †,-es	1856	1845	av <i>inexpressibles</i>
OSA	inflationist	1888	1876	av <i>inflationist</i>
NEO	initiera	1893	1603	efter eng <i>initiate</i>
OSA	inpiska	1804	1742	av <i>whip in</i>
NEO	inpiskare SAOL	1893	1771	efter eng <i>whipper-in</i>
OSA	insides † (nu bl tillf)?	1812	1504	efter <i>inside</i>
OSA	intensifiera	1895	1817	till <i>intense</i>
NEO	internationell	1857	1780	av eng <i>international</i>
NEO	intervju	1884	1869	av eng <i>interview</i> till fra <i>s'entrevoir</i>
NEO	jack	1892	1891	av eng till personnamnet <i>Jack</i> , elterm (OED telegr)
NEO	jak	1865	1795	via eng av tibetanska <i>g-yag</i>
OSA	jakonett (tyg)	1815	1769	av <i>jaconet</i>
OSA	jala	1881	–	av <i>yawl</i>
NEO	jet	1832	1387	av eng av fornfra <i>jayet</i> av lat <i>gagates</i>
NEO	jig musikstycke ej OSA	1897	1685	<i>gi(c)que</i> ca 1700 av eng trol av fornfra <i>giguer</i>
NEO	jigg maskindel	1894	1560	av eng, samma ord som <i>jig</i>

NEO	jobb OSA NEO1898 (jobbig)	1875	1627	av eng <i>job</i> av ovisst urspr
OSA	jockeyklubb	1886/	1785	efter <i>jockey-club</i>
OSA	jockey	1812	1670	av eng, till <i>Jock</i> , skotsk var av <i>Jack</i> , smeknamnsform av <i>John</i>
NEO	jojo	1837	1915 av fra	den franska formen av fra <i>joujou</i> (de Normandie) av eng <i>yo-yo</i>
OSA	joka	1856	1400t	av <i>juk</i> , <i>yoke</i>
OSA	jon (NEO1841 t grek)	1841	1824	av <i>ion</i> , bildat av Faraday
OSA	jordsvin	1832	1833	efter <i>groundpig</i>
NEO	jumpa OSA NEO 1889 (om isflak)	1852	1530	av eng, trol ljudhärmande
OSA	jungfrutal	1878	1794	efter <i>maiden speech</i>
OSA	jury	1792	1400	av eng av fornfra <i>jurée</i>
NEO	jute	1832	1746	av ent av hindi o bengaliska <i>jut</i>
OSA	jål	1894	1684	av <i>yawl</i>
OSA	jäckstag (sjöt)	1840	1840	av <i>jackstay</i>
NEO	järnridå	1832	1794	i bildl anv 1921 särskilt e 1946 efter eng <i>Iron Curtain</i>
OSA	järnvägsvagong	1853	1756	efter <i>railway wagon</i>
OSA	kainozoisk	1857	1854	av <i>cainozoisk</i>
NEO	kalejdoskop	1818	1817	av eng <i>kaleidoscope</i> till grek <i>kalos</i> 'skön', <i>eidos</i> 'form', <i>skopein</i> 'se'
NEO	kalikå	1821	1821	av eng <i>calico</i> till <i>Calicut</i> indisk stad
OSA	kalotyp(-papper 1842)	1846	1841	av <i>calotype</i> , jfr <i>kalotypi</i>
NEO	kanjon	1887	1837	av eng <i>canyon</i> av spa <i>cañon</i>
NEO	kanonföda	1848	1597	efter eng <i>food for powder</i> (Shakespeare)
NEO	kapsejsa	1840	1805	efter eng <i>capsize</i> ovisst urspr
OSA	kapstan	1896	1325	av <i>capstan(d)</i>
NEO	karborundum	1895	1892	av eng <i>Carborundum</i> , varumärke
OSA	karikel †	1808	1752	av <i>curricle</i> , -1885, åk/seldon
NEO	karronad	1802	1779	av eng <i>carronade</i> till <i>Carron</i> , (1:a tillverkn.ort), vapenterm
NEO	katod	1835	1834	via eng av grek <i>kathodos</i> 'väg nedåt' till <i>kata</i> o <i>hodos</i>
OSA	kedival (titelavl)	1898	1882	efter <i>khedival</i>
NEO	kennel	1896	1440	av eng till lat <i>canis</i>
OSA	kep s2	1893	1205	av <i>cape</i>
NEO	kex	1823	1230	av eng <i>cakes</i> plur av <i>cake</i>
NEO	kik	1861	1650	av eng <i>cheek</i> , urspr 'kind', kranterm
NEO	kilt	1887	1730	av eng, trol lån fr nord språk, jfr da <i>kilte</i> 'skörta upp kjolarna'
NEO	kimma	1888	1340	av eng <i>chime</i> , klämta
OSA	kips(hudar av små djur)	1843	1530	av <i>kips</i>

NEO	klan	1808	1425	av eng <i>clan</i> av gaeliska <i>clann</i> 'familj, ursprung' av lat <i>planta</i>
OSA	klassa (fartyg)	1898	1705	efter <i>class</i>
OSA	klingsten, "fonolit"	1827	1811	efter <i>clinkstone</i>
NEO	klipper	1833	1830	av eng <i>clipper</i> , till <i>clip</i>
OSA	klor (se klorin 1817)	1822	1810	av <i>chlorine</i> (jfr klorin 1817)
OSA	klorin †	1816	1810	av <i>chlorine</i>
NEO	klosett	1862	1755	efter eng <i>water closet</i> , till <i>closet</i> urspr till lat <i>claudere</i>
NEO	kloss	1856	1297	av eng <i>close</i> till lat <i>claudere</i>
NEO	klot	1837	c890	av eng <i>cloth</i>
OSA	klubbhala (sjöt)	1840	1794	av <i>club-haul</i>
OSA	knickerbocker	1866	1809	av <i>knickerbocker</i>
NEO	koks	1825	1679	av eng <i>coke</i> , plur av <i>coke</i>
OSA	koldkräm	1867	1709	efter <i>cold cream</i>
OSA	kolhyvare	1893	1763	efter <i>coalheaver</i>
NEO	komfort	1835	1814	av eng <i>comfort</i> av fornfra <i>confort</i>
NEO	komfortabel	1840	1769	av <i>comfortable</i>
OSA	kommersialism	1895	1849	av <i>commercialism</i>
NEO	komound-	1885	1829	av eng <i>compound</i> , t lat <i>componere</i>
OSA	kona s2	1889	1832	av <i>cone</i>
OSA	konservatism	1847	1835	av <i>conservatism</i>
NEO	konservativ	1834	1830	av eng <i>conservative</i>
NEO	konstapel	1845	1836	av ty <i>Konstabler</i> , eng <i>constable</i> , ur lat <i>comes stabuli</i>
NEO	konverter	1867	1867	av eng <i>converter</i> (Bessemer)
OSA	kor	1898	1849	av <i>core</i>
NEO	kord (tyg)	1871	1776	av eng <i>cord</i> via lat av grek <i>khorde</i>
NEO	korderoj †	1815	1815	av eng <i>corduroy</i> , ovisst ursprung
OSA	kordit	1897	1889	av <i>cordite</i>
OSA	korthorn	1873	1847	efter <i>short-horn</i>
OSA	korthornsras	1863	1826	efter <i>short-horn breed</i>
NEO	korund	1815	1728	via eng av tamil <i>kurundum</i>
OSA	krankaxel	1869	1725	av <i>crank-axle</i>
NEO	krankik (teknterm)	1859	1375 crane	till <i>kran</i> o eng <i>cheek</i> 'kind, sidostycke',
OSA	kriticism bet	1807	1607	efter <i>criticism</i>
NEO	krocket	1878	1858	av eng <i>croquet</i> , trol var. av fra <i>crochet</i>
NEO	krupp	1814	1765	av eng <i>croup</i> , trol ljudhärmande
OSA	kulm (geol)	1879	1799	av <i>culm</i>
NEO	kulvert	1818	1773	av eng <i>culvert</i> via fra till lat <i>colare</i>
OSA	kurry (NEO curry)	1840	1598	av <i>curry</i> , av tamul <i>kari</i>
OSA	kutter 1	1873	1631	av <i>cutter</i>
OSA	kvarta (brädqual)	1891	?	efter <i>quarta</i>
OSA	kvarterdäck	1898	1627	efter <i>quarter deck</i>

NEO	kållapp	1822	1648	trol av eng <i>collop</i> , styckn.del (till <i>kalops</i>)
OSA	kår 4 (väv)	1874	1776	av <i>cord</i>
OSA	könsurval	1879	1859	efter <i>sexual selection</i>
NEO	lapskojs	1880	1706	e ty <i>labskausch</i> , eng <i>lobscouse</i> , ev t eng dial <i>lob</i> o <i>scouse</i>
NEO	lasting	1837	1782	av eng till <i>last</i>
OSA	lawntennis	1885	1874	av <i>lawntennis</i>
NEO	ledare	1871	1837	efter <i>leader</i> , <i>leading article</i> till <i>lead</i>
OSA	leghorn	1890	1869	efter <i>leghorn</i>
OSA	levnadsstandard	1895	1898	efter <i>standard of life</i>
NEO	lias	1828	1649	av eng, geologiterm
OSA	linoleum	1885	1863	av <i>linoleum</i>
NEO	lockout	1885	1854	av eng till <i>lock out</i> vb
NEO	lokomotiv	1836	1836	av eng <i>locomotive</i> t lat <i>locus</i> o <i>movere</i>
OSA	lor	1896	1290	av <i>lore</i>
OSA	lordamiral	1782	1460	<i>Lord High Admiral</i>
NEO	lordkansler	1815	1485	efter eng <i>Lord Chancellor</i>
OSA	luffa v2	1889	1390	av <i>luff</i>
NEO	lunch	1852	1829	av eng trol av spa <i>lonja</i> , 'brödskiva' (OED skinkskiva)
NEO	lyncha	1886	1836	av eng till <i>Lynch</i> , am fredsdomare
OSA	lättvikt	1898	1773	efter <i>light weight</i>
OSA	madapolam	1855	1832	av <i>madapollam</i> namn på indisk by
OSA	madd (växt)	1864	1562	efter <i>madder</i>
NEO	majsena	1872	1862	av eng <i>maizena</i> till <i>maize</i>
OSA	makadam	1858	1824	av <i>macadam</i>
NEO	manager	1898	1670	av eng av ita <i>maneggiare</i>
OSA	manchesterskola	1886	1848	eftter <i>Manchester school</i>
NEO	mandrill	1806	1744	av eng till <i>man o drill</i> , 'afrikansk babian'
NEO	mankill	1845	1440	till eng <i>man-killer</i> (batong)
NEO	maori	1867	1843	av eng <i>M</i> , av nyzeeländskt urspr
OSA	marin	1846	1420	av <i>marine</i> av fra av lat
OSA	marinlim	1844	1846	efter <i>marine glue</i>
OSA	massa	1812	1774	av <i>master</i>
NEO	master	1896	1781	av eng, av lat <i>magister</i> (jaktterm)
OSA	master	1868	1563	av <i>master</i>
NEO	match	1886	1400	av eng
NEO	mercerisera	1898	1895	till <i>Mercer</i> , eng tillverkare av textilier
OSA	merkantilssystem	1823	1776	efter <i>mercantile system</i>
NEO	merkaptan	1834	1834	av eng <i>mercaptan</i> till lat (<i>corpus</i>) <i>mercurium captans</i> , kemiterm
OSA	metrist †, poet	1818	1535	av <i>metrist</i>

OSA	midsommarnattsdröm	1847	1595	efter eng <i>midsummer night's dream</i> (Hagberg)
OSA	milton	1886	1823	av <i>melton</i>
NEO	mimicry, mimikry	1879	1861	av eng
OSA	miss	1807	1667	av eng, förk av <i>mistress</i>
OSA	miss (felkast)	1839	1555	av <i>miss</i>
NEO	missa	1847	1470	av eng vb
NEO	mister	1862	1551	av eng, var av <i>master</i>
NEO	mockasin	1853	1612	av eng <i>moccasin</i> urspr nordam indianspr
NEO	moddlare	1894	1839	av eng <i>mottler</i> till <i>mottle</i> vb
NEO	mollskinn	1847	1803	av eng <i>moleskin</i> till <i>mole</i> o <i>skin</i>
OSA	monitor	1863	1546	av <i>monitor</i> (obs tidigare än <i>Monitor</i>]
OSA	monroedoktrin	1868	1848	av <i>Monroe doctrine</i>
NEO	mopp	1840	1496	av eng <i>mop</i> trol besl m lat <i>mappa</i> 'duk'
NEO	moring	1818	1744	till eng <i>moor</i>
OSA	mormon	1852	1830	av <i>mormon</i>
OSA	mufftis	1864	1749	av <i>muffetees</i>
OSA	mullvadsplög (förr)	1813	1798	efter <i>moleplough</i>
NEO	multe	1852	1440	trol efter eng <i>mullet</i> ur lat <i>mullus</i> , besl m <i>mulleus</i> 'rödaktig'
NEO	mungo	1887	1698	av eng av ovisst urspr
NEO	mustang	1861	1808	av eng, spa <i>mesteño</i> urspr till lat (<i>animalia</i>) <i>mixta</i>
OSA	månräckare	1857	1829	efter <i>moonraker</i>
OSA	mässkamrat	1885	1746	efter <i>messmate</i>
OSA	naftalin	1823	1821	av <i>naphthaline</i>
OSA	nautikalalmanacka	1839	1765	efter <i>nautical almanac</i>
OSA	nautikalastronomi †	1836	1867	efter <i>nautical astronomy</i>
NEO	neolitisk	1869	1865	av eng <i>neolithic</i> , till grek <i>lithos</i>
NEO	newfoundlandshund	1865	1773	av eng till <i>Newfoundland</i> , namn på kanadensisk ö
NEO	nigger	1899	1786	av eng, sidoförm till <i>neger</i>
NEO	nippel	1895	1573	av eng <i>nipple</i> , tekn
OSA	nitrifikation	1888	1827	av <i>nitrification</i> till <i>nitre-ify-ifier</i>
NEO	nojs	1824	1225	av eng <i>noise</i> ur lat <i>nausea</i>
OSA	notes	1895	1548	efter <i>notes</i>
OSA	oas, bokb.	1814	1716	efter <i>oasis morocco</i>
OSA	odds	1896	1589	av <i>odds</i>
NEO	offside	1891	1867	av eng sportterm
NEO	opalescens	1870	1805	av eng <i>opalescence</i>
OSA	oppositionist †	1820	1773	av <i>oppositionist</i>
OSA	orb †	1815	1727	av <i>orb</i>
NEO	osmium	1805	1804	av eng till grek <i>osme</i> o <i>-ium</i>
OSA	pace	1868	1868	av <i>pace</i>

OSA	pacea	1892	1886	av <i>pace</i>
OSA	pacemaker	1891	1884	av <i>pacemaker</i>
OSA	pacer	1892	1661	av <i>pacers</i>
OSA	pacifisk	1890	1641	efter <i>pacific</i>
OSA	pack 2 (packis)	1865	?	av <i>pack</i>
NEO	paddel	1853	1624	av eng <i>paddle</i>
OSA	paddelhjul	1824	1685	efter <i>paddle-wheel</i>
NEO	paddla	1828	1677	av eng <i>paddle</i> av okänt urspr, ev ljudhärmande
NEO	paddock	1870	1547	av eng av äldre <i>parrock</i>
OSA	paddy	1849	1623	av <i>paddy</i> , av malajiska
NEO	paj	1883	1362	av eng <i>pie</i> , outr, urspr ev <i>pie</i> 'skata'
OSA	paket †	1809	1709	av <i>packet</i> (-båt)
OSA	palatsstil	1875	–	av <i>palace style</i>
OSA	palearktisk	1899	1858	efter <i>palaeartic</i>
OSA	paleolitisk	1869	1865	<i>paleolithic</i>
OSA	pali (språk)	1848	1800	av <i>pali</i> , av singalesiska
NEO	palladium s2 †	1812	1803	av eng, till <i>Pallas</i> , namn på asteroid bildat ti.gudinn. <i>Pallas</i>
OSA	paniston (tyg)	1815	1551	av <i>penistone</i>
NEO	panorama	1806	1789	av eng till <i>pan</i> o grek <i>horama</i>
OSA	papuan	1884	1814	av <i>papuan</i>
NEO	parian	1863	1850	av eng till namnet på grek ö <i>Paros</i>
NEO	parlament (SAOB 1635)	1800	c1297	via eng av lat <i>parlamentum</i> , fornfra <i>parlement</i> besl m fra <i>parler</i>
NEO	partner	1845	1297	av eng via fra av lat <i>partitio</i>
OSA	pattinsonera(metall)	1864	1881	av <i>pattinsonize</i> 1856 <i>Pattinson</i>
OSA	pedigree	1893	1426	av <i>pedigree</i>
NEO	pegamoid	1897	1895	av eng, urspr varubet, konstläder
NEO	pekannöt	1855	1773	av eng <i>pecan</i> (<i>nut</i>) av algonkin
OSA	pelamid (fisk)	1884	1598	av <i>pelamid myd</i>
OSA	pelham (betsel)	1885	1849	av <i>pelham</i>
OSA	peltonspiritism?	1880	–	av <i>Pelton spiritism</i>
OSA	pemmikan	1855	1801	av eng, av <i>cree</i> <i>pimikan</i>
OSA	penninsk	1841	–	efter <i>Pennine</i> (<i>chain</i>)
OSA	pennypost	1824	16801 680	efter <i>penny post</i>
OSA	penter	1887	1487	av <i>painter</i> , <i>penter</i>
OSA	pepparskata(tukan) †	1836	1752	övers. av <i>pepperpie</i>
OSA	persio (färg)	1804	1366	av <i>perse</i> , blå färg
OSA	pertit	1844	1832	efter <i>perthite</i>
OSA	pickels	1837	1440	av eng <i>pickles</i>
NEO	picknick (OED: 1788 Widegren)	1853	c1800	av eng <i>picnic</i> av fra <i>pique-nique</i> trol t <i>piquer</i> o <i>nique</i>
OSA	pidginengelska	1879	1859	efter <i>pidgin english</i>

OSA	pilot	1815	1696	av <i>arrowroot</i>
NEO	pir	1885	1515	av eng <i>pier</i> , ev urspr till <i>petra</i>
OSA	pitprops	1865	1857	av eng
OSA	plastron	1871	1576	av <i>plastron</i>
OSA	plimsollmärke	1887	1884	efter <i>Plimsoll's mark</i>
OSA	plunsch	1856	?	av <i>plunger</i>
OSA	pläd	1824	1512	av eng <i>plaid</i> , ident. m iriska <i>ploid</i>
OSA	plätadbeslag † (pläter-	1833	1686	till <i>plated</i>
NEO	pointer	1865	1717	av eng
OSA	pola (metall)	1884	?	av <i>pole</i>
NEO	polo	1886	1842	av eng, av tibetanskt urspr
OSA	ponny	1857	1659	av eng <i>pony</i> , trol av fofra <i>poulenet</i>
NEO	pool	1893	1872	av eng, av fra <i>poule</i> , av lat <i>pullus</i> , sammanslutning
OSA	Portlandscement	1855	1824	av <i>Portland cement</i>
OSA	Portlandsoolit	1854	1833	av <i>Portland oolite</i>
OSA	potassium(nu kn br)	1811	1807	av <i>potassium</i>
NEO	propeller	1844	1809	av eng till lat <i>propellere</i>
NEO	props	1896	1756	av eng <i>prop</i> i plur
OSA	prospektera	1859	1848	till <i>prospect</i>
NEO	puddla	1804	1798	<i>puddle</i> (metallind)
OSA	pullmanvagn	1874	1872	efter <i>Pullman car</i>
NEO	purser	1836	1825	av eng till <i>purse</i>
OSA	pyjamas	1860	1800	av <i>pajamas</i> av pers. o. hindust.
OSA	pyr(kem vbsb)	1832	1297	av <i>pure</i>
OSA	pyra	1885	1845	av <i>pure</i>
OSA	pärl (boktr)	1823	1656	av <i>pearl</i>
NEO	racer (båt,bil)	1899	1793	av eng
OSA	racer (häst)	1870	1670	av <i>racer</i>
NEO	radian	1893	1879	av eng
OSA	radikalreform †	1838	1786	efter <i>radical reform</i>
OSA	rafters †	1855	1340	av <i>rafters</i>
OSA	raggdust †	1873	1864	efter <i>rag-duster</i>
NEO	rallare	1879	1776	trol t. <i>rallväg</i> , eng <i>railway</i> m ansl till sv dial <i>ralla</i> 'rulla'
NEO	ranch	1868	1831	av eng av spa <i>rancho</i>
OSA	receiver (ångmaskin)	1890	1702	av <i>receiver</i>
OSA	reel (dans)	1868	1585	av <i>reel</i>
OSA	referens	1869	1815	av <i>reference</i>
OSA	reform-bill(om eng f)	1831	1830	efter <i>reform bill</i>
OSA	reformskola	1882	1859	efter <i>reformatory</i>
OSA	regelation	1874	1857	av <i>regelation</i>
OSA	registerton	1865	–	efter <i>register ton</i>
OSA	regressionslag	1890	1889	efter <i>law of regression</i>
OSA	rejs interj	1889	1669	av <i>rise</i>

OSA	rekalescens	1890	1873	av <i>recalescence</i>
OSA	rekonstruktionsbill	1867	1865	efter <i>reconstruction bill</i>
NEO	rekord	1888	1883	av eng <i>record</i> till lat <i>recordari</i>
NEO	reporter	1886	1798	av eng
OSA	reservluft	1883	–	efter <i>reserve air</i>
OSA	residualluft	1883	1871	efter <i>residual air</i>
OSA	resurrektionist?	1857	1860	av <i>resurrectionist</i>
OSA	retusch	1871	1703	av <i>return?</i>
NEO	revolver	1852	1835	av eng till lat <i>revolvere</i>
NEO	rickshaw SAOL	1897	1887	av eng av jap <i>jinriki-sha</i> till <i>jin, riki, sha</i>
NEO	rigg	1865	1822	av eng <i>rig</i> trol av nord ursprung
OSA	riggare	1887	1611	efter <i>rigger</i>
OSA	riksha	1897	1887	av <i>rickshaw jinrikisha</i>
OSA	rikskabinett	1878	1630	efter <i>imperial cabinet</i>
OSA	riktningskosinus	1864	–	efter <i>direction cosinus</i>
OSA	rink	1896	1875	av <i>rink</i>
NEO	rips	1811	1860	av eng plur av <i>rib</i>
OSA	rocka	1898	?	av <i>rock</i>
OSA	rocka †	1854	?	av <i>rocker</i>
OSA	rocker	1898	1875	av <i>rocker</i>
OSA	rockera †	1873	1862	av <i>roquet</i>
OSA	rocket †	1886	1866	av <i>roquet</i>
NEO	rodium	1805	1805	av eng <i>rhodium</i> till grek <i>rhodon</i>
OSA	romancement	1855	1800	av <i>roman cement</i>
OSA	rosein	1867	1862	av <i>rosein</i>
OSA	rosfial	1884	1851	efter <i>rose fever</i>
NEO	ruff , golfterm	1898	1901	av eng <i>rough</i> , golfterm
OSA	ruffig	1884	1000	av <i>rough</i>
NEO	rugby	1886	1864	av eng till <i>R</i> , eng internatskola
OSA	rumpla	1894	1603	av <i>rumple</i>
NEO	rumpstek	1899	1747	efter eng <i>rump (steak)</i>
OSA	run	1882	1846	av <i>run</i>
OSA	rundbiff	1847	1660	av <i>round of beef</i>
OSA	rundbuddel	1885	1531	av <i>round-buddle</i>
NEO	runnare OSA 1883 USA †	1890	1721	av eng <i>runner</i> , olagl sjömansvärvare
OSA	rusa [in] (sjöt, kn. brukl)	1840	1800t	av <i>rouse in a cable</i>
OSA	rusch † (resa)	1825	1380	av <i>rush</i>
NEO	räd	1889	1873	av eng <i>raid</i>
OSA	räl	1836	1734	av eng <i>rail</i>
OSA	räls	1890	1734	av eng <i>rail</i> plur, urspr lat <i>regula</i>
OSA	rättval	1847	1725	sannolikt efter <i>right whale</i>
NEO	rödskinn	1866	1699	efter eng <i>redskin</i>

OSA	rödvatten	1855	1759	efter <i>red-water</i>
OSA	rödvattenträd	1881	1830	efter <i>red-water tree</i>
NEO	röjel	1897	1794	av eng <i>royal (sail)</i>
OSA	salinometer	1844	1844	av <i>salinometer</i>
NEO	salvationist	1883	1882	av eng till lat <i>salvare</i>
OSA	samväld	1874	1513	efter <i>commonwealth</i>
OSA	sanddollar=mex. mynt	1873	–	av <i>sand dollar</i> (OED: <i>sea urchin</i>)
NEO	sandwich	1871	1762	av eng till namnet på earlen av S
OSA	sanga	1874	–	av <i>sanga</i>
NEO	schackel	1836	1627	av eng <i>shackle</i>
OSA	schampo=massage †	1833	1762	av <i>shampoo</i>
OSA	schamponera	1865	1860	efter <i>shampoo</i>
NEO	scratch	1895	1778	av eng
OSA	scrip	1855	1762	av <i>scrip (subscription)</i>
NEO	sculler SAOL	1884	1567	av eng
OSA	secessionskrig(et)	1875	1861	efter <i>war of secession</i>
OSA	seckel (päron)	1866	1817	av <i>seckel</i>
OSA	sekularist	1899	1851	av <i>secularist</i>
OSA	selffaktor	1889	1835	av <i>selfactor</i>
OSA	semantik	1899	1894	efter <i>general semantics</i> (fra. 1883)
OSA	semolina	1879	1797	av <i>semolina</i>
OSA	senega (växt)	1815	1814	av <i>senega/seneca</i>
NEO	sepoy	1801	1717	av eng av urdu <i>sipahi</i>
OSA	sepoyuppror(et)	1872	1857	eftert <i>sepoy mutiny rebellion</i>
OSA	septembrist (skjuter raphöns i sept) †	1836	1824	av <i>septembrizer</i>
NEO	serva	1899	1837	av eng <i>serve</i>
NEO	serve (tennis)	1899	1611	av eng
NEO	set (tennis)	1897	1769	av eng
NEO	setter	1865	1859	av eng
NEO	settlement	1868	1827	av eng
OSA	sfalerit	1865	1868	av <i>sphalerite</i>
OSA	shapingmaskin	1873	1849, 1867	av <i>shaping machine</i>
OSA	shedtak	1876	1805	efter <i>shed roof</i>
OSA	sheriff	1868, 1729	1034, 1662 US	av eng
OSA	sherrykobbel	1854	1842	av <i>sherry cobbler</i>
OSA	shirting	1836	1684	av eng
OSA	shismör	1849	1847	efter <i>shea butter</i>
OSA	shiträd	1800	1799	av <i>shea tree</i>
NEO	shoddy, OSAsch-	1855	1832	av eng av ovisst urspr
OSA	shop	1871	1297	av eng
OSA	shoppera †	1835	1764	av <i>shop</i> e mönster chockera, returnera

OSA	shrub † (dryck)	1849	1808	av <i>shrub</i>
NEO	shunt	1887	1878	av eng
OSA	shunta	1893	1851	av <i>shunt</i>
OSA	sidbord (möbel)	1847	1377	efter <i>side-board</i>
OSA	sifonrekorder	1878	1873	av <i>siphon recorder</i>
NEO	silicium	1812	1808	av eng bildn till lat
OSA	silkesprotektiv	1899	1661	av <i>protective</i>
OSA	sillimanit	1825	1830e 1824	av <i>sillimanite</i> , eponym <i>Silliman</i>
OSA	silur	1849	1708	av <i>silurian</i>
OSA	silurisk	1843	1835	efter <i>silurian</i>
OSA	silursystem	1882	1835	efter <i>silurian system</i>
OSA	singel kortspel	1803	1850	av <i>single</i> (OED i whist)
NEO	singel (sport)	1897	1884	av eng <i>single</i>
OSA	singla v4	1889	1629	av <i>single</i>
NEO	sir	1809	1425	av eng urspr av lat <i>senior</i>
NEO	sjapp	1891	1297	av eng <i>shop</i>
NEO	sjundedagsadventist	1885	1860 USA	efter eng <i>seventh-day adventist</i>
OSA	självförsvar	1814	1724	efter <i>the noble art of self-defence</i>
OSA	sjökråka † (Rhyncops)	1843	1579	efter <i>sea-crow</i>
OSA	skajsel	1890	1829	av <i>sky-sail</i>
NEO	skalp	1816	1616	av eng <i>scalp</i>
NEO	skalpera	1807	1676	av eng <i>scalp</i>
OSA	skarping	1886	1860	efter <i>sharpie</i>
NEO	skeleton	1899	1904	av eng <i>skeleton (toboggan)</i> , sportt
OSA	skinn 2	1877	1769	av <i>skin</i>
NEO	skioptikon	1874	1875	av eng <i>sciopticon</i> t grek <i>skia</i> o <i>optikos</i>
OSA	skip (gruv)	1871	1815	av <i>skip</i>
NEO	skjutjärn	1897	1775	sv slang efter eng <i>shooting iron</i>
NEO	skonare	1840	1716	av eng <i>schooner</i>
OSA	skvär, torg	1849	1687	<i>square</i>
NEO	skyskrapa	1894	1883	av eng <i>skyscraper</i>
OSA	skäggtobak	1889	1789	efter <i>shag tobacco</i>
OSA	skär-latt	1854	1050	av <i>lath</i>
OSA	sköldvall	1842	OE	efter <i>shield-wall</i> Beowulf / Tennyson 1888
OSA	slackvatten	1881	1769	av <i>slack water</i>
OSA	slaggull	1873	1878	efter <i>slag wool</i>
OSA	slajda	1882	945	av <i>slide</i>
NEO	slang	1839	1756	av eng, ovisst urspr
NEO	slejd	1882	1875	av eng <i>slide</i> , båtterm
NEO	slid	1849	1513	av eng, maskinterm (skjutventil)
OSA	slid	1838	1800-t	maskindel (1513)
OSA	slint	1886	–	av <i>short long slip</i>

OSA	slip	1856	1844	förlust av drivkraft
NEO	slip (stapelbädd)	1872	1769	av eng, varvsslip
OSA	sliper (NEO 1846)	1840	1789	av <i>sleeper</i>
OSA	sliphake (sjöt)	1848	1863	efter <i>slip hook</i>
OSA	slipstoppare	1866	1831	efter <i>slip stopper</i>
OSA	slubb 2	1874	1825	av <i>slub</i>
OSA	slubbare (textilarb)	1896	1835	av <i>slubber</i>
NEO	slum	1888	1825	av eng
OSA	släpjak	1882	1803	efter <i>draghunt(ing)</i>
NEO	smart	1892	1628	av eng
OSA	smithsonit	1865	1835	av <i>smithsonit</i>
NEO	smock	1885	1800	av eng <i>smock (frock)</i>
NEO	smoking	1895	1922	av eng <i>smoking-jacket</i> (OED: gallicism i bet. 'dinner jacket')
NEO	smolt	1845	1469	av eng, okänt ursprung, fiskterm
OSA	småtimme	1884	–	av <i>small hours</i>
NEO	sno	1861	1838	av eng <i>snob</i> , okänt ursprung (<i>sine nob</i>)
OSA	solstråleberättelse	1870	1886	efter <i>sunbeam stories</i>
NEO	spaniel	1847	1386	via eng av fornfra <i>espaingol</i>
OSA	spardäck	1873	1570	av <i>spardeck</i>
OSA	speaker	1871	1400	av <i>speaker</i>
NEO	speed	1868	1000	av eng
OSA	spinn 1	1874	1495?	av <i>spin</i>
OSA	spinna	1887	1814	av <i>spin</i>
NEO	spinnaker	1882	1866	av eng, trol till <i>Sphinx</i> o <i>acre</i>
OSA	spirit	1841	1601	av <i>spirit</i>
NEO	spiritism	1880	1856	av eng
OSA	splintkol	1860	1789	av <i>splint coal</i>
OSA	splits s2	1892	1617	av <i>splits</i>
OSA	splittholt (skogsv)	1824	–	efter <i>splitwood</i>
OSA	splitved (skogsv)	1872	–	efter <i>splitwood</i>
OSA	spockskiva	1885	1510	av <i>spokeshave</i>
OSA	spockskäv †	1858	1510	av <i>spokeshave</i>
OSA	sponk	1896	1773	till <i>spunk</i>
NEO	sport	1857	1863	av eng av fornfra <i>desport</i> 'nöje'
OSA	sporting	1895	1483	av <i>sporting</i>
NEO	sportsman †	1833	1727	av eng
NEO	spray	1880-t	1856	av eng <i>spray</i>
NEO	spraya SAOL	1890c	1881	efter eng <i>spray</i> (1800-t slut)
OSA	sprej	1892	1881	av <i>spray</i>
NEO	sprinkler	1892	1879	av eng
OSA	spurry (föga brukl), växt	1806	1577	av <i>spurrey</i>
NEO	spurt	1881	1787	av eng

OSA	spänna v4 (spendera)	1896	1175	av <i>spend</i>
OSA	squatter	1871	1788	av <i>squatter</i>
OSA	squaw	1857	1863	av eng, av nordam indianspr <i>squa</i>
OSA	staff (stuck)	1893	1892	av <i>staff</i>
OSA	stagbult	1856	1839	efter <i>staybolt</i>
OSA	stagtub	1895	1887	av <i>stay-tube</i>
NEO	standard	1873	1429	av eng
OSA	stando (stopp)	1897	1592	till <i>stand</i>
NEO	start	1896	1386	av eng
NEO	starta	1882	1645	av eng (1290 allm, 1645 sport)
NEO	starter	1868	1622	av eng
OSA	startmotor	1899	–	av <i>starting motor</i>
OSA	stayer	1886	1862	av <i>stayer</i>
NEO	steeplechase	1850	1793	av eng
OSA	steeplechaser	1868	1868	av <i>steeplechaser</i>
OSA	steni	1845	1788	av <i>sthenia</i>
OSA	stenisk	1800	1788	av <i>sthenic</i>
NEO	stenograf (NEO 1840)	1840	1809	sannolikt efter <i>stenographer</i>
NEO	stenografi	1826	1602	av eng <i>stenography</i> t gr <i>stenos graphein</i>
OSA	steppa	1882	1023	av <i>step</i>
OSA	steppare	1886	1835	efter <i>stepper</i>
OSA	stepper	1887	1835	av <i>stepper</i>
NEO	stereoskop	1840	1838	av <i>stereoscope</i>
NEO	steward sjöt.	1813	1450	av eng
OSA	stibnit	1879	1854	av <i>stibnite</i>
NEO	stigfinnare	1893	1840	efter eng <i>pathfinder</i>
OSA	stilton	1894	1736	av eng till <i>S</i> , stad i s England
OSA	stiltonost (NEO 1894)	1845	1736	efter <i>stilton cheese</i>
OSA	stinkboll (-bomb)	1855	1802	av <i>stink-ball</i>
OSA	strategist † (strateg)	1897	1828	av eng <i>strategist</i> av fra, i eng övers
OSA	stratus	1842	1803	av <i>stratus</i> , av lat
OSA	strejk	1846	1810	av eng <i>strike</i>
OSA	strip	1897	1831	av <i>strip</i>
OSA	stripa v5	1873	1688	av <i>strip</i>
OSA	stroke †	1886	1583	av <i>stroke</i>
OSA	stroke-sida	1887	1862	av <i>stroke-side</i>
OSA	strontian	1818	1789	av <i>strontian</i>
NEO	strontium	1811	1808	av eng till skotska byn <i>Strontian</i> , första fyndplats
OSA	struck † (tyg) †	1815	–	av <i>struck</i>
OSA	stuffingbox (tätn)	1856	1798	av <i>stuffingbox</i>
NEO	subversiv SAOL	1898	1644	av eng <i>subversive</i>
NEO	support	1871	1390	av fra, eng till lat <i>supportare</i>

NEO	svartfot	1891	1794	efter eng <i>blackfoot</i> , indianstam i Nordam
NEO	sweepstake	1868	1773	av eng
NEO	sydväst	1852	1836	efter eng <i>south-wester</i>
NEO	tandem	1834	1785	av eng till lat <i>tandem</i>
NEO	tank	1835	1616	av eng av hindi <i>tankl</i>
NEO	tartan	1848	1500	av eng till spa <i>tiritaña</i> till <i>tiritar</i>
NEO	teak	1836	1698	av eng av malajiska <i>tekka</i>
NEO	tender	1836	1825	av eng, var av <i>attender</i>
NEO	tennis	1886	1874	av eng, äldre <i>lawn tennis</i> till <i>lawn</i> o (forn)fra <i>tenez</i>
NEO	terrier	1886	1530	av eng till lat <i>terrarius</i>
NEO	tippa	1886	1624	av eng <i>tip</i>
NEO	tips	1894	1845	av eng <i>tip</i> , sport
NEO	tiptop	1872	1722	av eng
NEO	tornado	1800	1556	av eng av spa <i>tornado</i> till <i>tronar</i>
NEO	torped	1875	1776	via eng av lat <i>torpedo</i> till <i>torpere</i>
D	tory	1850	1705	<i>Tory</i>
NEO	totem	1893	1760	av eng ur nordam indianspråk
NEO	trad	1890	1375	av eng <i>trade</i>
NEO	tralla	1891	1823	efter eng <i>trolley</i> till <i>troll</i>
NEO	transit	1872	1800	av eng av lat <i>transitus</i> till <i>transire</i>
NEO	transmitter	1892	1844	av eng <i>transmitter</i>
NEO	trapper	1887	1768	av eng till <i>trap</i>
NEO	trift	1806	1592	av eng <i>thrift</i>
NEO	tripp	1879	1749	av eng
NEO	trolley	1899	1675	av eng till <i>troll</i> vb
NEO	truism	1848	1708	av eng, bildat till <i>true</i>
NEO	trust	1898	1877	av eng
NEO	trål	1891	1759	av eng <i>trawl</i> , ev till äldre nederl <i>traghelen</i>
NEO	träna	1870	1832s	efter eng <i>train</i> urspr av lat <i>trahere</i>
NEO	tunnel	1828	1765	av eng av fornfra <i>tonnel</i>
NEO	turf	1868	1755	av eng
NEO	turist	1840	1780	av eng <i>tourist</i> till fra <i>tour</i>
NEO	twill	1850	1329	av eng, besl m lat <i>bilix</i>
NEO	törna in	1887	1695	av eng <i>turn in</i>
NEO	ulster	1885	1867	av eng till <i>Ulster</i> , irländskt grevskap
NEO	wagon	1849	1756	av fr <i>wagon</i> , av eng <i>waggon</i> ned <i>wagen</i>
NEO	walk over	1870	1838	av eng <i>walkover</i>
NEO	vaselin	1889	1874	av eng <i>vaseline</i> , urspr varum o nybildn t ty <i>Wasser</i> o grek <i>elaion</i>
NEO	vattenklosett	1887	1755	<i>Wather-closets</i> efter eng <i>water closet</i>
D	vauxhall	1850	1661	<i>Vauxhall gardens</i> 1661–1859

NEO	wc	1862	1755	till eng <i>water closet</i>
NEO	velvetin	1881	1776	av eng <i>velveteen</i> till <i>velvet</i> till lat <i>villus</i>
NEO	veranda	1833	1711	av eng, besl m hindi <i>varanda</i>
D	whig	1850	1689	<i>Whig</i>
D	whiskey	1850	1715	<i>whisk(e)y</i>
D	whist, vist	1850	1663	<i>whist</i>
NEO	viktoria	1886	1844 f	av eng <i>victoria</i> till <i>Victoria</i> , drottning
NEO	vinsch	1870	1577	av eng <i>winch</i>
NEO	vira	1873	?	av eng <i>wire</i>
NEO	vivianit	1839	1823	till namnet på eng mineralog <i>Vivian</i>
NEO	vombat	1861	1798	av eng ur australiskt språk
NEO	yacht	1883	1557	av eng av nederl <i>jacht</i>
NEO	yankee	1853	1765	av eng av omdisk urspr
NEO	yawl	1895	1670	av eng
D	änterdragg,-hake,-nät	1850	1626	<i>entering ladder, -ropes, cleats,</i> <i>wails, -ports</i>
NEO	överlappa	1897	1726	efter eng <i>overlap</i>

Appendix B: Ekbohrn 1878

Ekbohrn	alderman	–	c1200	<i>alderman</i>
Ekbohrn	annato (orleana)	–	–	<i>annato</i>
Ekbohrn	arrest of judgment	–	1660	<i>arrest of judgment</i>
Ekbohrn	arrowrot	1815	1811	<i>arrowroot</i>
Ekbohrn	attorney, general	–	1292	<i>general attorney</i>
Ekbohrn	backwoods,-men	–	1709	<i>backwoods,-men</i>
Ekbohrn	bar (bank, grund)	1753	1586	<i>bar</i>
Ekbohrn	barrister	–	c 1600	<i>barrister</i>
Ekbohrn	bay	–	1385	<i>bay, havsvik</i>
Ekbohrn	bay-tree	–	1530	<i>baytree</i>
Ekbohrn	bedlam	–	1528	<i>bedlam</i>
Ekbohrn	bill	1712	c 1400	<i>bill</i>
Ekbohrn	blunder, se OSA	1877	1706	<i>blunder</i>
Ekbohrn	board, of customs, of health, of trade	–	1613	<i>board of customs, of trade, of health</i>
Ekbohrn	board, to b.	–	1599	<i>to board</i>
Ekbohrn	boarder	–	1530	<i>boarder</i>
Ekbohrn	boarding school	–	1677	<i>boarding school</i>
Ekbohrn	bond	–	1592	<i>bond</i>
Ekbohrn	books (tyg)	–	–	<i>books</i>
Ekbohrn	bris	1794	1626	<i>breeze OSA: holl el eng</i>
Ekbohrn	broker	–	1377	<i>broker</i>
Ekbohrn	brougham	–	1851	<i>brougham</i>
Ekbohrn	bruise-wort	–	c 1000	<i>bruise-wort</i>
Ekbohrn	buckskin, se OSA	1843	1894	<i>buckskin</i>
Ekbohrn	budget	1788	1733	<i>budget</i>
Ekbohrn	bull-dog	1790	1500	<i>bulldog</i>
Ekbohrn	bullion	–	1451	<i>bullion</i>
Ekbohrn	bushel	–	1826	<i>bushel; Henry VIII</i>
Ekbohrn	cab	–	1827	<i>cab</i>
Ekbohrn	cakingkol	–	1810	<i>caking coal</i>
Ekbohrn	camboge	1635	1634	<i>gamboge</i>
Ekbohrn	cash, -keeper	–	1626	<i>cash, -keeper</i>
Ekbohrn	cast-steel	–	1778	<i>cast-steel</i>
Ekbohrn	catgut [se kattgutt]	1881	1599	<i>catgut</i>
Ekbohrn	chancellor + ssg	–	1066	<i>chancellor + ssg</i>
Ekbohrn	city [City]	1880	1380	<i>city</i>
Ekbohrn	clan, se klan	1808	1425	<i>clan</i>
Ekbohrn	claret	–	1398	<i>claret</i>
Ekbohrn	clerk	–	1512	<i>clerk</i>
Ekbohrn	clitbur	–	1851	<i>clit-bur</i>
Ekbohrn	cloth	–	1000	<i>cloth</i>
Ekbohrn	clown , se OSA	1871	1727	

Ekbohrn	coaks se OSA koks	–	1679	<i>coaks</i>
Ekbohrn	coating	–	1770	<i>coating</i>
Ekbohrn	college , se SAOL	1880	1425	
Ekbohrn	common prayer,book	–	1548	<i>common prayer, book</i>
Ekbohrn	common-law	–	1350	<i>common-law</i>
Ekbohrn	commonplace division	–	1460	= <i>Common Pleas</i>
Ekbohrn	commons	–	1415	<i>commons</i>
Ekbohrn	cottage	–	1386	<i>cottage</i>
Ekbohrn	covenant	–	1300	<i>covenant</i>
Ekbohrn	creeks	–	1250	<i>creeks</i>
Ekbohrn	cricket	1861	1598	<i>cricket</i>
Ekbohrn	crocketspel se OSA k-	1878	1858	
Ekbohrn	crossreadings	–	1768	<i>crossreadings</i>
Ekbohrn	croup [se krupp]	1814	1765	<i>croup</i>
Ekbohrn	curry powder, se OSA k	1840	1598	<i>curry powder</i>
Ekbohrn	custom house	–	1490	<i>custom house</i>
Ekbohrn	damn	–	1589	<i>damn</i>
Ekbohrn	dandy, -ism, se OSA	1835	1780	<i>dandy, -ism</i>
Ekbohrn	dirk	1807	1602	<i>dirk</i>
Ekbohrn	docka	1591	1486	<i>dock</i>
Ekbohrn	doffel (tyg)	–	1677	<i>duffel</i>
Ekbohrn	dogg	1638	1225	<i>dog</i>
Ekbohrn	dollar, se OSA	1809	1785	<i>dollar</i>
Ekbohrn	drawback	–	1697 ekon	<i>drawback</i> , statl återbet. av exportavg
Ekbohrn	drawing-room	–	1642	<i>drawing-room</i>
Ekbohrn	dray	–	1581	<i>dray</i> , 2-hjulig dragkärra
Ekbohrn	drops, se OSA	1892	1723	<i>drops</i>
Ekbohrn	earl	1628	1123	<i>earl</i>
Ekbohrn	ensign	1897	1513	<i>ensign</i>
Ekbohrn	Epsom-salt	1765	1770	<i>Epsom-salt</i>
Ekbohrn	esquire	–	1460	<i>esquire</i>
Ekbohrn	fairy	–	1393	<i>fairy</i>
Ekbohrn	fancy	–	1581	<i>fancy</i>
Ekbohrn	Faradayism, Faradismus, Faradisation	–	1876	<i>Faradism</i>
Ekbohrn	farm	1753	1523	<i>farm</i>
Ekbohrn	farmer, OSA farmare 1753	–	1599	<i>farmer</i>
Ekbohrn	fashion	–	1602	<i>fashion</i>
Ekbohrn	fashionable, se OSA	1837	1608	<i>fashionable</i>
Ekbohrn	flintglass	1772	1683	<i>flintglass</i>
Ekbohrn	flip	–	1695	<i>flip</i>
Ekbohrn	free church	–	1869	<i>free church</i>

Ekbohrn	freeholder	–	1425	<i>freeholder</i>
Ekbohrn	gallnuts	–	1572	<i>gallnuts</i>
Ekbohrn	gallon, se NEO	1882	1300	<i>gallon</i>
Ekbohrn	gentleman, se OSA		1579	<i>gentleman</i>
Ekbohrn	gin, se OSA	1828	1714	<i>gin</i>
Ekbohrn	ginger	–	1000	<i>ginger</i>
Ekbohrn	Great Britain	–	–	<i>Great Britain</i>
Ekbohrn	Greenpark [sic]	–	–	<i>Green Park</i>
Ekbohrn	greenroom	–	1701	<i>greenroom</i>
Ekbohrn	groom, se OSA	1827	1604	<i>groom, ridknekt</i>
Ekbohrn	Guildhall	1000	1530	<i>Guildhall</i>
Ekbohrn	hair restorative, -regulator,-vigor	–	(1873)	<i>hair restorative, -regulator, -vigor? OED end hair restorer</i>
Ekbohrn	half-crown	–	1542	<i>half-crown</i>
Ekbohrn	halfdress, full dress	–	1788 / 1761	<i>halfdress / full dress</i>
Ekbohrn	hall, se OSA kommentar	1712?	1200	<i>hall</i>
Ekbohrn	handicap	1786	1875	<i>handicap</i>
Ekbohrn	hard soap	–	1400t	<i>hard soap</i>
Ekbohrn	head right (USA)	–	1703	<i>head right</i>
Ekbohrn	hear (Parl)	–	1689	<i>hear</i>
Ekbohrn	hedge hyssop	–	1578	<i>hedge hyssop</i>
Ekbohrn	help your self	–	–	<i>help yourself</i>
Ekbohrn	high church jfr högkyrka 1841	1841	1702	<i>high church</i>
Ekbohrn	highland	–	1425	<i>highland</i>
Ekbohrn	highwayman	–	1649	<i>highwayman</i>
Ekbohrn	hogshead	–	1483	<i>hogshead</i>
Ekbohrn	hops	–	1440	<i>hops</i>
Ekbohrn	hornpipe	–	1400	<i>hornpipe</i>
Ekbohrn	House of Commons	–	1621	<i>House of Commons</i>
Ekbohrn	House of Lords/Peers	–	1672	<i>House of Lords</i>
Ekbohrn	hustings	–	1030	<i>hustings (valfsg)</i>
Ekbohrn	improvement	–	1320	<i>improvement</i>
Ekbohrn	iron, cast iron, i.bar	–	1000	<i>iron, cast iron, iron bar</i>
Ekbohrn	Jack (matros)	–	1659	<i>Jack</i>
Ekbohrn	Jennymaskiner	–	1789	<i>Jenny (Spinning)</i>
Ekbohrn	jockey, se OSA	1812	1670	<i>jockey</i>
Ekbohrn	John Bull	–	1712	<i>John Bull</i>
Ekbohrn	julep	–	1400	<i>julep</i>
Ekbohrn	jumpers (springare, hoppare, äv metodistsekt)	–	1611 sport	<i>jumpers</i> (OED 1774 metodister)
Ekbohrn	jury, juryman, se OSA	1850	1400	<i>jury, -man</i>
Ekbohrn	kilt, se NEO	1887	1730	<i>kilt</i>
Ekbohrn	klubb (OSA 1755)	1755	1648	<i>club</i>

Ekbohrn	knight	–	1100	
Ekbohrn	know-nothings	–	1827	<i>know-nothings</i>
Ekbohrn	knuckelduster	–	1858	<i>knuckelduster</i> [sic!] <i>-le-</i>
Ekbohrn	lady, SAOL	1855	1205	<i>lady</i>
Ekbohrn	lake-school	–	18thC	<i>lake-school</i> , 1700-talet
Ekbohrn	lamp-black	–	1598	<i>lamp-black</i>
Ekbohrn	Lancaster-metod	1845	1838	<i>Lancaster method</i>
Ekbohrn	law	–	c1000	
Ekbohrn	lawyer	–	1377	<i>lawyer</i>
Ekbohrn	limited, limit	–	1610	<i>limited, limit</i>
Ekbohrn	livery	–	1300	<i>livery</i> , valberätt borgare i London
Ekbohrn	Lloyds-lista	–	1829	<i>Lloyd's list</i>
Ekbohrn	Loch	–	1375	<i>Loch</i>
Ekbohrn	locket	–	1679	<i>locket</i>
Ekbohrn	logwood	–	1581	<i>logwood</i>
Ekbohrn	lord,-lieutenant, -Mayor,-ship	1788	1000<	<i>lord,-lieutenant,-Mayor,-ship</i>
Ekbohrn	maiden speech	–	1794	<i>maiden speech</i>
Ekbohrn	mansion, -house	–	1340	<i>mansion, -house</i>
Ekbohrn	master, se OSA;-of arts	1868	1362	<i>master, -of arts</i> 1484
Ekbohrn	mayor	–	1297	<i>mayor</i>
Ekbohrn	meeting, -house	–	1300	<i>meeting, -house</i> 1632 rel
Ekbohrn	midshipman jfr midskepps- 1691	1691	1626	<i>midshipman</i>
Ekbohrn	mile	–	971	<i>mile</i>
Ekbohrn	milk of sulphur	–	1797	<i>milk of sulphur</i>
Ekbohrn	miss, se OSA	1839	1470	<i>miss</i>
Ekbohrn	mister, Mr, se OSA	1862	1551	<i>Mister, Mr</i>
Ekbohrn	mistress, Mrs	–	1471	<i>mistress, Mrs</i>
Ekbohrn	mob	1768	1688	<i>mob</i>
Ekbohrn	mock-turtle-soup	–	1783	<i>mock-turtle-soup</i>
Ekbohrn	mule-maskin, mule- Jenny-maskin, OSA1797	–	1797	<i>mule</i>
Ekbohrn	no-popery	–	p1534	<i>no-popery</i>
Ekbohrn	nut-meg	–	1386	<i>nut-meg</i>
Ekbohrn	oars	–	900	<i>oars</i>
Ekbohrn	padding	1845	1829	<i>padding</i>
Ekbohrn	parsley-seeds	–	1440p	<i>parsley-seeds</i>
Ekbohrn	pemmikan,-kin, se OSA	1855	1801	<i>Pemmikan</i>
Ekbohrn	penny, pence	1680	725, 1393	<i>penny, pence</i>
Ekbohrn	pibroch	–	1719	<i>pibroch</i>
Ekbohrn	pickles. se OSA	1837	1440	<i>pickles</i>
Ekbohrn	pickpocket	–	1591	<i>pickpocket</i>

Ekbohrn	pitprop, se OSA	1865	1857	<i>pitprop</i>
Ekbohrn	plaid, se OSA pläd	1824	1512	<i>plaid</i>
Ekbohrn	plumpudding	1765	1711	<i>plumpudding</i>
Ekbohrn	pocket dictionary	–	1526d	<i>pocket dictionary</i>
Ekbohrn	pockwood	–	1590	<i>pockwood</i>
Ekbohrn	poll, -tax	–	1694	<i>poll, -tax</i>
Ekbohrn	pony, se OSA	1857	1659	<i>pony</i>
Ekbohrn	porter	1779	1727	<i>porter</i>
Ekbohrn	prestonsalt	–	–	<i>prestonsalt</i>
Ekbohrn	puff, puffa för	1839	1735	<i>puff</i> jfr flera språk
Ekbohrn	queens-bench	–	1839	<i>queen's bench</i>
Ekbohrn	queensmetall	–	1829	<i>queen's metal</i>
Ekbohrn	qväkare (OSA kvä-)	1687	1651	<i>quaker</i>
Ekbohrn	race (NEO, ej dat.)		1325	<i>race</i>
Ekbohrn	raglan	1901	1863	<i>raglan</i>
Ekbohrn	rails, se OSA räl	1836	1734	<i>rails</i>
Ekbohrn	rake (ej i 1936)	–	1653	<i>rake, roué</i>
Ekbohrn	review el revue	1855	1649	<i>review</i>
Ekbohrn	revolver, se OSA	1852	1835	<i>revolver</i>
Ekbohrn	ribbon-men	–	1813	<i>ribbon-men</i>
Ekbohrn	rifle, rifleman	–	1770	<i>rifle, rifleman</i>
Ekbohrn	roastbeef OSA rostbiff	1622	1635	<i>roastbeef</i>
Ekbohrn	robber, OSA robbert	1735	1744	<i>rubber</i>
Ekbohrn	rotten boroughs	–	1771	<i>rotten boroughs</i>
Ekbohrn	roundheads, OSArund-	1829	1641	<i>roundheads</i>
Ekbohrn	rout	–	1290	<i>rout</i> , folksamling, -uppror ”Så nära ligga ytterligheterna hvarandra, till och med i ett ord.”
Ekbohrn	rowdies	–	1808	<i>rowdies</i>
Ekbohrn	Rule Britannia	–		<i>Rule Britannia</i>
Ekbohrn	self-actor, se OSA -k-		1835	<i>self-actor</i> (mule in spinning-machine)
Ekbohrn	self-government		1798 US	<i>self-government</i>
Ekbohrn	shakers	–	1648	<i>shakers</i>
Ekbohrn	sharper	–	1681	<i>sharper</i> , skälm
Ekbohrn	shawl OSA sjal	1784	1767	<i>shawl</i> OSA ytterst av pers.
Ekbohrn	sheep-wool (fårull 1578)	–	1721	<i>sheep-wool</i> [] -'s wool, fårull
Ekbohrn	sheriff, se OSA	1868, 1729	1034, 1662 US	<i>sheriff</i>
Ekbohrn	shilling, se OSA sk-	1552	1225	<i>shilling</i>
Ekbohrn	shire	–	893	<i>shire</i>
Ekbohrn	shirting, se OSA	1853	1684	<i>shirting</i>

Ekbohrn	shocking	1904	1691	<i>shocking</i>
Ekbohrn	shoddy, se NEO	1855	1832	<i>shoddy</i>
Ekbohrn	shop, se OSA	1871	1297	<i>shop</i>
Ekbohrn	shoppera, se OSA	1835	1764	<i>to go shopping</i>
Ekbohrn	Shrove-Sunday	–	1463	<i>Shrove-Sunday</i>
Ekbohrn	shrub, se OSA	1849	1808	<i>shrub</i>
Ekbohrn	sillabub	–	1537	<i>sillabub</i>
Ekbohrn	sir, se NEO	1809	1425	<i>sir</i>
Ekbohrn	sjampunera, se OSA sch-	1865	1860	
Ekbohrn	sleeper, se OSA -i-	1840	1789	<i>sleeper</i>
Ekbohrn	slip, snara, därav slips	1843	1578	<i>slip</i> (OSA felaktig etym)
Ekbohrn	small	–	888	<i>small</i> , liten, ringa
Ekbohrn	small-beer	–	1604	<i>small-beer</i>
Ekbohrn	snob, se OSA	1861	1838	<i>snob</i>
Ekbohrn	southernwood	–	1000	<i>southernwood</i>
Ekbohrn	sovereign, mynt	1612	1817	<i>sovereign</i>
Ekbohrn	speaker, se OSA	1871	1400	<i>speaker</i>
Ekbohrn	spleen	1747	1664	<i>spleen</i>
Ekbohrn	sport, se OSA	1857	1863	<i>sport</i>
Ekbohrn	spruce-beer	–	1500	<i>spruce-beer</i>
Ekbohrn	square, torg	–	1687	<i>square</i>
Ekbohrn	squatter, se OSA	1871	1788	<i>squatter</i>
Ekbohrn	squaw, se OSA	1857	1863	<i>squaw</i>
Ekbohrn	squire	–	1645	<i>squire</i>
Ekbohrn	stake	–	1540	<i>stake</i> , insats, vadsumma
Ekbohrn	states evidence	–	1722	<i>states evidence</i>
Ekbohrn	steamboat	–	1787	<i>steamboat</i>
Ekbohrn	steel	–	c 1205	<i>steel</i>
Ekbohrn	steeplechase, se NEO	1850	1793	<i>steeplechase</i>
Ekbohrn	stew (het grogg US)	–	–	<i>stew</i> USA
Ekbohrn	steward, se OSA	1813	1450	<i>steward</i>
Ekbohrn	Stilton cheese, se OSA	1894	1736	<i>Stilton cheese</i>
Ekbohrn	stock, -broker, -change, -jobber	–	1773, 1860	<i>stock,-broker,-change,-jobber</i>
Ekbohrn	stop (exkl)	1792	1440	<i>stop</i>
Ekbohrn	store	–	c1300	<i>store</i>
Ekbohrn	strike, se OSA strejk	1846	1810	<i>strike</i>
Ekbohrn	surf	1896	1685	<i>surf</i>
Ekbohrn	swanboy	–	–	<i>swanboy</i> , tyg
Ekbohrn	sweepstaker, se NEO	1868	–	<i>sweepstaker</i>
Ekbohrn	table-moving	–	1853	<i>table-moving</i> , borddans
Ekbohrn	tartan, se NEO	1848	1500	<i>tartan</i>
Ekbohrn	tender, se NEO	1836	1825	<i>tender</i>
Ekbohrn	than	–	1422	<i>thane</i> , skotsk titel

Ekbohrn	ticket	–	1673	<i>ticket</i>
Ekbohrn	Tilbury	–	1814	<i>Tilbury</i>
Ekbohrn	tiles	–	c 1400	<i>tiles</i>
Ekbohrn	Times	–	–	<i>Times</i>
Ekbohrn	toast	1853	1730	<i>toast</i>
Ekbohrn	toddy	1853	1786	<i>toddy</i>
Ekbohrn	tower	–	c 1250	<i>tower</i>
Ekbohrn	township	–	OE	<i>township</i>
Ekbohrn	traders	–	1585	<i>traders</i>
Ekbohrn	transactions	–	1647	<i>transactions</i>
Ekbohrn	transept (NEO lat.)	1852	1538	<i>transept</i>
Ekbohrn	trapper, se NEO	1887	1768	<i>trapper</i>
Ekbohrn	treacle	–	1694	<i>treacle</i>
Ekbohrn	treason	–	1225	<i>treason</i>
Ekbohrn	treasure, Lord high	–	1556	<i>treasure, Lord high [Treasurer]</i>
Ekbohrn	trial	–	1577	<i>trial</i>
Ekbohrn	trick (NEO 1923, kortspel 1817)	1923?	1412	<i>trick, i kortspel</i>
Ekbohrn	trip, se NEO	1879	1749	<i>trip</i>
Ekbohrn	trustee	–	1653	<i>trustee</i>
Ekbohrn	tunnel, se NEO	1853	1765	<i>tunnel</i>
Ekbohrn	turf, se NEO	1868	1755	<i>turf, kapplöpningsbana</i>
Ekbohrn	turtle	–	1657	<i>turtle, sköldpadda (senare uppl äv duva)</i>
Ekbohrn	twist	–	1805; 1791; 1700	<i>twist: garn; tuggtobak; dryck</i>
Ekbohrn	U.S.	–	1834	<i>U.S.A.</i>
Ekbohrn	waggon, se NEO	1849	1756	<i>waggon</i>
Ekbohrn	whig, se D	1850	1689	<i>whig</i>
Ekbohrn	whisky, se D	1850	1715	<i>whisky</i>
Ekbohrn	whist, se D	1780	1663	<i>whist</i>
Ekbohrn	whiteboys	–	1761	<i>whiteboys, ökn. på fattiga irl. katoliker</i>
Ekbohrn	wigwam	1761	1628	<i>wigwam</i>
Ekbohrn	viscount	–	1450	<i>viscount</i>
Ekbohrn	yankee, -doodle, se NEO	1853	1765	<i>yankee, -doodle</i>
Ekbohrn	yeoman	–	1411	<i>yeoman</i>

Appendix C: Bergsten 1915

Bergsten	axminster-matta	–	1818	
Bergsten	ayrshire-boskap se OSA	1844	1856	1844 SAOB
Bergsten	baby (NEO:1901)	1901	1377	
Bergsten	back, se OSA/NEO	1788	1486	1788 SAOB
Bergsten	backa, se OSA(b. a sail)	1765	1707	1765 SAOB
Bergsten	backwardation	–	1850	
Bergsten	bandy, se NEO	1894	1693	
Bergsten	bank	1644	1567	1644 SAOB
Bergsten	banta,-ingskur, se NEO	1885	1865	1866 SAOB
Bergsten	bar	1753	1592	1753 SAOB, ”finare krog”
Bergsten	bartender (NEO 1929)	1929	1836	
Bergsten	basboll, baseball	1886	1815	1938 <i>baseball</i>
Bergsten	basketboll korgboll (NEO1936)	1936	1892	am.
Bergsten	battens	1770		plankor, 1770 SAOB
Bergsten	baxa	1794	1519	av <i>box</i> , 1794 SAOB
Bergsten	biff	1822	1300	trol. ellips av biffstek, 1822 SAOB
Bergsten	biffstek	1765	1711	
Bergsten	bill	1807	c 1400	1807 W
Bergsten	block(-notes)		–	
Bergsten	block, blocka(skor)	1807	1622	1807 W
Bergsten	bluff,-a	1800-t	1846	från USA, 1800-t NED
Bergsten	blunder	1877	1706	1877 Dalin
Bergsten	bobsleigh	1877	1839	1877 Dalin
Bergsten	boggivagn	1870	1817	av <i>bogie</i>
Bergsten	bojkott-a	1880	1880	
Bergsten	bombert	–	1767	av <i>bumper</i>
Bergsten	bosch	1836	1834	av <i>bosh</i>
Bergsten	boston	1904	1879	spel, dans
Bergsten	bowiekniv	–	1842	am
Bergsten	bowling	1925	1535	am
Bergsten	box	1868	1832	bank postsystem
Bergsten	box, kolbox	1868	1730	
Bergsten	boxa	1807	1519	1807 W
Bergsten	boxcalf, -kalv	1899	1890	
Bergsten	boyscout, girl-, scout	1909	1908	
Bergsten	bridge, -whist	1903	1843	
Bergsten	brigg	1807	1720	av <i>brig</i> , 1807 W
Bergsten	browning	1912	1905	
Bergsten	buckskin	1843	1894	
Bergsten	budget	1788	1733	
Bergsten	buffert	1860	1835	<i>buffer</i>

Bergsten	buggyvagn	1914	1733	1914
Bergsten	bulldogg	1850	1500	1850 D
Bergsten	bunkerkol	1895	1839	
Bergsten	buttler	1850	1250	1850 D
Bergsten	bäring	1840	1627	<i>bearing</i> , 1840 Naut. ordbok
Bergsten	cakewalk	–	1879	
Bergsten	canvassing	–	1555	am
Bergsten	cape	1914	1205	1914
Bergsten	champion	1880	1730	
Bergsten	chans, chance	1852	1297	1852 SAOB
Bergsten	check	1821	1706	1821 SAOB
Bergsten	check, -s	1815	1614	blå- och vitrutig väv, 1815 SAOB
Bergsten	cheddar	1845	1661	1845 SAOB
Bergsten	cheviot	1844, 1880	1815/ 1883	fårras/ylletyg, 1844, 1880
Bergsten	cheviot	1880, 1844	1883/ 1815	ylletyg/fårras, 1880, 1844
Bergsten	Christian Science		1863	am
Bergsten	cif	1877	1902	1877 SAOB
Bergsten	clearing, -house, -a	1879	1823	1879 SAOB
Bergsten	close, kloss	1840	1627	1840 Naut. ordbok
Bergsten	clown, -eri	1871	1600	1871 SAOB
Bergsten	clydesdalehäst,-are	1841	1786	1841 SAOB
Bergsten	code (telegraf-)	–	1884	
Bergsten	coldcream, -kräm, se OSA	1867	1709	
Bergsten	combination	–	1884	
Bergsten	common sense	–	1561	
Bergsten	copyright	1887	1735	förlagsrätt
Bergsten	cowboy	1906	1725	
Bergsten	covercoat	–	–	
Bergsten	curling	1860	1684	”på sistone infört”
Bergsten	curry-sås	1840	1598	
Bergsten	cushionring	–	–	till cyklar
Bergsten	cykel	1890- talet	1870	via danskan, 1890-talet
Bergsten	dabb	1885	1858	av <i>dab</i> , <i>dabber</i> , läsk-, 1885 SAOB
Bergsten	daggert	1548	1386	<i>dagger</i>
Bergsten	damp	1902	–	<i>damp</i> , asklådslucka, regl draget, 1902 SAOB
Bergsten	dandy	1835	1780	1835 SAOB
Bergsten	darwinism	1869	1864	1869 SAOB
Bergsten	destroyer	–	1893	
Bergsten	detektiv	1879, 1851	1850	1851 SAOB adj, 1879 SAOB subst

Bergsten	dirk	1807	1602	1807 W
Bergsten	dissenter	1847	1639	
Bergsten	dissolving views	–	1846	
Bergsten	djungel	1861	1776	<i>dschungel</i> i Frödings Jag ville jag vore
Bergsten	djunk	1807	1842	<i>junk</i> , 1807 W
Bergsten	dogcart	–	1803	
Bergsten	dogg	1757	1225	dog, 1757 Serenius
Bergsten	dragg	1741	1611	1741 Serenius
Bergsten	dramm	1764	1590	Almqvist
Bergsten	dreadnought	–	1806	
Bergsten	dress	1909	1500t	
Bergsten	drinkar	1906	1042	”serveras på barer”
Bergsten	dry	–	1700	om viner
Bergsten	dråback, se Ekbohrn -aw-	–	1697	<i>drawback</i> , återgångstull
Bergsten	dränera	1868	1599	<i>drain</i>
Bergsten	dum-dumkolor	1903	1897	
Bergsten	dumping	1906	1868	
Bergsten	dunlopringar	–	–	cyklar
Bergsten	dävert	1807	1373	kanske av <i>davit</i> , 1807 W
Bergsten	ensajn	1897	1886	Frälsningsarmétitel
Bergsten	essay (även OSA)	1891	1597	
Bergsten	evgenik	1910	1883	
Bergsten	fair play	1872	1595	
Bergsten	farm, -are	1850	1599	1850 D
Bergsten	fashionabel	1837	1608	i ”sista färsen”
Bergsten	fender	1865	1626	
Bergsten	film(s), filma	1896	1845	
Bergsten	first class	–	1789	
Bergsten	five o'clock tea	1914	1872	1914 DN
Bergsten	flagg, -a	1614	1595	
Bergsten	fleet-in-being	–	1690	
Bergsten	flirt, -a	1891	1777	
Bergsten	fob	1891	1890	
Bergsten	folklore	1881		
Bergsten	form	1895	1760	”i god form”
Bergsten	foxterrier	1881	1823	
Bergsten	frack	1780-t	?	
Bergsten	gaj	1850	1847	<i>guy</i> , 1850 D, OED: US
Bergsten	gallon	1689	1300	1689 Columbus
Bergsten	garden-party	c 1900	1869	
Bergsten	gentleman	1850	1579	1850 D
Bergsten	gigg	1850	1791	<i>gig</i> , 1850 D
Bergsten	ginger-beer	–	1809	

Bergsten	globetrotter	1904	1875	
Bergsten	golf	1846	1457	
Bergsten	gongong [sic]	1751	1600	av <i>gong</i>
Bergsten	grill, grillrum	1827	1883	
Bergsten	grogg	1850	1770	<i>grog</i> , 1850 D
Bergsten	gunnrum	1835	1626	<i>gunroom</i>
Bergsten	gäler, gaeler	1842	1596	
Bergsten	hall	1712?	1200	
Bergsten	handikap,-pa	1786	1875	urspr sport, nu allm
Bergsten	hemlocksgran	1891	1000	am
Bergsten	high life	–	1727	
Bergsten	hockey	1896	1895	
Bergsten	holiganer (OSA hu-)	1905	1898	
Bergsten	homerule	–	1860	
Bergsten	homespun	–	1591	
Bergsten	homestead-rörelsen	–	972	äv försvenskat t <i>hemstad</i> , ty <i>Heimstätte</i> fr eng H. <i>act of Congress</i> 1862
Bergsten	houseboat	–	1790	
Bergsten	humbug	1855	1751	
Bergsten	humor	1850	1682	1850 D
Bergsten	intervju	1884	1869	
Bergsten	Jack	–	1659	sjöman, Union J, eljack
Bergsten	jig	1697	1697	
Bergsten	jobb, -are,-eri	1875	1627	
Bergsten	jockey,-j	1850	1670	1850 D
Bergsten	jumpa	1852	1530	
Bergsten	jury	1850	1400	eng förh, 1850 D
Bergsten	jurymast	1850	1616	1850 D
Bergsten	jute	1832	1746	
Bergsten	kalops	1769	1648	<i>collops</i> , 1769 Ihre
Bergsten	kambrik	1669	1530	<i>cambric</i>
Bergsten	kapsejsa	1850	1788	<i>capsize</i> , 1850 D
Bergsten	kattgut, se c-	1881	1599	<i>catgut</i>
Bergsten	Kennelklubben	–	1440	
Bergsten	kidderminster(matta)	1915	1670	
Bergsten	klan	1808	1425	<i>clan</i>
Bergsten	klippare	1786?	1848	en klippare till karl, överf bet
Bergsten	klosett	1862	1755	<i>water-closet</i>
Bergsten	klot	1850	c890	<i>cloth</i> , 1850 D
Bergsten	klubb	1773	1648	<i>club</i> , 1773 Sahlstedt
Bergsten	koks, kox	1850	1679	<i>coaks</i> , 1850 D
Bergsten	komfort,-abel	1850	1768	<i>comfort(able)</i> , 1850 D
Bergsten	kompobord	–	–	<i>compoboard</i> , am
Bergsten	kontradans	1807	1579	<i>countrydance</i> , 1807 W

Bergsten	korderoj	1850	1815	<i>corduroy</i> , 1850 D
Bergsten	cricket	1861	1598	<i>cricket</i>
Bergsten	kulvert	1818	1773	<i>culvert</i>
Bergsten	kutter	1807	1631	<i>cutter</i> , 1807 W
Bergsten	kväkare	1767	1650	<i>quaker</i> , 1767 Serenius
Bergsten	käx	1823	1230	<i>cakes</i>
Bergsten	lancaster-metoden	1845	1838	
Bergsten	lasting	1837	1782	<i>lasting</i>
Bergsten	lawn	–	1485?	i sms <i>victoria-lawn</i>
Bergsten	lawntennis	1885	1874	
Bergsten	leghorn (höns)	1890	1869	
Bergsten	liberty (siden)	–	1888	
Bergsten	limerickare	1911	1896	<i>limerick</i>
Bergsten	lockout	1885	1854	
Bergsten	logg	1773	1574	<i>log</i> , 1773 Sahlstedt
Bergsten	lokomotiv	1836	1836	
Bergsten	looping the loop		1902	
Bergsten	lord	1788	1000	
Bergsten	lots	1753	?	
Bergsten	lugger	1850	?	<i>loogert</i> , 1850 D
Bergsten	lumpsocker	1791	1657	<i>lumpsugar</i>
Bergsten	lunch,-a,-box	1852	1829	
Bergsten	lyncha, lynka	1886	1836	<i>lynch</i>
Bergsten	mackintosh	–	1836	
Bergsten	madapolam	1855	1832	<i>madapollam</i>
Bergsten	maiden	–	1000	
Bergsten	maiden speech	–	1794	
Bergsten	mailcoach	1884	1787	1884 NF
Bergsten	makadam, -isera	1850	1826	<i>macadamize</i> , 1850 D
Bergsten	manchester-liberalism	1911	1848	
Bergsten	manchester-tyg	1850	1777	1850 D
Bergsten	mankill	1845	1440	NF
Bergsten	match	1886	1400	
Bergsten	meeting	–	1300	NF
Bergsten	Mellin's food	–	–	
Bergsten	metodist	1807	1733	1807 W
Bergsten	midwaters	–	1800	
Bergsten	miss, -a	1847	1470	NF
Bergsten	missroman	1883	1667	
Bergsten	mist	1769	1000	1769 Sahlstedt
Bergsten	mistlur	1865	1000	
Bergsten	mobb	1850	1688	<i>mob</i> , 1850 D
Bergsten	mohair	1851	1570	OSA av eng av arab. ursprung
Bergsten	mopp	1850	1496	<i>mop</i> , 1850 D

Bergsten	mäss	1791	1536	<i>mess</i>
Bergsten	newfoundlandshund	1865	1773	am
Bergsten	nick carter-litteratur	–	–	am
Bergsten	nobel (mynt)	1526	1387	guldmynt Edward III
Bergsten	nojs,-a	1850	1225	1850 D
Bergsten	nonsens	1850	1614	1850 D
Bergsten	notesbok	1886	1579	<i>notebook</i>
Bergsten	Odd Fellows	–	1795	
Bergsten	onestep	1912	1911	
Bergsten	ordalie	–	1600-t	gudsdom, AS <i>ordal</i>
Bergsten	ostra	1857?	1357	AS <i>ostre</i>
Bergsten	outrigger	–	1769	
Bergsten	outsider	–	1836	kappl o allm
Bergsten	paddel, paddla	1824	1642	<i>paddle</i>
Bergsten	padding	1845	1829	
Bergsten	paddock	1870	1547	
Bergsten	paj	1883	1362	<i>pie</i>
Bergsten	paket-båt	1773	1709	<i>packet-boat</i> , 1773 Sahlstedt
Bergsten	peacemaker	1914	1436	1914 DN
Bergsten	Pears' soap	–	–	
Bergsten	pemmican	1855	1801	
Bergsten	penteri, OSA pantry	1796	1300	<i>pantry</i>
Bergsten	pickles, pickels	1837	1440	<i>pickles</i>
Bergsten	picknick	1773	c1800	1773 Sahlstedt
Bergsten	pimp, dial.	-	1384	<i>pint</i>
Bergsten	pinsback	1773	1734	<i>pinchbeck</i> , 1773 Sahlstedt
Bergsten	pinscher (=?)	?	1575?	<i>pincher</i>
Bergsten	pir	1885	1515	<i>pier</i>
Bergsten	pitprops	1865	1857	
Bergsten	plattform (förh.basis)	1852	1840	am förhandlingsbasis
Bergsten	plattung	1853	–	1853 D
Bergsten	pläd	1824	1512	<i>plaid</i>
Bergsten	plänti, plänti månni	1913	1382	flottslang
Bergsten	pläter	1850	1686	<i>plated</i> , 1850 D
Bergsten	pointer	1865	1717	
Bergsten	poker	1903	1836	am
Bergsten	ponny	1857	1659	<i>pony</i>
Bergsten	pool, finansiell grupp	1914	1872	1914 DN
Bergsten	porter	1853	1727	1853 D
Bergsten	potatis	1773	1565	1773 Sahlstedt
Bergsten	prentis	–	1362	sjöt. <i>apprentice</i> , Ekbohrn
Bergsten	pressa (att ta tjänst)	1757	1693	<i>press</i> , 1757 Serenius
Bergsten	professional (OSA-ell)	1839	1747	
Bergsten	propeller	1844	1809	

Bergsten	prärie	1853	1773	am, 1853 D
Bergsten	pudding	1741	1544	1741 Serenius
Bergsten	puddla	1850	1798	<i>puddle</i> , 1850 D
Bergsten	pumpa	1853	1508	<i>pump</i> , 1853 D
Bergsten	punsch	1773	1632	<i>punch</i> , 1773 Sahlstedt
Bergsten	puritan	1850	1572	1850 D
Bergsten	pyjama	1860	1800	
Bergsten	racer	1914	1793	båt, 1914 DN
Bergsten	racket (OSA1560)	1885	1574	
Bergsten	ragtime	1914	1897	1914 DN
Bergsten	raid, se räd	1889	1873	
Bergsten	rallare	1879	1882	<i>railer</i>
Bergsten	redingote	1807	1793F	1807 W
Bergsten	reel	1868	1585	
Bergsten	rekord	1888	1883	<i>record</i>
Bergsten	remingtongevär	1867	1865	
Bergsten	reporter	1886	1798	
Bergsten	revolver	1852	1835	
Bergsten	ring=trust	–	1890	
Bergsten	rips	1811	1860	<i>ribs</i>
Bergsten	robbert, robber	1850	1744	<i>rubber</i> , 1850 D
Bergsten	rostbiff	1853	1635	<i>roast beef</i> , 1853 D
Bergsten	royals, OSA röjel 1897	1840	1794	1840 Naut.ordb.
Bergsten	ruff ?	1853	?	<i>ruff</i> , 1853 D
Bergsten	räl, räls	1836	1734	<i>rail(s)</i>
Bergsten	Salvation Army	–	1878	
Bergsten	salvationist	1883	1882	
Bergsten	sandwichman	1907	1864	
Bergsten	schagg	1714	1592	<i>shag</i> , 1714 Serenius
Bergsten	schal	1807	1767	av eng: tidigare <i>shavl</i> , 1807 W
Bergsten	schamponera	1865	1860	<i>shampoo</i>
Bergsten	schapp, se NEO	1891	1297	
Bergsten	scheriff, se sheriff			<i>sheriff</i> , 1853 D
Bergsten	scherry, -kobbel, se sh-	1854	1842	<i>sherry</i> , - <i>cobbler</i>
Bergsten	schoddy, se sh-	1855	1832	<i>shoddy</i>
Bergsten	scones	1911	1513	
Bergsten	scout	1909	1908	OED: 1968 <i>scout</i>
Bergsten	sejn, sjöt.	1807	1225	<i>sign</i> , 1807 W, NF
Bergsten	sejsa, sejsing, sjöt.	1807	1336?	<i>seize</i> , <i>seizing</i> , 1807 W
Bergsten	selfmade	–	ej dat.	
Bergsten	septic tanks	–	1902	
Bergsten	setter	1865	1859	
Bergsten	shetlands-tröja, ull	1917	1790	
Bergsten	shirting	1853	1684	1853 D

Bergsten	shocking	1904	1691	
Bergsten	shrapnel	1839	1806	
Bergsten	sideboard	1915	1377	
Bergsten	sikta	1896	1871	<i>sight</i>
Bergsten	skalp, -era, se NEO	1853	1616	<i>scalp</i> , am., 1853 D verb
Bergsten	skejlejt (OSA skylight)	1840	1679	<i>skylight</i>
Bergsten	skift	1734	1708	<i>shift</i>
Bergsten	skonare, skonert	1807	1716	<i>schooner</i> , 1807 W
Bergsten	skribler, -a, skribla	1807	1553	<i>scribble -r</i> , 1807 W
Bergsten	skyskrapa	1894	1883	am <i>skyscraper</i>
Bergsten	slack, sjöt.	1881	1386	NF
Bergsten	slam	1853	1660	1853 D
Bergsten	slang	1839	1756	
Bergsten	slid	1849	1800t	<i>slide</i> , på ångmaskin
Bergsten	slip	1856	1769	<i>slip</i> (fartygs)
Bergsten	sliper	1840	1789	<i>sleeper</i>
Bergsten	slips	1843	1578	<i>slip</i>
Bergsten	slum	1888	1825	
Bergsten	smart, -ness	1892	1628	
Bergsten	smoking	1895	1922	eng <i>dinner-jacket</i>
Bergsten	smult	1853	–	<i>smooth water</i> , 1853 D
Bergsten	snapshot	1915	1869	
Bergsten	snobb	1861	1838	<i>snob</i>
Bergsten	spaniel	1847	1386	
Bergsten	sparkling hock	–	1422	
Bergsten	spleen	1747	1664	
Bergsten	sport	1857	1863	
Bergsten	spurt	1881	1787	
Bergsten	späns	1850	1795	<i>spencer</i> , 1850 D
Bergsten	stalking, jägt.	–	1503	
Bergsten	standard	1873	1429	
Bergsten	standard work verk	–	1821	
Bergsten	start, -a	1882	1645	sport, nu allm
Bergsten	steeple chase	1850	1793	
Bergsten	steppa	1882	1023	
Bergsten	sterling	1853	1297	1853 D
Bergsten	stilton-ost	1894	1736	
Bergsten	strejck, -a	1846	1810	<i>strike</i>
Bergsten	strok (OSA stroker)	1887	1825	(<i>strokesman</i> , <i>stroke</i>)
Bergsten	stuvvert	1830	1450	<i>steward</i>
Bergsten	suffragett	1913	1906	<i>suffragette</i>
Bergsten	sunlight-tvål	–	–	
Bergsten	sweater	1906	1882	
Bergsten	sätt (tåg-)	1894	1863	<i>set</i>

Bergsten	tailormade	–	1873	
Bergsten	tamp	1741	1660?	<i>thump</i> , 1741 Serenius, <i>thumper</i>
Bergsten	tandem	1834	1785	
Bergsten	tank	1835	1616	<i>tank</i>
Bergsten	tarlatan	1838	1727	
Bergsten	tartan	1848	1500	
Bergsten	tattersall	–	1891	
Bergsten	tender	1836	1825	
Bergsten	terrier	1886	1530	
Bergsten	tilbury	–	1814	
Bergsten	tippvagn	1878	1879	<i>tip-cart</i>
Bergsten	tiptop	1872	1722	
Bergsten	toast (skål)	1853	1730	1853 D
Bergsten	tobak	1869	1588	<i>tobacco</i> , 1869 Columbus (e sp.)
Bergsten	toddy	1853	1786	1853 D
Bergsten	tomahåk, tomahawk	1792	1612	am <i>tomahawk</i> (ind.spr.)
Bergsten	ton	1795	1877	e fr
Bergsten	ton-åren (NEO e.tonår, OED: 1921)	1843	1673	<i>teens</i> 1673, <i>teenage</i> 1921
Bergsten	tory	1853	1705	1853 D
Bergsten	toucha fotbollst.	1895	1864	<i>touch</i>
Bergsten	trade	1890	1375	
Bergsten	tralla	1891	1823	<i>trolley</i>
Bergsten	trance	1906	1386	
Bergsten	trapper	1887	1768	am
Bergsten	trick	1853	1412	1853 D
Bergsten	trimming	–	1536	
Bergsten	tripp	1879	1749	<i>trip</i>
Bergsten	truck(system)	–	1553	(handel)
Bergsten	trust	1898	1877	am
Bergsten	trål, -are	1891	1759	<i>trawl(er)</i>
Bergsten	träna, tränera	1870	1832	
Bergsten	tunnel	1853	1765	1853 D
Bergsten	turf	1868	1755	
Bergsten	turkey-trot	–	1839	(am. dans)
Bergsten	twills	1850	1329	<i>twill</i>
Bergsten	törn,-a (ut)	1807	1695	<i>turn out</i> , 1807 W
Bergsten	ulster	1885	1867	
Bergsten	up to date	–	1868	
Bergsten	w(ater) c(loset)	1862	1755	
Bergsten	vacuum-cleaner	–	1912	
Bergsten	vagong	1849	1756	<i>waggon</i>
Bergsten	vattenpolo	1900	1884	<i>water-polo</i>

Bergsten	wedding-trip	–	1855	
Bergsten	velvet, -in	1881	1776	
Bergsten	vigvam	1761	1628	am <i>wigwam</i>
Bergsten	vinsch	1870	1577	<i>winch</i>
Bergsten	wire (NEO ej dat)	–	1882	
Bergsten	wire-rope	–	1882	
Bergsten	visky	1850	1715	<i>whiskey</i>
Bergsten	vist	1853	1663	<i>whist</i> , 1853 D
Bergsten	yacht	1883	1557	
Bergsten	yawl	1895	1670	

Rapporter från ORDAT

Det svenska ordförrådets utveckling 1800–2000

ISSN 1650-2582

1. Sven-Göran Malmgren. Projektet Det svenska ordförrådets utveckling 1800–2000. Utgångspunkter. December 2000.
2. Sven Lange. Tesaurusen i ordförrådsforskningens tjänst. December 2000.
3. Charlotta Brylla. Ord med laddning. *Nyckelord* och *slagord* som termer i tysk språkvetenskap. December 2000.
4. Mall Stålhammar. Från anfangar och horungar till ordbehandlare och desktop publishing. Januari 2001.
5. Sven Lange. NEO:s bild av 1800- och 1900-talets svenska ordförråd. Januari 2001.
6. Carina Randveer. Från *attaque* och *häst* till *angrepp* och *springare*. Den svenska schackterminologins utveckling från 1700-tal till 1900-tal. Mars 2001.
7. Maia Andréasson. Från satsdel till satsled. En översikt av orden för satsens delar 1806–1999. Mars 2001.
8. Thorwald Lorentzon. Tendenser i vänsterpartiets manifestvokabulär. Jämförande studier av lexikala förändringar 1948–1998. April 2001.
9. Carl-Erik Lundbladh. Ord för personliga inre egenskaper. April 2001.
10. Sven-Göran Malmgren. *Faktiskt, förstås* och många andra. Om förändringar i det svenska formordssystemet under 1800- och 1900-talet. Maj 2001.
11. Mårten Andersson. *Trepoängare, trunkbärare* och *trävirke*. Utvecklingen av fotbollens terminologi från 1960-talet till år 2000. December 2001.
12. Mall Stålhammar. Engelskan i svenskan. 1. Engelska lånord under 1800-talet. Januari 2002.